TỦ SÁCH PHÁT TRIỂN GIÁO DỤC
Do Viện IRED tuyển chọn và giới thiệu

TIỀN KHÔNG MỌC TRÊN CÂY

The No.1
New York Times Bestseller
MONEY DOESN'T GROW ON TREES

NEALE S. GODFREY
& CAROLINA EDWARDS

Cẩm nang dành cho cha mẹ
Giúp con trẻ hiểu biết và
sử dụng đúng giá trị đồng tiền

dtBOOKS
A Member of PACE

Người dịch:

Đỗ Minh Quân

TIỀN KHÔNG MỌC TRÊN CÂY

The No.1

New York Times Bestseller

MONEY DOESN'T GROW ON TREES

NEALE S. GODFREY

& CAROLINA EDWARDS

Cẩm nang dành cho cha mẹ
Giúp con trẻ hiểu biết và
sử dụng đúng giá trị đồng tiền

NHÀ XUẤT BẢN THỜI ĐẠI - DT BOOKS

05-2013

Cuốn sách này dành tặng cho người bạn thân nhất của tôi.

Bà là người luôn luôn sẵn sàng nhận những cuộc gọi trả sau của tôi; đọc cho tôi nghe riêng những lá số tốt của tôi; tặng tất cả những bạn bè của bà những cuốn sách có chữ ký của tôi; nói với tôi rằng tôi trông lúc nào cũng mảnh mai khi xuất hiện trên TV và rằng tôi thật tuyệt vời cả khi tôi nghĩ màn hình TV chỉ như một tấm gương; và sẵn sàng để cho gia đình tôi kỉ niệm chín mươi chín năm kì diệu bà có mặt trên đời.

Bà Jewel, cháu cảm ơn bà.

TÁC GIẢ

Neale S. Godfrey (sinh năm 1951) là tác giả viết sách đầu tiên tại Hoa Kỳ về lĩnh vực dạy trẻ em kiến thức tài chính, hiện bà có tới 26 đầu sách cho trẻ em và người lớn thuộc chủ đề này. Các tác phẩm của bà nhận được rất nhiều giải thưởng; nổi bật nhất là cuốn Tiền không mọc trên cây (Money doesn't grow on trees) . Tác phẩm có mặt ở hơn 1.000 thư viện trong hệ thống WorldCat và được dịch ra nhiều thứ tiếng.

Neale S. Godfrey còn là chuyên gia về tài chính gia đình và trẻ em, hoạt động trong lĩnh vực tài chính hơn 30 năm nay. Là một trong những phụ nữ đầu tiên tham gia vào ban quản trị của The Chase Manhattan Bank, sau đó bà từng làm chủ tịch của The First Women's Bank và là nhà sáng lập The First Children's Bank. Năm 1989, bà thành lập công ty mang tên Children's Financial Network, Inc (Mạng giáo dục Tài chính của trẻ em), với mục tiêu giáo dục trẻ và các bậc phụ huynh về tiền bạc.

Neale S. Godfrey là người đầu tiên phát triển giảng dạy về tiền bạc cho trẻ em, với chuyên đề The One & Only Common Sense/Cents Series và CD-ROM mang tên Money Town (Thị trấn Tiền), - dành cho trẻ từ mẫu giáo cho tới trung học. Từng phụ trách chuyên mục cho Liên đoàn báo chí Mỹ, bà đã viết rất nhiều bài báo trên tạp chí và báo ngày về đề tài dạy trẻ quản lý tài chính.

Neale S. Godfrey hiện phụ trách chương trình The LIFE, INC: The Ultimate Career Guide for Young People (Hướng dẫn nghề nghiệp nền tảng cho giới trẻ) , bao gồm Hướng dẫn cho Giáo viên, Chuyên san cho học sinh và một website, được tài trợ bởi Tổ chức Deloitte. Chương trình này phục vụ cho hơn 1 triệu học sinh phổ thông và trung học Mỹ. Chương trình và video của The LIFE, Inc. gần đây nhận được Giải thưởng Mercury© Communications.

Dự án mới nhất của bà ECO-Effect®: The Greening of Money, kết hợp giữa Kinh tế học và Môi sinh để hướng dẫn cho người lớn và trẻ con biết có thể tiết kiệm tiền bạc như thế nào trong khi vẫn bảo vệ được môi trường.

Chương trình gồm sách, website, blog, các bài học tại nhà, trò chơi, và các hoạt động liên quan tới cha mẹ, trẻ em, các công ty kinh doanh, nhà trường, cộng đồng… và cùng kết hợp lại chúng ta có thể nâng cao ý thức cộng đồng và thay đổi các thói quen.

Bà được coi là phát ngôn viên tầm quốc gia (National Spokesperson) cho các công ty như Aetna, Microsoft, CocaCola, Fidelity, Quaker Oats, Nuveen and AOL-Time Warner. Bà là diễn giả chuyên nghiệp cho các diễn đàn trong nước và quốc tế, thường xuyên xuất hiện với vai trò chuyên gia tài chính trên các chương trình truyền hình như The Oprah Winfrey Show, Good Morning America, The Today Show, CNBC, CNN, v.v… Bà cũng tham gia vào chương trình truyền hình đặc biệt Your Money, Your Children, Your Life (Tiền của bạn, Con cái bạn, Cuộc đời bạn). Gần đây Neale S. Godfrey còn là chuyên gia tài chính của chương trình Nickelodeon trên NickJr.com.

Neale S. Godfrey được vinh danh các giải thưởng như "Người phụ nữ của Năm" (Woman of the Year), "Giám đốc ngân hàng của Năm" (Banker of the Year), "Người ủng hộ trẻ em của Năm" (Child Advocate of the Year) và Giải thưởng Nữ giới từ Liên hiệp Quốc. Gần đây, Neale S. Godfrey được công nhận là một trong "50 Phụ nữ Giỏi nhất trong lĩnh vực Kinh doanh" (50 Best Women in Business) của New Jersey.

Neale S. Godfrey cũng từng phục vụ ở Nhà Trắng và Lực lượng Đặc biệt của Chính phủ (Governor's Task Forces) đồng thời trong ban Lãnh đạo của Sàn giao dịch hàng hóa New York (Board of Directors of The New York Board of Trade), UNICEF, Đại học Charleston, Phòng Thương mại của hạt Morris (Morris County Chamber of Commerce), và tổ chức Các nhà lãnh đạo doanh nghiệp trẻ (YPO). Gần đây, bà nằm trong ban lãnh đạo của Tổ chức Phụ nữ liên Hiệp Quốc tại Mỹ. Bà đại diện Tổ chức đặc nhiệm toàn cầu của nhóm các nhà lãnh đạo doanh nghiệp trẻ (YPO Global Taskforce) khu vực Bắc Mỹ mang tên RISE nhằm tạo ra một phong trào quốc tế bảo vệ sinh thái, và bà làm việc trong Ban tư vấn cho phong trào tăng cường duy trì môi sinh mang tên Eco-Logical Communities.

MỞ ĐẦU
TẠI SAO CON BẠN PHẢI THÔNG THẠO VỀ TÀI CHÍNH

Đầu những năm 1990, khi bắt đầu viết bản thảo đầu tiên của Tiền không mọc trên cây , tôi đang là giám đốc ngân hàng và là mẹ của hai đứa con chưa đến tuổi lên mười. Tôi đã đọc sách của Tiến sĩ Spock[1] và Tiến sĩ Brazelton[2], và rất nhiều các chuyên gia danh tiếng khác, với mong muốn tìm được những lời khuyên hữu ích nhất cho việc nuôi dạy nên những đứa con khỏe mạnh, ngoan ngoãn, sáng suốt.

Thậm chí từ trước đó, khoảng giữa những năm 1980, khi còn làm trong ngành ngân hàng, tôi ngày càng nhận thức được rằng chưa từng có ai đề cập tới một vấn đề quan trọng trong lĩnh vực nuôi dạy trẻ: vai trò của các kỹ năng về tiền bạc và ý thức tài chính. Tôi bắt đầu quan tâm tới khoảng trống tri thức này. Là giám đốc của của The First Women’s Bank, tôi đã mở The First Children’s Bank tại FAO Schwarz[3]; và sau cùng, vừa là một người mẹ vừa là một công dân có trách nhiệm, nên được làm việc với trẻ em và các gia

đình đã trở thành mối quan tâm số một của tôi. Tôi đã rời ngành ngân hàng để lập dịch vụ tư vấn và công ty giáo dục của riêng mình, Mạng Tài chính của Trẻ em, và bắt đầu tạo ra một lĩnh vực hoàn toàn mới.

Trẻ con đang lớn lên hầu như không biết gì về tiền bạc… trong khi đây lại là một phần kiến thức mọi người đều phải dùng đến trong cuộc sống hằng ngày. Vậy tại sao chưa có ai từng viết về nó nhỉ?

Câu trả lời rất đơn giản. Chưa từng có một chuyên gia nuôi dạy trẻ nào đồng thời là chuyên gia tài chính cả. Và có rất nhiều người lớn – đặc biệt là phụ nữ, những người chăm sóc chính của trẻ em, và những độc giả chính của những cuốn sách nuôi dạy trẻ – lại không hiểu biết nhiều về tiền bạc.

Chúng tôi là một thế hệ không được dạy cho các kỹ năng tài chính. Chúng tôi lớn lên với Donna Reed[4] làm hình mẫu, lấy món thịt nướng ngon lành ra khỏi lò, đeo tạp dề và găng tay trắng muốt dọn thức ăn ra bàn. Mẹ của chúng tôi, phần đông không đi làm ngoài xã hội. Có lẽ họ cũng chưa bao giờ phải cân đối sổ séc cả.

Và rất nhiều người trong số chúng ta có cảm nhận trong vô thức thức hoặc thiếu căn cứ, rằng hiểu biết quá nhiều về tiền bạc là một điều không được đúng đắn cho lắm. Tiền bạc là “nguồn gốc của mọi tội ác”, một công cụ quyền lực, một thứ vũ khí điều khiển kẻ khác. Nếu bạn hiểu biết nhiều về tiền bạc, cũng có nghĩa là bạn có một sự gắn kết không lành mạnh với nó.

Nhưng thế giới đang thay đổi. Nó đang trở nên phức tạp hơn. Nó đang vận động nhanh hơn. Chúng ta không thể để mình thành người thiếu hiểu biết, và tình trạng đó lại càng không nên để xảy ra đối với con cái chúng ta.

Vậy là tôi liền bắt tay vào soạn ra mọi thứ mình biết về trẻ con và tiền bạc, từ những kinh nghiệm của người làm trong ngành tài chính ngân hàng, của người làm mẹ, và từ những buổi thảo luận chuyên môn, làm việc với trẻ và gia đình, và xuất hiện với vai trò chuyên gia tài chính gia đình trên chương trình Oprah cũng như các chương trình truyền hình khác. Kết quả là phiên bản đầu tiên của cuốn sách này đã gây được tiếng vang. Tiền không mọc trên cây leo lên vị trí số một trên bảng xếp hạng bestseller của tờ New York Times , và tạo ra một làn sóng quan tâm tới đề tài này khi mọi người bắt đầu nhận thấy nó quan trọng thế nào.

Đây đã, và vẫn đang là một vấn đề cấp bách. Các trường học và công ty

đang bắt đầu nhận ra rằng giáo dục về tiền bạc là quan trọng, và điều quan trọng là chúng ta phải bắt đầu ngay từ nhỏ.

Nhưng chúng ta vẫn thuộc một nền văn hóa hãy còn quá thiếu hiểu biết về tài chính. Nợ quốc gia đang tăng vọt… và nợ cá nhân của chúng ta cũng vậy. Phá sản trở thành mối quan tâm của cả nước Mỹ. Nợ thẻ tín dụng ngập đầu đến cả trẻ ở tuổi thanh thiếu niên.

Vậy mà con cái chúng ta vẫn chưa có đủ hiểu biết về tiền bạc. Theo một khảo sát mới đây của tổ chức Visa USA thì:

• 56% các bậc cha mẹ tin rằng những đứa con tốt nghiệp trung học của họ hoàn toàn chưa được chuẩn bị kiến thức để quản lý tài chính cá nhân một cách có trách nhiệm.

• 78% các bậc cha mẹ cho biết những đứa con ở bậc trung học của họ chưa xây dựng được một ngân sách.

Đáng buồn hơn nữa, chúng ta còn phân vân không rõ phải dạy con trẻ bắt đầu từ đâu. Theo một khảo sát gần đây của ngân hàng FleetBoston trên các bậc phụ huynh:

• Chỉ 27% cảm thấy được hướng dẫn đầy đủ về quản lý tài chính gia đình.

• Chỉ 26% cảm thấy đã đủ kiến thức để dạy con mình về tài chính cá nhân ở mức căn bản.

• Dưới một nửa số người được hỏi cho rằng bản thân họ là tấm gương lý tưởng cho con cả trong việc chi tiêu lẫn tiết kiệm.

Chúng ta không thể trông chờ ai khác làm việc này được. Trong khảo sát của Visa USA, chỉ 30% các bậc phụ huynh cho biết trường trung học của con họ có tổ chức các lớp thực hành quản lý tiền bạc (mà thực ra trước khi có Tiền không mọc trên cây và Mạng Tài chính của Trẻ em đánh thức họ thì con số này là 0%); và trong một khảo sát của công ty Northwestern Mutual, 43% các bậc phụ huynh cho biết họ cho rằng các trường học cần tổ chức giáo dục về tiền bạc nhiều hơn. Họ đã đúng, tất nhiên rồi. Chúng ta cần tiếp tục thúc đẩy thêm các chương trình giáo dục tại nhà trường. Nhưng ta cũng cần nhớ rằng mọi sự giáo dục đều bắt đầu từ chính trong mỗi gia đình.

Trong khi đó, hệ quả của sự thiếu hiểu biết về tài chính vẫn tiếp tục nảy nở tràn lan quanh chúng ta, thậm chí mối hiểm họa đó đang ngày càng to lớn hơn lên. Thế hệ tiếp theo sẽ thừa hưởng 41 ngàn tỉ đô la tài sản tích lũy, và

như cựu Chủ tịch Quỹ dự trữ Liên bang Mỹ Alan Greenspan đã cảnh báo, thế hệ kế tiếp “không được trang bị đủ kiến thức để thừa kế nền kinh tế toàn cầu này”.

• 180.000 người trẻ từ 18 đến 24 tuổi tuyên bố phá sản trong vừa năm qua.

• Số người trưởng thành tuyên bố phá sản tại nước Mỹ mỗi năm nhiều hơn số người tốt nghiệp đại học.

• Cứ bốn phụ nữ thì có một người về hưu trong cảnh nghèo khó.

Đứa trẻ còn nhỏ xíu ấy; đứa bé chập chững ham hiểu biết ấy; cô bé hay cậu bé nghiêm túc, lông bông, hấp tấp, cẩn thận, vô tư, đáng yêu ấy là một trong những khoản tài chính lớn nhất mà bạn, với tư cách là người làm cha mẹ, sẽ đầu tư. Theo những nghiên cứu mới nhất của Bộ Nông nghiệp Mỹ (USDA), số tiền để nuôi lớn một đứa trẻ từ lúc sinh ra cho đến khi rời tổ ấm là 200.000 đô la. Những số liệu mới nhất, bạn có thể truy cập trang web của USDA – usda.gov/wps/portal/usdahome – và tìm với từ khóa “Expenditures on Children by Families” (Chi phí nuôi con của các gia đình), kèm theo năm. Đại học Minnesota cũng cung cấp những nghiên cứu xuất sắc sẽ giúp bạn dự tính được số tiền bạn có thể chi để nuôi con mình (www.extension.umn.edu/distribution/familydevelopment/00178/html).

Trong một thế giới mà an ninh tài chính đang cực kì bất ổn, không phải ta cứ nhắm mắt làm ngơ thì mọi chuyện rồi sẽ đâu vào đấy được. Vậy nên, cho dù có những nghi ngại gì về tiền bạc đi chăng nữa – ta không có đủ kiến thức về nó, biết quá nhiều về tiền có vẻ là điều không đúng đắn cho lắm, trẻ con nên giữ sự hồn nhiên đến chừng nào có thể – chúng ta cũng không thể cho phép những cảm xúc đó khiến ta lại truyền sự thiếu hiểu biết về tài chính ấy cho thế hệ con trẻ kế tiếp.

Câu trả lời nằm ở giáo dục. Con cái chúng ta sẽ trưởng thành sớm hơn ta nghĩ và bước vào một thế giới mà chúng sẽ phải mua xe, vay thế chấp, quản lý thẻ tín dụng, chi trả khoản vay sinh viên, quản lý đầu tư chứng khoán, chăm sóc cha mẹ già, và chuẩn bị cho chính chúng khi về hưu.

Con chúng ta sẽ chưa phải làm tất cả những việc đó lúc còn ở nhà trẻ, nhưng không có cái tuổi nào là quá nhỏ để bắt đầu học hỏi về tiền và giá trị của đồng tiền cả. Trẻ con có ý thức về tiền ngay từ khi chúng bắt đầu nhận

thức về thế giới xung quanh. Điều này có nghĩa rằng bạn có thể bắt đầu dạy trẻ các quy tắc quản lý tiền bạc từ lứa tuổi nhỏ đến mức bạn không ngờ. Bạn đã bao giờ giật một đồng 25 xu khỏi tay đứa trẻ và cao giọng, "Đừng có cho nó vào miệng!

Con có biết nó ở đâu ra không đấy?" chưa? Hành động đó đồng nghĩa với việc bạn đã khởi động cho trẻ một cách thức nhận biết về tiền bạc rồi: Đồng 25 xu ở đâu ra? Người ta phải làm gì để có nó? Nói về giá trị của đồng tiền khi đem ra dùng để chi tiêu thì nó đáng giá bao nhiêu? Cần có bao nhiêu đồng 25 xu để tạo thành 1 đô la?

Quá trình dạy về quản lý tiền bạc không cần phải dài dòng. Thực tế thì bạn không nên như thế, nếu bạn muốn giữ con mình tập trung chú ý lâu hơn 30 giây. Tôi bắt đầu viết Tiền không mọc trên cây với ý tưởng làm cho kiến thức trở nên vui nhộn với trẻ con và dễ dàng với cha mẹ. Tôi đặt tên sách là Tiền không mọc trên cây bởi lẽ chúng ta đều từng nhắc hay nghe người khác nhắc đến câu này. Tiền bạc là một thước đo giá trị – giá trị sức lao động, giá trị thời gian, giá trị mọi thứ. Và hiểu về giá trị là một bước đầu quan trọng để hiểu về các giá trị.

Mười năm sau, trong một thế giới đã đổi khác nhưng chưa đầy đủ, nơi trẻ lớn lên cần thông hiểu tài chính hơn khi nào hết, tôi có trong tay một ấn bản mới, đã cập nhật của cuốn sách này. Nó được viết ra nhằm giúp các bậc cha mẹ cắt nghĩa những điều căn bản của quản lý tiền bạc cho trẻ, bắt đầu từ 3 tuổi và qua suốt thời tuổi teen của chúng. Nó đi từ việc bao nhiêu xu thì tạo thành một hào, từ cách đổi tiền lẻ, cách mở tài khoản chi phiếu, cho tới những khái niệm tài chính phức tạp như "ghi nợ" hay "thế chấp" đến cả những thế giới hoàn toàn mới như dùng thẻ tín dụng, mua cổ phiếu, hay giao dịch ngân hàng trên mạng. Cuốn sách hướng dẫn bạn về tiền tiêu vặt, cách lập ngân sách, việc làm được trả lương, và cả cách làm từ thiện. Trên hết, Tiền không mọc trên cây cho phép các bậc cha mẹ tặng con cái mình một món quà vô giá: khả năng tự lực.

CHƯƠNG 1
BẠN VÀ NHÓC NHÀ BẠN SỞ HỮU PHONG CÁCH TÀI CHÍNH NÀO?

Lịch sử và văn chương đầy rẫy những nhân vật điển hình tham lam và hào phóng, nhiều đến nỗi ta có thể đưa ra ví dụ của hai loại tính cách này ngay lập tức bằng việc nêu ra những cái tên. Khi nói "Scrooge"[5] mọi người sẽ nghĩ ngay đến một kẻ bần tiện. Vua Midas mê vàng đến nỗi có một mong ước chết người rằng mọi thứ ngài chạm vào sẽ biến thành vàng. Trong một chương trình TV từng được phát sóng trước đây, một nhà triệu phú bí ẩn trao những món quà cả triệu đô la cho những người xa lạ; nhân vật Archie Bunker trong bộ phim truyền hình All in the Family (Tất cả cùng một gia đình) "chết tên" bởi hành động kéo rèm cửa lại và tắt hết đèn trong nhà để không phải phát kẹo vào lễ Halloween. Mặt khác, những nhân vật lịch sử như Carnegie[6], Rockefeller[7] và Vanderbilt[8] dù đã qua đời song ngày nay ta vẫn biết rõ tên tuổi của họ qua một nhà hát lớn, một quỹ từ thiện, và một trường đại học.

Hầu hết chúng ta đều không rơi vào một trong hai thái cực trên. Chúng ta không trốn trong bóng tối để khỏi phải cho đi mấy cây kẹo giá vài đô la, nhưng chúng ta cũng không muốn tỏ ra mình là một kẻ nhẹ dạ trước những câu chuyện sướt mướt. Có thể chúng ta không đủ tiền xây một trường đại

học lớn, nhưng ta có thể đóng góp chút ít cho quỹ hội cựu học sinh. Có lẽ chúng ta không được thấy tên mình trên cổng bệnh viện hay trong nhà hát, nhưng ta có thể quyên góp cho hội từ thiện hay tổ chức tôn giáo nào đó mà ta quan tâm.

Dẫu sao chúng ta cũng đều có mối quan hệ cá nhân đặc biệt với tiền bạc; nói rộng ra, chúng ta hoặc là kẻ tiêu pha hoặc là người giữ tiền. Và dù ta có là ai đi chăng nữa, thái độ của ta đối với đồng tiền cũng sẽ tác động lên cách ta dạy con cái nghĩ về tiền bạc.

Bạn có biết mình thuộc tuýp người tiêu tiền hay giữ tiền? Hãy thử bài trắc nghiệm dưới đây:

PHONG CÁCH TÀI CHÍNH CỦA BẠN

1. Bạn có thường hay lo lắng về tiền bạc không?
2. Bạn có hay dùng đến cạn kiệt thẻ tín dụng?
3. Bạn nhớ chính xác số tiền mà mình tiết kiệm được chứ?
4. Bạn có tiêu sạch số tiền mình kiếm được?
5. Nếu bất ngờ có được một khoản tiền lớn, bạn sẽ tiết kiệm hầu hết số đó không?
6. Bạn có cảm thấy cần phải chứng minh mình sống cũng chẳng "thua chị kém em"?
7. Bạn có lo lắng cảnh khánh kiệt khi về già?
8. Bạn có thường quyết định mua luôn-và-ngay-lập-tức một thứ mà bạn thích?
9. Khi được gợi ý mua một thứ gì đó, câu trả lời của bạn luôn là "Mình không đủ tiền đâu"?
10. Bạn có hay lấy việc đi mua sắm làm phần thưởng cho mình?

* Cách tính điểm : Trả lời "Có" ở những câu lẻ cho thấy đó là người giữ tiền và trả lời "Có" ở những câu chẵn là người tiêu tiền. Bạn trả lời "Có" ở những câu nào?

Hẳn bạn cũng đã hiểu được con mình thuộc tuýp người có phong cách tài chính như thế nào rồi. Để chắc chắn hơn, hãy làm một bài trắc nghiệm nữa. Điền câu trả lời riêng cho từng nhóc của bạn, vì không đứa trẻ nào giống đứa trẻ nào, và trong cùng một gia đình có thể có cả người tiêu tiền lẫn người giữ tiền.

PHONG CÁCH TÀI CHÍNH CỦA CON BẠN

1. Khi bạn cho con tiền, nhóc nhà bạn có tiết kiệm số tiền đó?

2. Con bạn có hay làm mất hoặc để lạc mất tiền không?

3. Con bạn có hay do dự khi phải tiêu tiền của nó không?

4. Khi bạn đi mua sắm cùng con, bạn có hay phải nghe những câu "con muốn cái này, con muốn cái kia" không?

5. Con bạn có thấy hãnh diện khi số tiền tiết kiệm của nó tăng lên?

6. Khi bạn hỏi trẻ "Sao con lại muốn cái này?" bạn có thường phải nghe câu "Vì bạn con cũng có thứ đó" hay "Con thấy nó trên TV"?

7. Con bạn có khi nào tiết kiệm tiền để mua một món đồ chơi, rồi sau đó nghĩ lại rằng thực ra trẻ không muốn thứ đó lắm?

8. Nếu bạn không cho trẻ ăn kem, liệu nó có hỏi lại "Nếu con trả tiền thì có được ăn không"?

9. Khi cả nhà đi mua sắm, con bạn có luôn về nhà với túi vẫn còn tiền không?

10. Khi cả nhà đi chơi xa, trẻ có muốn mua quà về cho tất cả bạn của nó không?

* Cách tính điểm : Như trên.

Những trắc nghiệm trên có ý nghĩa gì? Đó đơn giản chỉ là một bài trắc nghiệm mà thôi. Bạn không cần phải lo lắng nhà mình có một tên keo kiệt hay những kẻ vung tay quá trán, cho dù nhóc nhà bạn có đạt điểm 5/5 cho một trong hai nét tính cách trên đi chăng nữa. Đây chỉ là những khuynh hướng chi tiêu và có thể được thay đổi theo thời gian theo lẽ thường và thông qua giáo dục.

Điều đó có nghĩa rằng nếu bạn là một người giữ tiền, bạn sẽ tự nhiên có xu hướng muốn dạy cho con mình tầm quan trọng của tiết kiệm; nhưng nếu con bạn cũng là người giữ tiền, bạn sẽ muốn điều chỉnh nhẹ để bớt các bài học đó, ghìm bớt "xung lực" tự nhiên của mình, và tự nhắc nhở mình lẫn trẻ rằng tiền bạc chỉ có giá trị khi xem xét trên cơ sở nó mang lại bao nhiêu niềm vui cho chúng ta trên thế gian này. Nếu bạn là một người tiêu tiền và con bạn cũng vậy, bạn sẽ thực sự phải kiềm chế niềm thôi thúc chi tiêu lại, và ghi nhớ rằng tiêu tiền không phải là tất cả. Nếu bạn có thói quen chi tiêu này mà con mình thì ngược lại, vậy thì hãy nhớ đừng tá hỏa lên nếu bé

không đi theo chính xác con đường của bạn.

Phong cách lý tưởng, hẳn nhiên rồi, là ở ngay chính giữa: một người tiêu dùng cẩn trọng mà thoải mái, vui vẻ và một người tiết kiệm có kỷ luật. Tôi sẽ nói về sự cân bằng ấy trong cuốn sách này.

Bạn chẳng cần tới roi vọt để chấn chỉnh hành vi của con mình đâu. Đơn giản bạn chỉ cần giúp trẻ đặt ra những mục tiêu cụ thể gần và xa với tiền bạc. Niềm hưng phấn khi đặt ra một chiến lược để theo đuổi mục tiêu và cảm giác toại nguyện vì đạt được mục tiêu sẽ dần truyền cho con bạn niềm vui thích đích thực khi tiết kiệm và chi tiêu.

CHƯƠNG 2
DẠY CON NHỮNG ĐIỀU CƠ BẢN VỀ QUẢN LÝ TIỀN BẠC NHƯ THẾ NÀO?

Khái niệm nào quan trọng nhất khi dạy con trẻ về tiền bạc? Phần lớn chúng ta sẽ nói "tiết kiệm tiền", vì dường như với hầu hết mọi người, việc này là quá khó. Và ta không sai… nhưng cũng mới chỉ đúng một nửa. Phần lớn tiền bạc, ngay cả đối với những người tiết kiệm nhất, phải dành vào việc chi tiêu – thuế má, những chi phí cần thiết như thức ăn, chỗ ở, và một thứ mà ta gọi là "chi tiêu linh động", cho dù với nhiều người trong chúng ta thì đôi khi việc chi tiêu đó trở nên thật kém linh động. Dạy trẻ con tiết kiệm là việc rất quan trọng nhưng dạy cho chúng biết cách tiêu tiền khôn ngoan cũng quan trọng không kém.

Sẽ là hợp lý nếu ta xem xét những bài học tiết kiệm trước, vì xét trên thực tế thì có vẻ những bài học ấy càng ngày càng trở nên lỗi thời. Trong nửa cuối thế kỉ 20, người Mỹ tiết kiệm được bình quân khoảng 8% thu nhập của họ; trong thế kỉ 21, con số này bất ngờ sụt giảm một cách kinh hoàng: người Mỹ chỉ đang tiết kiệm được dưới 2% – có những năm chỉ 1%. Và với mọi nỗ lực, người Mỹ chưa từng là quốc gia tiết kiệm nhất; trong khi người Nhật chẳng

hạn, tiết kiệm được 1/4 (hoặc cao hơn) thu nhập của họ.

Và chúng ta không chỉ không tiết kiệm được mà nhiều hộ còn thường xuyên chi tiêu vượt quá thu nhập của gia đình mình. Năm 2003, theo Ủy ban nghiên cứu kinh tế và chính sách Mỹ, tỉ lệ nợ trên thu nhập sau thuế của các hộ gia đình Mỹ là 108,3% . Và, con số này sẽ còn tiếp tục gia tăng.

Trong sách này tôi sẽ tập trung nói về cách làm sao bạn có thể chỉ bảo, truyền cảm hứng và động viên trẻ tiết kiệm tiền, cũng như cách dạy trẻ kiểm tra, đánh giá và chọn những cách tiêu tiền thông minh.

BẮT ĐẦU TỪ ĐÂU

Tiết kiệm là một bài học thiết thực mà trẻ cần được dạy dỗ, tương tự việc đánh răng hay làm bài tập về nhà vậy. Vậy hãy hình dung đến bài học đánh răng. Bạn đưa cho trẻ những công cụ cần thiết: một bàn chải và kem đánh răng; rồi tới không gian thích hợp , một phòng tắm có bồn rửa, để thực hành bài học; và sau cùng, bạn giám sát quá trình , động viên và hoan nghênh khi bài học được hoàn thành.

Tôi xin đưa ra một quá trình ba-bước tương tự khi dạy trẻ cách tiết kiệm. Hãy chuẩn bị sẵn sàng. Dạy trẻ tiêu tiền khôn ngoan còn phức tạp hơn nhiều và điều đó sẽ chiếm một phần đáng kể của cuốn sách này. Nhưng nếu con bạn đã là thiếu niên, nó sẽ phải bắt đầu bằng việc học tiết kiệm trước.

Bước đầu tiên là phải cắt nghĩa được cho con bạn tiền là gì. Một định nghĩa thích hợp dành cho trẻ nhỏ là thế này:

TIỀN: Thứ ta dùng để trả cho người khác để đổi lấy thứ gì đó hoặc để họ làm việc gì đó cho mình.

Thực hành : Giúp con bạn lập một danh sách những thứ người ta có thể dùng để đổi lấy hàng hóa hoặc dịch vụ. Với những trẻ ở tuổi đi học, hãy giúp chúng lên mạng Internet hoặc vào thư viện để tìm những thứ đã từng được dùng như tiền bạc trong các thời điểm lịch sử và các nền văn hóa khác nhau.

Giờ ta hãy cắt nghĩa về tiết kiệm. Định nghĩa cho trẻ như sau:

TIẾT KIỆM: Tiết kiệm hay để dành nghĩa là cất thứ gì đó ở một nơi an

toàn để sử dụng vào lúc khác khi cần.

Thực hành : Giúp trẻ lập một danh sách những thứ có thể để dành được ngoài tiền bạc.

Tất cả chúng ta đều dành dụm nhiều thứ (bên cạnh tiền bạc) để dùng sau. Lũ sóc để dành quả hạch để ăn trong mùa đông; các bà mẹ để dành món tráng miệng để dùng sau bữa ăn; và ngày càng nhiều người giữ lại vỏ chai và vỏ lon rỗng để tái chế.

NHỮNG THỨ ĐƯỢC DÀNH DỤM ĐỂ DÙNG SAU

Quần áo trẻ em
Hộp quà
Ghim băng
Sách
Báo
Băng video
Đồ khâu vá
Tranh ảnh
Váy áo

TẠI SAO PHẢI TIẾT KIỆM TIỀN?

Ta để dành tiền với ba lí do: một, để phòng thân trong trường hợp khẩn cấp; hai, để chi dùng khi về hưu; và ba, để mua thứ gì đó ta thực sự mong muốn. Nhiều người cho rằng ta nên để dành tiền với tâm niệm không bao giờ đụng đến trừ trường hợp nguy cấp nhất. Đây là một quan điểm có cơ sở, và sẽ được bàn đến ở phần sau của cuốn sách. Nhưng trước tiên, hãy nghĩ tới mẹo tập trung nhấn mạnh vào niềm vui thích thuần túy của việc dành dụm tiền với con bạn. Đơn giản điều đó có thể sẽ gắn bó với trẻ cả đời!

Thực hành : Hãy hỏi con bạn, “Con thích một công việc được trả một triệu đô la một năm hay một công việc được trả một xu vào ngày đầu và nhân đôi mức lương mỗi ngày trong vòng một năm?” Sau đó lấy máy tính ra và cùng trẻ làm bài toán này. Rất đơn giản, bạn chỉ cần liên tục “nhân hai… nhân hai…” và đếm số ngày. Nhân tới ngày thứ 28, bạn đã giúp trẻ nhìn ra được vấn đề rồi đấy.

Hãy giúp nhóc lớn nhà bạn tìm trên Internet cụm từ lãi suất tiết kiệm kép . Những số liệu trẻ tìm được sẽ lập tức khiến việc tiết kiệm trở thành một viễn cảnh lí thú.

Với các bé nhỏ hơn, tôi gợi ý bạn tiếp cận đề tài tiết kiệm với lí do thứ ba – tiết kiệm để mua một thứ nó rất thèm muốn.

NGƯỜI LỚN THƯỜNG TIẾT KIỆM TIỀN CHO

Con nhỏ
Xe cộ
Quần áo
Giáo dục
Đồ nội thất
Sửa sang nhà cửa
Nhà đất
Trang sức
Phòng khi về hưu
TV

Đi du lịch

Thực hành : Giúp trẻ lập một danh sách những thứ chúng có khả năng dành dụm tiền để mua. Đi tới các cửa hàng hay lên các trang mua sắm trên mạng để xem giá những thứ trong danh sách đó, rồi tính xem trẻ sẽ phải dành dụm trong bao lâu để mua được các vật này.

Các bậc phụ huynh hãy nhớ rằng hiếm có niềm vui sướng nào cao hơn việc tự mình kiếm được những đồng tiền và dùng chúng để mua những thứ mình thực sự yêu thích. Bạn còn nhớ niềm hân hoan khi mua được chiếc máy nghe nhạc hay chiếc xe đầu tiên chứ? Cha mẹ có thể cho trẻ thấy niềm vui sướng này ngay từ khi chúng còn nhỏ, và đó sẽ là một món quà có giá trị cả đời dành cho trẻ.

BA BƯỚC ĐỂ CHUẨN BỊ KẾ HOẠCH TIẾT KIỆM

Cho dù nhóc nhà bạn đã lớn đến mức nào, chỉ cần trẻ vẫn còn ở trong vòng tay bạn, thì chưa phải là quá muộn để bắt đầu dạy con cách tiết kiệm tiền bạc.

Tôi sẽ chỉ ra ở đây rằng quy mô phát triển tài chính của tôi hơi khác với của tiến sĩ Spock. Khi trẻ bước vào thời kì đầu tuổi teen, chúng sẽ bắt đầu kiếm được những khoản tiền đáng kể ở ngoài (từ việc trông trẻ, làm việc nhà v.v.). Thêm vào đó, ở tuổi mười lăm hoặc mười sáu, phần nhiều thanh, thiếu niên có thể tự lo được mọi vấn đề tài chính của chúng (dưới sự giám sát của bạn) và nên tự kiếm hầu hết hay toàn bộ “thu nhập” của riêng chúng.

Tuy nhiên, cũng như không thể gợi ý một cậu nhóc mười sáu tuổi chưa từng cưỡi ngựa leo lên lưng một con ngựa bất kham được. Tôi không khuyên bạn đưa thẻ tín dụng cho nhóc tuổi teen nhà bạn khi trẻ chẳng có chút kinh nghiệm tài chính nào. Bất kể con bạn ở lứa tuổi nào, hãy bắt đầu bằng những gì cơ bản nhất, mà điều trước hết là tiết kiệm tiền nong.

Quy tắc chung để lôi cuốn một người (kể cả người lớn) vào việc tiết kiệm tiền nong là như nhau, dù là đứa trẻ sáu tuổi hay một thiếu niên mười sáu tuổi. Phương pháp chung để truyền đạt bài học tiết kiệm là:

(1) đặt một mục tiêu tài chính cho con bạn.

(2) giúp trẻ kiếm số tiền cần thiết trong một khoảng thời gian nhất định.

(3) cùng tận hưởng thành quả.

Dưới đây là 3 bước cụ thể để bắt đầu một chương trình tiết kiệm thành công:

CÁCH XÂY DỰNG MỘT KẾ HOẠCH TIẾT KIỆM

1. Cung cấp cho con bạn thứ để tiết kiệm. Trẻ sẽ cần phải có một nguồn tiền, tốt nhất là do trẻ kiếm ra, cho phép chúng dùng tiền của riêng mình để tiết kiệm (chi tiết về phương pháp và thời gian xem ở Chương 3).

2. Cung cấp một nơi thích hợp cho trẻ cất tiền tiết kiệm. Đó có thể là một cái hũ, cái lọ hay một két đồ chơi.

3. Quan sát quá trình và khuyến khích, động viên. Đặt ra những mục tiêu có thể đạt được và ngợi khen con bạn khi trẻ tiết kiệm thành công.

Hãy nhớ rằng thường xuyên tiết kiệm là một thói quen đòi hỏi tính tự giác cao – nhưng bạn đã từng thấy ai đó luôn luôn tự giác tiết kiệm chưa? Đừng đặt ra một hệ thống dựa quá nhiều vào khả năng tự kiềm chế của con bạn. Về lâu về dài làm thế chỉ thất bại mà thôi.

Thay vào đó, nên tạo cho con bạn một hình thức tiết kiệm đơn giản, dễ thực hiện để nó trở thành một thói quen hằng tuần. Hãy phát cho trẻ tiền tiêu vặt chính xác tới từng đồng lẻ và phát vào đúng một thời điểm nhất định trong tuần. Hãy đảm bảo trẻ có một chỗ đặc biệt, an toàn để cất tiền. Nếu nhóc nhà bạn đang tiết kiệm để mua một thứ gì đó, bạn hãy dán một tấm hình thứ cần mua lên cái hũ tiết kiệm để nhắc nhở trẻ.

Nhóc nhà bạn càng dễ học được thói quen để dành tiền, tính tự giác của trẻ càng ít phải chịu áp lực – và như thế cả trẻ và bạn đều được thoải mái!

Bởi trọng trách của tôi là làm cho việc học cũng vui vẻ như một trò chơi, tôi sẽ đưa ra những trò chơi và bài luyện tập để bạn thực hành cùng với trẻ. Hãy nhớ rằng các hoạt động này chỉ nhằm tạo động lực và kích thích niềm hứng khởi. Dù có hay không những trò chơi hằng tuần và những lời động viên này thì con bạn vẫn cần một kế hoạch tiết kiệm căn bản – cho đến khi nó có một tài sản thực sự đầu tiên được cất giấu an toàn!

Dưới đây là những gợi ý cụ thể để bạn thực hành với con mình theo đúng lứa tuổi. Trước khi bạn giở tới phần viết hợp với tuổi của con, hãy chắc chắn rằng nhóc nhà bạn đã nắm rõ những khái niệm được nhắc đến ở lứa tuổi nhỏ

hơn. Bạn cũng nên xem qua những phần đó trước khi bắt đầu.

Trẻ từ 2 đến 4 tuổi

Với trẻ nhỏ, bạn cần cắt nghĩa cho chúng hiểu tiền bạc là gì trước khi bắt đầu nói chuyện tiết kiệm.

Dưới đây là ba trò chơi Tiền Là Gì? giúp con bạn làm quen hơn nữa với những đồng xu. Mỗi bài tập nhằm giúp con bạn nhận biết các đồng xu và phát triển kỹ năng đọc, ghi nhớ và lập luận đơn giản. Các trò chơi này có thể diễn ra trên bàn bếp khi bạn nấu ăn, trong phòng đợi của bác sĩ, hay cả trên xe hơi trong những chuyến đi dài.

Trò chơi đầu tiên, Nhận Dạng Tiền Xu, nhằm dạy con bạn cách nhận biết những đồng xu cùng giá trị của chúng.

NHẬN DẠNG TIỀN XU

— Mục đích

Dạy trẻ cách xác định một đồng xu theo ba cách: theo kích cỡ, theo tên và theo trị giá.

— Dụng cụ

Giấy, bút chì, và một vài đồng xu, bao gồm ít nhất một đồng 200 đồng, đồng 500 đồng, đồng 1.000 đồng, đồng 2.000 đồng, 5.000 đồng. Đặt đồng xu lên giấy và dùng bút đồ lại hình của chúng, bên dưới mỗi vòng tròn hãy viết tên đồng xu và trị giá của từng đồng xu.

— Luật chơi

Gọi tên một đồng xu (bất kỳ) và xem con bạn có chọn đúng đồng xu từ một chồng xu và đặt vào đúng vòng tròn hay không.

— Chiến thắng

Trẻ sẽ thắng nếu đặt đúng các đồng xu vào đúng vòng tròn thích hợp.

Bài tập tiếp theo đây sẽ chỉ cho con bạn mối liên hệ giữa các đồng xu với nhau. Ví dụ như năm đồng 1.000 đồng tương đương với một đồng 5.000 đồng.

TIỀN LẺ

— Mục đích

Dạy trẻ cách đếm tiền và hiểu được trị giá của chúng.

— Dụng cụ

Đầu tiên sắp đặt một trò tìm kho báu, con bạn sẽ thu nhặt hết những đồng xu lẻ rải rác trong nhà. Đừng bỏ qua túi áo khoác, áo vét, ngăn kéo, ví cũ và dưới nệm ghế sa-lông đấy nhé!

— Luật chơi

Tại bàn bếp, bạn hãy giúp trẻ chia nhỏ "kho báu" thành từng chồng những đồng 200 đồng, 500 đồng, 1.000 đồng, 2.000 đồng, 5.000 đồng.

— Chiến thắng

Hãy xem con bạn có thể tạo được bao nhiêu tổ hợp xu khác nhau trị giá 10.000 đồng. Nếu con bạn tạo được từ ba tổ hợp khác nhau trở lên, trẻ sẽ giành được chiến thắng!

Trẻ sẽ rất ấn tượng với một chồng 200 đồng trước mặt. Đây là thời điểm cực kỳ thích hợp để nhấn mạnh với trẻ giá trị của 10.000 đồng mà có thể là một người, cha mẹ chẳng hạn, phải làm việc vất vả thế nào để kiếm được.

Sau khi hoàn thành trò chơi, chỉ cho trẻ cách "cuộn" những đồng xu vào những ống giấy mà các ngân hàng thường dùng (bạn có thể tự làm lấy các ống giấy này). Sau khi đếm xong mỗi nhóm tiền xu, hãy giúp trẻ tính tổng cộng. Chừng ấy "kho báu" có đủ để gọi một suất pizza không nhỉ?

* Trẻ từ 5 đến 8 tuổi

Chuẩn bị những chiếc hũ hay chiếc bình dùng để đựng riêng tiền tiết kiệm; tiền tiêu sẽ để ở một chỗ khác, như trong ví chẳng hạn. Mỗi tuần khi bạn cho nhóc tì nhà bạn tiền tiêu vặt, hãy cùng con "ký gửi" tiền vào cái hũ tiết kiệm đó.

— Bí quyết

Kiếm một hũ trong suốt để trẻ có thể thấy số tiền đầy dần lên sau mỗi tuần. Hãy cùng trẻ khám phá niềm vui thích khi thấy tài khoản của nó "sinh sôi nảy nở"!

Rất nhiều bé ở độ tuổi này có thể chơi được trò tiếp theo đây, trò Tiền-Thừa. Trả lại tiền, hay kiểm tra xem có nhận được đủ số tiền thừa sau khi mua hàng không, là công đoạn khó khăn với một đứa trẻ (và cả một số người lớn!) vì việc này đòi hỏi khách hàng phải thực hiện nhanh chóng và ngay lập tức một số phép toán số học và thường xuyên chịu áp lực đáng kể từ những người xung quanh.

Trò chơi trong bếp này nhằm giúp trẻ bước đầu làm quen sơ sơ với tiền

thừa trong điều kiện không áp lực.

Bài tập tiền thừa còn có giá trị khác nữa. Bạn sẽ nhận thấy rằng đếm tiền rất khác với đếm số đơn thuần.

TIỀN THỪA

— Mục đích

Dạy trẻ cách trả tiền và nhận lại tiền thừa.

— Dụng cụ

Đầu tiên, hãy lấy một số tiền lẻ trị giá 10.000 đồng và chia vào bốn hộp nhỏ và nông, mỗi hộp dành cho một loại đồng 200, 500, 1.000. Đây sẽ là quầy thanh toán tưởng tượng của bạn và bé.

Sau đó, chuẩn bị một túi đồ tạp hóa. Hãy đảm bảo mỗi món đồ có giá đính kèm, hoặc tự bạn đề giá vào nếu cần.

— Luật chơi

Bắt đầu trò chơi, bạn sẽ là khách hàng và con bạn sẽ là nhân viên thu ngân. Với 1 tờ 10.000 đồng, hãy chọn một món đồ bạn giả bộ mua từ nhóc thu ngân nhà bạn.

Đưa cho nhóc nhà bạn món đồ đó và tờ 10.000 đồng, rồi giúp trẻ trả lại bạn đúng số tiền thừa. Lần lượt hai bên đổi chỗ làm người thu ngân và khách hàng.

Rồi dần dần nâng số hàng hóa từ một lên nhiều món. Chuẩn bị cả những món hàng bán với giá “1.000 đồng 3 chiếc”.

Hãy linh hoạt và tạo nhiều tình huống với trẻ. Chẳng hạn như khi bạn làm khách hàng, bạn có thể cố tình mua nhiều hơn 10.000 đồng dự tính, và giảng giải cho nhóc thu ngân rằng bạn sẽ phải trả hàng lại để giữ hóa đơn dưới 10.000 đồng. (Nhìn chung đây là một tình huống khá xấu hổ trong đời thực, nhưng lại là một bài tập tính toán rất tốt cho nhóc nhà bạn.)

— Chiến thắng

Người chiến thắng là người mua được nhiều hàng nhất mà không vượt quá 10.000 đồng cho phép.

DẠY TRẺ CÁC GIÁ TRỊ BẢN THÂN QUA TIỀN

BẠC

Tôi có nói ở phần trước về việc rất nhiều người trong chúng ta lớn lên coi tiền bạc là "nguồn gốc của mọi tội ác" hay một công cụ quyền lực và tha hóa. Thực tế thì tiền bạc là vật cực kì trung lập, nhưng lại không bao giờ tồn tại ở trạng thái trung lập. Người ta có thể nhận tiền, có thể chi tiền – bao gồm cả việc tiêu hoặc là cho đi – hay cũng có thể giữ tiền. Ba trong số các lựa chọn đó là những tương tác xã hội, và lựa chọn thứ tư về cơ bản là sự chuẩn bị cho một trong ba lựa chọn kia. Tất cả các lựa chọn đều có thể được thực hiện một cách khôn ngoan hay ngờ nghệch, hào phóng hay tham lam, thậm chí trung thực hay gian dối. Vậy nên tiền bạc trở thành một công cụ thể hiện giá trị, và nó cũng được dùng làm công cụ giáo dục về giá trị.

Dưới đây là một cách bạn có thể nói với con về giá trị.

Bạn sẽ làm gì nếu nhân viên thu ngân trả lại bạn quá số tiền thừa? Bạn sẽ đưa lại cho người ấy hay giữ luôn khoản đó? Bạn muốn con bạn làm gì trong tình huống đó?

Trò chơi Tiền-Thừa có thể là một cơ hội để trao đổi với con bạn về lòng trung thực và giá trị bản thân. Hãy nhớ đề cập tới cả hậu quả có thể xảy đến với người nhân viên thu ngân bận bịu đã mắc lỗi kia. Liệu anh ấy hoặc cô ấy có bị mất việc vì lỗi đó? Hay người thu ngân sẽ phải bỏ tiền túi để bù cho công ty số tiền đó?

Ngoài ra, hãy nói với con bạn cách xử lý tình huống nhân viên thu ngân trả tiền thừa không đủ. Là một cựu giám đốc ngân hàng, tôi có thể khẳng định hầu hết các thủ quỹ chuyên nghiệp được huấn luyện để đếm số tiền họ trao cho bạn bằng cách nhẩm miệng và cả bằng hành động. Nhưng trong đời sống, nhất là bên ngoài ngân hàng, mọi chuyện không phải lúc nào cũng như thế.

Nếu nhân viên thu ngân hay người bán hàng đơn giản chỉ trao tiền cho bạn mà không đếm, tôi khuyến cáo mọi người tiêu dùng, cả người lớn và trẻ em, hãy tập thói quen làm theo các bước sau:

CÁCH NHẬN TIỀN THỪA TỪ NGƯỜI BÁN HÀNG HAY NGƯỜI THU NGÂN

1. Đừng rời "hiện trường" trước khi bạn tự đếm lại tiền trước mặt người thu ngân. Một khi bạn đã bỏ đi thì nếu có sai sót, gần như sẽ không thể khắc phục được gì cả.

2. Nếu có sai sót và bạn bị trả tiền thiếu, hãy đứng tại quầy thanh toán và ngay lập tức thông báo về sự thiếu hụt với người thu ngân.

3. Hãy tỏ ra lịch sự. Đừng tự động kết tội người thu ngân muốn ăn chặn của bạn. Hầu hết mọi trường hợp thì sự việc chỉ thuần túy là sự nhầm lẫn. Và đừng quên đó hoàn toàn có thể là lỗi của chính bạn hay một chuyện gì khác nữa. Cũng có thể giá của món hàng đã bị niêm yết sai.

4. Nếu vấn đề không được giải quyết, hãy yêu cầu nhân viên thu ngân cho mời người quản lý hay giám sát viên của cửa hàng tới. Điều này sẽ mang lại một bên thứ ba khách quan (trên lý thuyết) để dàn xếp chuyện xảy ra. Hãy giải thích vấn đề một cách lịch sự, bình tĩnh và yêu cầu sự can thiệp của người quản lý. Ở một vài điểm bán hàng, luôn có một phương án "yêu cầu kiểm tra sổ sách" để so sánh doanh thu ngày hôm đó với số tiền trong ngăn kéo. Việc này sẽ xác minh được liệu có nhiều tiền trong két hơn so với tổng doanh thu không, qua đó xác định được số tiền trả lại bạn còn thiếu. Hẳn nhiên đó là một công đoạn rườm rà, tốn thời gian, nhưng nếu số tiền bị tính nhầm có giá trị cao thì cũng đáng để làm thế.

5. Nếu việc này không được, giải pháp cuối cùng cho bạn là viết một lá thư đến ban lãnh đạo công ty. Nhớ ghi rõ ngày giờ chính xác và tên tuổi những người liên quan, kèm theo lá thư của bạn là một bản sao hóa đơn.

* Mẹo cho người tiêu dùng:

Có hai mẹo nhỏ để tự bảo vệ mình khỏi những sai sót như thế: Đầu tiên, khi bạn đưa cho người bán hàng một tờ tiền mệnh giá lớn, như tờ 200.000 đồng hay 500.000 đồng, hãy nói lớn số tiền đó lên. Cách này sẽ giúp người bán hàng chú ý vào mệnh giá tờ tiền.

Tiếp theo, hãy quan sát màn hình khi người bán hàng đưa đồ của bạn qua mắt điện tử để kiểm tra giá. Đôi khi giá thật của mặt hàng không lưu chuẩn trên máy tính. Bạn không thể nhớ được giá của mọi món hàng, nhưng bạn có thể nhận ra những chênh lệch lớn của giá cả đối với một món hàng có giá trị thấp.

* Trẻ từ 9 đến 12 tuổi

Nhiều bậc cha mẹ mở tài khoản tiết kiệm cho con mình ngay khi đứa trẻ vừa chào đời. Những tài khoản đó, gọi là tài khoản giám hộ , được đứng tên chung giữa cha mẹ và đứa trẻ. Nếu bạn chưa mở tài khoản ngân hàng khi bé nhà bạn mới sinh thì giờ là thời điểm thích hợp để bạn làm điều đó.

Hãy liên hệ với ngân hàng của bạn – hầu hết ngân hàng khuyến khích hình thức "giao dịch ngân hàng chung", có nghĩa là mọi số dư tài khoản của một gia đình sẽ được tính vào số dư tối thiểu ngân hàng đòi hỏi. Tài khoản của con bạn, dù nhỏ đến đâu, cũng nằm trong "giao dịch chung" đó.

Hiện tại, loại hình tài khoản tiết kiệm phổ thông nhất là tiết kiệm kê khai[9], nhưng nhiều ngân hàng vẫn cung cấp tài khoản sổ tiết kiệm. Tài khoản sổ tiết kiệm sẽ thú vị hơn với con bạn bởi lẽ cuốn sổ sẽ được đóng dấu mỗi khi có tiền ký gửi. Nếu ngân hàng của bạn chỉ cho phép tài khoản tiết kiệm kê khai, hãy cho trẻ xem tờ kê khai mà ngân hàng gửi về mỗi khi bạn nhận được.

Các con tôi mở tài khoản ở tuổi nhỏ hơn nhiều, song phần lớn là vì chúng thường theo chân tôi đến ngân hàng làm việc. Với nhiều cô cậu nhóc thì độ tuổi lên 4 lên 5 không phải là quá nhỏ để tìm hiểu về tài khoản tiết kiệm.

Với những trẻ nhỏ hơn, hãy cho chúng đi cùng anh chị lớn hằng tuần để gửi tiền, xác nhận tổng số dư và cùng tận hưởng niềm phấn khởi khi thấy số tiền lớn dần lên. (Xem Chương 5 để biết thêm chi tiết về ngân hàng.)

Sau niềm phấn khích ban đầu khi mở được tài khoản tiết kiệm đầu tiên, bạn có thể khơi mào một kế hoạch tiếp theo để củng cố niềm vui tiết kiệm của con trẻ.

Hãy cùng con bạn chọn một món đồ chơi, đĩa game hay một cuốn sách có giá không quá số tiền tiêu vặt trong 2 tuần của trẻ. (Nếu con bạn dưới 9 tuổi, hãy lưu ý việc "ghé thăm" món đồ chơi đó sau một tuần để duy trì sự thích thú). Sau 2 tuần, hãy thực hiện một chuyến đi đặc biệt với trẻ để mua món đồ. Hãy tỏ ra nhiệt tình và bày tỏ niềm vui trước khả năng tiết kiệm của trẻ.

Hãy tiếp tục phát huy từ thành công nhỏ ấy. Gợi ý trẻ tăng thời gian tiết kiệm lên 4 tuần để mua một món đồ đắt tiền hơn. Đặt mục tiêu một-tháng trong một thời gian, rồi tăng dần lên mục tiêu tiết kiệm trong hai tháng, rồi tăng thời gian tiết kiệm dài hơn nữa.

Nhìn chung với trẻ nhỏ trong độ tuổi từ 3 đến 7, các món đồ mà chúng

muốn mua chưa đắt bằng đồ chơi dành cho đứa trẻ ở tuổi lớn hơn. Nếu bạn tiến đến kế hoạch để trẻ tiết kiệm trong một tháng, và số tiền này đủ cho hầu hết các thứ đồ chơi trẻ muốn, hãy giữ khung thời gian tiết kiệm này một thời gian để duy trì thói quen tiết kiệm và tưởng thưởng.

Khi bạn đặt những mục tiêu tiết kiệm dài hạn hơn, rất có thể sau hai tháng nhóc nhà bạn sẽ không muốn những món đồ mà nó đã tiết kiệm tiền để mua nữa. Không sao cả! Và đây còn là một bài học quan trọng trong tiêu dùng: thời gian có thể đánh giá được mức độ mong muốn thực sự của chúng ta về một thứ gì đó.

* Trẻ từ 12 tuổi trở lên

Bạn có thể tham khảo phần cách quản lý ngân sách sắm đồ của teen, hay tổng số tiền bạn dành để chi cho con mỗi năm (chi tiết xem ở Chương 8.)

LÀM GÌ KHI TRẺ KHÔNG TỰ GIÁC TIẾT KIỆM

Giả dụ bạn đã ấn định cho nhóc nhà bạn một khoản tiền tiêu vặt hằng tuần (có thể hiểu đó như một khoản lương) để con làm một số việc nhất định trong nhà, rồi cũng bạn đã giúp trẻ tìm một nơi để cất tiền kiếm được; nhưng việc cất tiền vào quỹ, hay giữ tiền trong đó, là phương án không hiệu quả. Bạn sẽ làm gì trong trường hợp này?

Rõ ràng là bạn đã có trong nhà một tay tiêu tiền. Đừng vội tá hỏa lên; vẫn còn rất nhiều biện pháp điều chỉnh và khuyến khích mà các bậc làm cha mẹ có thể dùng để sửa đổi hành vi cho trẻ. Có thể việc này sẽ không dễ dàng gì, dẫu vậy một tay ham tiêu tiền vẫn có thể học được cách tiết kiệm tiền.

Trước hết, hãy tìm hiểu lí do nhóc nhà bạn liên tiếp phải xài lẹm vào tiền tiết kiệm. Phải chăng một loạt những ngày sinh nhật của thành viên trong gia đình hay những ngày lễ (như ngày của Mẹ hay ngày của Cha,… chẳng hạn) đã bòn rút quỹ tiết kiệm của trẻ? Và nếu thế thì đó chỉ là một tình huống tạm thời. Hay có thể đó là những khoản chi vượt khung – tiền mua thêm giấy vở hay ăn thêm trong bữa trưa – mà không có trong dự toán.

Nếu trẻ phải móc tiền tiết kiệm để chi cho các khoản không lường trước đó thì tức là khoản tiền tiêu dùng hằng ngày của trẻ cần được điều chỉnh lại.

Bạn nên trao đổi với con để xem có thể giải quyết như thế nào các khoản chi tiêu bất thường đó. Tuy nhiên, nếu nhóc nhà bạn bắt đầu ham mê với khoản tài chính mới được tăng lên của con, thì bạn, với tư cách là bậc làm cha mẹ, sẽ phải hành động thật nhanh.

Hãy nghĩ xem người lớn thường làm gì để tự khích lệ hay ép buộc mình phải tiết kiệm tiền. Với rất nhiều người thì biện pháp hữu hiệu là “xa mặt cách lòng”. Rất có thể cái hũ tiết kiệm của bé cần phải được chuyển vào một ngăn kéo hay ngăn tủ để tránh khỏi sự cám dỗ. Hay có thể bạn sẽ phải cất cái hũ đó vào tủ hoặc ngăn kéo của chính bạn để nó được an toàn.

Với những nhóc lớn hơn, bạn sẽ đóng vai ngân hàng. Hãy dùng một cuốn sổ nhỏ để ghi lại số tiền tiết kiệm của trẻ. Sau đó, mỗi khi con bạn muốn rút tiền tiết kiệm để làm gì đó, trẻ sẽ phải đến hỏi ý kiến bạn và thảo luận trước khi có thể lấy tiền.

Nếu sau khi trao đổi, bạn cho rằng trẻ không nên tiêu tiền vào việc đó, hãy đặt hạn một tuần để trì hoãn. Bởi lẽ rất nhiều người khi tiêu tiền đã gặp rắc rối với những quyết định mua sắm vội vàng, rất có khả năng sau một tuần con bạn sẽ quên đi món đồ muốn mua. Nhưng nếu sau đó trẻ không quên mà vẫn cứ nằng nặc xin tiền, và bạn vẫn cảm thấy đó là một khoản chi không hợp lí, hãy đoán xem ai thắng nào? Chính bạn, bậc làm cha mẹ, là người đưa ra quyết định sau cùng. (Chà, ai nói cuộc đời là công bằng cơ chứ?)

Đó là những điều chỉnh đơn giản. Còn đây là hai biện pháp quyết liệt hơn:

— Phương án “khấu trừ lương”

Với những “tay” tiêu tiền còn non nớt kinh nghiệm, cha mẹ có thể tính đến việc áp dụng một “phương án khấu trừ lương”, trong đó, bạn - vừa là phụ huynh lại vừa là “chủ lao động” - sẽ giữ lại một số tiền cố định mỗi tuần trích trong tổng số tiền tiêu vặt của trẻ. Sau một tháng, hãy cho trẻ thấy nó đã tích cóp được bao nhiêu và nhấn mạnh rằng tháng sau con số này sẽ còn tăng lên gấp đôi. Thông thường, viễn cảnh về một lưng vốn dồi dào sẽ biến trẻ trở thành một người tiết kiệm tích cực.

Với những trẻ lớn hơn và các nhóc tuổi teen, hãy xem xét phương án khuyến khích tiết kiệm dưới đây:

— Phương án tiết kiệm 401 (K)[10]

Phương án này áp dụng như nhau với cả trẻ con và người lớn. Hãy giải thích cho con bạn hiểu rằng cứ mỗi 10.000 đồng (hay bất kì số tiền nào bạn muốn) trẻ tiết kiệm được, bạn sẽ tặng thêm vào đó 10.000 đồng sau một khoảng thời gian do bạn quy định.

Đây sẽ là một phương án khích lệ dài hạn, hoặc được thực hiện trên ý tưởng từng kế hoạch một, ví dụ như khi bạn giúp con mua chiếc xe đạp hay xe máy đầu tiên.

Đừng quên nhấn mạnh với trẻ rằng hình thức này được hầu hết các chủ lao động coi là một khoản phúc lợi dành cho nhân viên của họ.

LÀM THẾ NÀO KHI CON TIẾT KIỆM QUÁ MỨC

Thật khó tin khi tiết kiệm quá mức cũng lợi bất cập hại hệt như chi tiêu không kiểm soát. Tuy nhiên, vì điều đó gây ra những hậu quả không tức thì và ít nhận thấy hơn, các bậc phu huynh có thể sẽ ít quan tâm đến việc điều chỉnh một đứa trẻ khăng khăng giữ tiền.

Những người chăm chăm vào mục tiêu giữ tiền thì về lâu dài cũng sẽ gặp rắc rối không kém gì những người tiêu xài bất chi kì vị.

Người tiết kiệm quá mức sẽ có khả năng trở thành một bậc thầy trong tránh né các khoản chi hoặc khiến người khác phải chi tiền cho mình. Kẻ chăm chăm giữ tiền sẽ khó tìm được đối tác (trong công việc cũng như hôn nhân) khi lớn lên.

Số người có thiên hướng tích trữ tiền bạc không nhiều, nhưng cũng không phải là chúng ta chưa từng nghe nói tới. Tôi có biết một vài người cùng lứa tuổi tôi và một vài trẻ nhỏ thuộc kiểu người này. Tôi nhớ một người anh họ dễ mến, anh sống ở gần nhà tôi và chúng tôi rất thích chơi cùng khi còn nhỏ. Doug luôn luôn tiết kiệm tiền cho những dịp đặc biệt; đây là điều rất đáng quý, trừ những khi chúng tôi muốn đi xem phim hay đi ăn kem vì Doug luôn từ chối do anh ấy không muốn xài đến tiền tiêu vặt. Anh tỏ ra rất cương quyết trước sức ép ghê gớm từ những người bạn là hai chị em tôi. Sau rốt, chúng tôi gần như luôn luôn phải bỏ tiền ra bao anh vì chúng tôi thích có Doug đi cùng, nhưng cách xử sự của anh không đẹp chút nào.

Đối với nhiều người bo bo giữ tiền, việc dành dụm không còn là một niềm vui thích tiết kiệm mà trở thành nỗi sợ phải chi tiền. Họ tin tưởng (một cách sai lầm) rằng những người tiêu tiền là xấu và người giữ tiền là tốt. Bạn thuộc kiểu nào trong việc tiêu/giữ tiền? Nếu bạn là người giữ tiền, bạn có thể sẽ củng cố một cách vô thức mối liên hệ giữa mọi sự tiết kiệm với đức tính tốt. Nếu bạn thiên về việc tiêu pha, bạn có thể sẽ làm trẻ hoang mang khi quá hăng hái giải thích về hành vi tiết kiệm.

Hãy chú ý tới những hành vi bất thường, và nói chuyện với con bạn về cảm nghĩ của trẻ khi bạn thấy có thể trẻ đã làm thái quá. Hãy giải thích với nhóc nhà bạn rằng chìa khóa của quản lý tài chính thành công chính là tìm được một sự cân bằng hợp lí giữa tiêu pha và tiết kiệm.

Triết lí của tôi ở đây là: Tiền bạc cho ta niềm vui! Ta sẽ không tiêu hoang cạn kiệt toàn bộ tiền lương mình có, nhưng kể cả khi thắt lưng buộc bụng nhất, tôi vẫn cố gắng dành ra dù chỉ một vài đô la để xài cho những việc tưởng như vớ vẩn nhất như bỏng ngô cho lũ chim bồ câu trong công viên hay chất tạo bọt cho nước tắm ưa thích của mình.

Hãy để mắt tới các dấu hiệu của một đứa trẻ bo bo giữ tiền. Câu thành ngữ "dành dụm cho ngày mưa" sẽ không còn là một khẩu hiệu suông cũ mèm đối với nhóc tì ham tiết kiệm nhà bạn nếu như vào một chiều mưa thứ bảy khi mọi người bị kẹt trong nhà, cả gia đình quyết định góp tiền làm một chuyến đi xem phim hay đi thuê phim về xem. Giờ đây, nếu nhóc nhà bạn vẫn khó khăn khi phải "chia tay" với tiền để dành, thì lời đề nghị thiện chí góp tiền với cả nhà sẽ trở thành một mối đe dọa bị moi tiền. Trong trường

hợp đó, sự tế nhị chính là chìa khóa. Hãy lưu ý đừng khiến đề nghị thành lời đe dọa, và việc góp tiền biến thành một chiêu moi tiền. Thay vào đó, hãy chịu khó kiên nhẫn nhẹ nhàng với trẻ, nói chuyện với con bạn về việc cân bằng giữa tiết kiệm và chia sẻ, giữa sự thận trọng trong việc quản lý tiền và niềm vui thích.

Thực tế là tất cả chúng ta, trẻ nhỏ hay người lớn, đều có những phút giây chi tiêu bất kiểm soát và giữ tiền khư khư. Nó giống như là bạn "lỡ trớn" trong chế độ ăn kiêng: bạn sẽ mong rằng bản thân không làm gì ảnh hưởng xấu lắm cho chế độ ăn kiêng của mình, và rồi hôm sau bạn cố gắng quay trở lại ăn kiêng. Khi đó, cân bằng là từ ý nghĩa nhất đối với các bậc phụ huynh.

CHƯƠNG 3
KHI NÀO NÊN BẮT ĐẦU CHO CON TIỀN TIÊU VẶT

Các chuyên gia trong lĩnh vực nuôi dạy trẻ đã tranh luận từ thế hệ này sang thế hệ khác về ý nghĩa cũng như tác hại của việc cho trẻ nhỏ tiền tiêu vặt hằng tuần và, nếu có cho thì nên cho trẻ từ độ tuổi nào? Câu trả lời của tôi cho vấn đề nóng bỏng này là: "Có" và "Từ khi trẻ lên ba".

Khi trẻ đã hiểu rằng Mẹ và Bố vào cửa hàng và mua các thứ bằng tiền, thì khi đó chúng đã sẵn sàng để bắt đầu tìm hiểu thêm về tiền bạc. Thông thường trẻ sẽ nhận thức được mối liên hệ giữa tiền bạc và mua sắm này từ khi còn nhỏ. Để kiểm tra, hãy hỏi nhóc nhà bạn: "Mẹ và Bố dùng tiền để làm gì trong cửa hàng nào?" Nếu trẻ đã hiểu rằng phải có tiền để được mang hàng hóa ra khỏi tiệm, thì có nghĩa rằng trẻ đã sẵn sàng bắt đầu học những kỹ năng quản lý tiền bạc tiếp theo đây.

Mục đích của cuốn sách này là giúp bạn dạy con cách quản lý tiền bạc. Để làm được thế, trẻ phải có tiền thật trong tay để mà quản lý chứ. Thay vì đưa cho trẻ một đống tiền hoặc phát cho nó 20.000 đồng một lần, thì một

khoản tiền tiêu vặt hằng tuần sẽ cung cấp cho cô hay cậu nhóc một nguồn thu nhập đủ để trẻ có thể học cách ra quyết định chi tiêu.

Tôi sẽ tập trung hơn vào riêng vấn đề số tiền tiêu vặt ở phần sau của chương này, nhưng nói chung, số tiền ấy cần phải đủ để các nhóc có thể thực hành tất cả các bài tập quản lý tài chính giúp trang bị cho tương lai của trẻ. (Cần nhớ rằng: nếu hồi nhỏ bạn nhận được 5.000 đồng tiêu vặt mỗi tuần thì nay số tiền đó sẽ không còn cho phép con bạn học được mấy về tài chính nữa!)

Vấn đề nóng hổi thứ hai về tiền tiêu vặt là có nên gắn số tiền định kỳ này với các công việc nhà hay không. Nên, nên, nên! Hơn nữa, khi dùng tiền tiêu vặt để dạy về quản lý tài chính thì khoản tiền hằng tuần này sẽ còn cho trẻ thấy được mối liên hệ giữa công việc (việc nhà) và tiền bạc (khoản tiền tiêu vặt), rõ ràng đây là một khái niệm quan trọng. Việc này không những cho thấy bọn trẻ rồi đến một lúc nào đó sẽ phải làm việc để kiếm tiền, mà qua việc phải tự kiếm tiền tiêu vặt cũng sẽ nhấn mạnh rằng bạn, cha mẹ chúng, cũng phải lao động vất vả để có tiền.

Trước khi đề cập đến số tiền cho con định kỳ là bao nhiêu, nên cho khi nào và ở đâu, hãy xem xét những quyết định mà bạn phải đưa ra với tư cách người làm cha mẹ trước khi bắt đầu cho con tiền tiêu vặt hằng tháng. Hoặc, trong trường hợp bạn vẫn đang cho con tiền tiêu vặt, thì bạn có thể tái cơ cấu việc này ra sao để cho phép trẻ có thể quản lý được những khía cạnh khác nhau của vấn đề tài chính.

NHỮNG QUYẾT ĐỊNH CẦN CÓ CỦA PHỤ HUYNH TRƯỚC KHI CHO TRẺ TIỀN TIÊU VẶT

Dĩ nhiên có nhiều cách để dạy cho trẻ quản lý tiền bạc ngoài mô hình tiền tiêu vặt “kiếm ra – học lấy”. Chúng sẽ được đề cập đến ở phần sau của cuốn sách. Theo tôi, không gì ý nghĩa với trẻ bằng phương pháp thực hành quản lý tiền tiêu vặt.

Trước khi bắt đầu, bạn nên tự đặt cho mình những câu hỏi sau:

1. Mình có dư dả để cho con tiền tiêu vặt không? Con có thực sự cần

nhiều tiền đến thế không?

2. Con mình đã đủ lớn để bắt đầu học về tiền bạc và trách nhiệm chưa?

3. Công việc vặt nào mình muốn gắn với việc chi trả tiền tiêu vặt?

CÁCH XÁC ĐỊNH SỐ TIỀN TIÊU VẶT ĐỊNH KỲ

Một khi bạn đã quyết định rằng một khoản tiền tiêu vặt định kỳ là một thứ giáo cụ đắc dụng và rằng con bạn – dù mới chỉ là một nhóc ba tuổi – đã sẵn sàng để bắt đầu "kiếm ra – học lấy", bạn cần phải thiết lập một mức "lương" khởi điểm.

Với hai nhóc con tôi, tôi bắt đầu phát cho chúng tiền tiêu vặt khi chúng lên 3 và 6 tuổi. Tôi áp dụng một quy tắc cơ bản đơn giản sau: số tiền tiêu vặt cho các con sẽ là số đô la bằng đúng số tuổi của chúng. Tôi tiếp tục áp dụng quy tắc này khi bọn trẻ lớn lên.

Phản ứng đầu tiên của rất nhiều người: 3 đô la là quá nhiều với một nhóc tì 3 tuổi. Vậy hãy để tôi giải thích bạn và nhóc nhà bạn có thể làm những gì với số tiền này.

Có 3 nội dung căn bản của quản lý tài chính sẽ được ta bàn đến trong cuốn sách này. Tôi gọi đó là hệ thống S.O.S của mình. Nói một cách khái quát thì đó là:

1. Saving (Tiết kiệm): Một phần tiền tiêu vặt sẽ phải dành để cho cả mục đích tiết kiệm ngắn hạn (ví dụ để mua một món đồ chơi hay cho một chuyến đi chơi đặc biệt) lẫn dài hạn (để mua xe đạp hay đóng học phí đại học).

2. Offering (Ủng hộ): Đây là một phần tiền nhỏ được dành ra để quyên góp cho các tổ chức từ thiện hay cho những người kém may mắn hơn. Dù là số tiền nhỏ, song đây vẫn là một phương pháp đáng giá để cha mẹ dạy con về giá trị bản thân thông qua tiền bạc bằng việc cho trẻ thấy cách chia sẻ tài sản của mình.

3. Spending (Chi tiêu): Dựa vào dự toán bạn cùng lập với con, một phần tiền của trẻ sẽ dùng để chi cho các khoản phí cụ thể. Đó có thể với những đứa nhỏ là tiền ăn trưa hay vé xe buýt, cho đến toàn bộ tiền quần áo một năm đối với những nhóc tuổi teen sành điệu hơn. Tuy nhiên, ở mọi độ tuổi, cần

phải có một khoản tiền quỹ riêng mà trẻ có thể chi tiêu tùy ý (với những giới hạn mà bạn đặt ra, ví dụ như cấm ngặt ma túy, không mua kẹo bánh, không mua vũ khí công phá tự động).

Hãy nghĩ đến những ưu tiên tài chính của chính bạn. Bao nhiêu phần trăm ngân quỹ của bạn dành cho tiết kiệm, để làm từ thiện, và để chi tiêu? Bạn muốn những ưu tiên của con sẽ tương tự hay khác biệt với của bạn? Chẳng hạn, bạn có muốn thấy trẻ để dành được nhiều hơn (tính theo tỉ lệ) khả năng của bạn? Nếu những mảng như tiết kiệm hay làm từ thiện quan trọng đối với bạn, bạn sẽ phải tăng tiền tiêu vặt định kỳ lên để nhóc có thể hoàn thành được các mục tiêu đó.

Chia sẻ với con bạn mọi biện pháp sử dụng tiền tích cực: dùng tiền cho những chi tiêu cấp bách như tiền ăn trưa; để vun đắp tương lai, như tiết kiệm tiền cho việc học đại học; và có thể chia sẻ với người khác để giúp họ trong hoàn cảnh thiếu thốn cần trợ giúp.

LÀM TỪ THIỆN

Làm từ thiện là một điều tôi luôn tâm niệm và là điều tôi thường xuyên nhắc nhở lũ trẻ nhà mình từ khi chúng còn nhỏ. Đây là một bài học có ảnh hưởng lớn tới trẻ nhỏ hoặc trẻ ở tuổi thiếu niên và đây lại là một cơ hội nữa để bạn truyền cho con các giá trị cá nhân của mình.

Đóng góp từ thiện có thể được thực hiện bằng nhiều hình thức, từ việc cho một người vô gia cư ngoài phố ít tiền lẻ (đây là một bài học trực quan mạnh mẽ với trẻ, trẻ thấy được rằng rõ ràng trong xã hội còn có những người kém may mắn hơn mình), cho đến việc gửi tiền tới một tổ chức từ thiện mà bạn và con cùng chọn lựa. Có rất nhiều tổ chức từ thiện khuyến khích trẻ em quyên góp cho các trẻ em khác gặp hoàn cảnh khó khăn.

Phần quỹ "ủng hộ" này không nhất thiết phải giới hạn trong những tổ chức từ thiện truyền thống hay những cá nhân khó khăn. Biết đâu bạn và nhóc nhà bạn lại thích hướng tới những mục đích khác hơn, như bảo vệ môi trường hay hỗ trợ một tổ chức nghệ thuật địa phương chẳng hạn.

Hoặc bạn có thể quyên tiền cho những tổ chức từ thiện chung sẽ phân

phát ngân quỹ tới nơi nào họ thấy cần giúp đỡ nhất; những tổ chức như thế bao gồm Hội chữ thập đỏ, Quỹ từ thiện cho bệnh nhân nghèo…

Hãy nhớ rằng làm từ thiện còn có nghĩa là cống hiến sức lực và thời gian cũng như tiền bạc của bản thân. Ví dụ, nhiều người tình nguyện bỏ thời gian làm việc ở những bếp ăn cho trẻ mồ côi hoặc cho bệnh nhân nghèo hoặc là đến đọc sách cho người mù. Nhóc nhà bạn cũng có thể tính đến chuyện quyên góp quần áo hay đồ chơi vẫn còn tốt của trẻ cho một mái ấm tình thương nào đó ở địa phương.

Đây sẽ là một chủ đề rất phù hợp để trao đổi bên bàn ăn vào buổi tối với con bạn. Hãy tìm hiểu mong muốn của trẻ. Bạn có thể sẽ phải bất ngờ với điều mà bạn khám phá được từ trẻ đấy!

MÔ HÌNH NGÂN QUỸ 4 - CHIẾC BÌNH

Đây là mô hình được tôi nghĩ ra vào thời điểm mới bắt bắt đầu làm việc với trẻ em và các gia đình; mô hình này đã nhận được sự ưa thích của các bậc phụ huynh và các nhà cố vấn tài chính trên toàn nước Mỹ. Và thực sự là nó mang lại hiệu quả! Các thói quen nếu được bắt đầu từ khi con bạn còn nhỏ thì chúng sẽ đi theo trẻ suốt cuộc đời. Bạn không cần phải giải thích với các nhóc tì nhà mình tại sao chúng phải đánh răng, và tương tự bạn cũng sẽ không phải giải thích tại sao món tiền tiêu vặt đầu tiên, cũng như mọi khoản tiêu vặt sau đó, lại được cho vào 4 chiếc bình (bạn có thể dùng phong bì, túi, hộp hay thậm chí tài khoản ngân hàng, nhưng những chiếc bình trong suốt là một sự hỗ trợ thị giác tuyệt vời, đặc biệt là lúc mới bắt đầu).

Và sau đây là cách thực hiện.

Trước hết, tiền tiêu vặt là thứ "phải làm mới có". Bạn cần sắp xếp một loạt những công việc nhà (những việc rất đơn giản cho những đứa nhỏ, với những trẻ lớn hơn thì là những việc đòi hỏi nhiều trách nhiệm hơn).

Kế đến, tiền tiêu vặt được trao cho trẻ mỗi tuần một lần, vào một thời điểm nhất định (nghi thức là rất quan trọng). Hãy đảm bảo bạn có tiền mặt sẵn trong tay, với những tờ tiền mệnh giá thấp.

Thứ ba, tiền sẽ được chia vào bốn chiếc bình như thế này:

• Bình 1 dành cho Hoạt động từ thiện (các thành viên trong gia đình phải tự chọn hoạt động cho mình).

• Bình 2 là Tiền cơ động. Con bạn có thể tiêu món tiền này bất cứ khi nào trẻ muốn (tùy thuộc vào quy định của gia đình).

• Bình 3 là Tiền tiết kiệm trung hạn, tức là số tiền tích lũy có giá trị nhiều hơn Tiền cơ động trong một tuần.

• Bình 4 là Tiền tiết kiệm dài hạn. Với trẻ, về cơ bản đây là tiền đi học đại học.

Nào, giờ ta đi vào vài chi cụ thể tiết nhé.

Hãy xem xét đến từng bình một.

Đầu tiên là bình Từ thiện . Bình này chiếm 10% tổng số tiền tiêu vặt, vậy hãy đảm bảo cơ cấu tiền tiêu vặt ban đầu được thiết lập để có thể lấy ra 10% và sau đó chia số còn lại ra làm 3 phần. Chẳng hạn, ba đô la cho 1 đứa bé 3 tuổi ở Mỹ là thích hợp. 30 xu dành cho từ thiện, còn lại 90 xu chia đều cho mỗi bình kia.

Từ thiện là một khái niệm rất dễ giảng giải cho trẻ, chúng ý thức rất rõ rằng giúp người khác là việc tốt. Nhưng điều đó cũng không tự nhiên mà có… trẻ cần được chỉ bảo. Xin nói thêm rằng, chẳng có ý nghĩa gì khi bạn nói với trẻ, “Con không biết con may mắn thế nào đâu”, hay ôn nghèo kể khổ kiểu như “Hồi bằng tuổi con, bố phải đi bộ 10 dặm đến trường – cả đi về đều phải leo qua những quả đồi đấy.” Chẳng ai trong chúng ta hiểu được mình may mắn thế nào, nhưng khởi tạo một thói quen từ thiện là một cách để tự nhắc nhở mình. Ngoài ra, việc trò chuyện về những hình thức từ thiện khác nhau và giúp con bạn quyết định kênh mà nó muốn hỗ trợ là một cách tuyệt diệu để hiểu thêm về sở thích của trẻ.

Dĩ nhiên, với một đứa trẻ ở lứa tuổi nhỏ hơn, hay một nhóc tì còn lạ lẫm với mô hình bình đựng tiền, ý tưởng hợp lý cho giai đoạn đầu làm quen là quan sát cách chi tiêu, cho đến khi trẻ thực sự hiểu rằng 50 xu dành để cho vào hòm lạc quyên thì luôn nhất định phải đi vào hòm lạc quyên.

Tiền cơ động có thể chi cho bất kì thứ gì trẻ muốn… trong khuôn khổ những quy tắc của gia đình bạn. Nếu bạn không cho phép trẻ mua kẹo cao su hay sách truyện tranh thì Tiền cơ động sẽ không được tiêu vào những thứ đó. Ngoài ra, đó là tiền của con bạn.

Trẻ kiếm được khoản này nên trẻ có quyền chi tiêu.

Khi con trai tôi, Rhett, khi lên bốn tuổi, có lần nó đang đứng xếp hàng trước quầy thanh toán tại tiệm tạp hóa đợi để chi Tiền cơ động cho món bimbim yêu thích thì chứng kiến cảnh một bà cụ đứng phía trước mua một trái cam, hết 34 xu. Bà đếm tiền lẻ và nhận ra mình thiếu 5 xu. Rhett bèn tiến tới và nói nó sẽ chi giùm bà 5 xu đó.

“Con không phải làm thế đâu, con à,” bà cụ nói.

“Đây là tiền của cháu bà ạ,” nó quả quyết đáp. “Cháu lao động kiếm ra tiền, và cháu được quyền quyết định sẽ tiêu tiền vào việc gì mà.”

Hãy cùng con bạn lập một kế hoạch Tiết kiệm Trung hạn . Hãy đi ngắm các món đồ ở cửa hàng đồ chơi hay cửa hàng đồng giá hoặc trên Internet. Với một trẻ nhỏ, hãy giúp con chọn một thứ giá trị tương đương khoản Tiền tiết kiệm Trung hạn của 2 hay 3 tuần. Bạn đang dạy trẻ về phần thưởng bị trì hoãn, đồng thời bạn cũng đang dạy con mình về phần thưởng – và 3 tuần là một khoảng thời gian dài với trẻ ở tuổi lên ba. Khi trẻ lớn hơn, hãy đặt những mục tiêu nhiều tham vọng hơn. Bạn có thể cắt một tấm hình món đồ trẻ muốn mua từ tờ tạp chí, hay in ra từ trên mạng, rồi dán vào chiếc bình để tạo động lực.

Tiền tiết kiệm Dài hạn cho trẻ một ý niệm về đầu tư cho tương lai của chính nó. Bạn còn nhớ bài thực hành bạn và trẻ cùng tra trên Internet để tìm hiểu về lãi suất kép chứ? Đến khi bạn chuyển khoản Tiền tiết kiệm Dài hạn từ một chiếc bình sang một tài khoản ngân hàng rồi sau cùng là vào những khoản đầu tư, thì nó sẽ không chỉ là một bài thực hành nữa – đó chính là cuộc sống thực tế rồi đấy.

VIỆC NHÀ VÀ TIỀN TIÊU VẶT

“Làm thì được trả công” được định nghĩa là công việc vặt ngoài những việc đương nhiên mà trẻ phải làm . Con bạn cần hiểu được chúng ta là một gia đình, chúng ta đều là công dân trong ngôi nhà này, và một vài việc nhà là việc của “Công dân Gia đình”. Ta sẽ phải tham gia giải quyết những việc đó.

Không có một quy luật cứng nhắc nào quy định đâu là việc của “Công

dân Gia đình” và đâu là việc “làm thì được trả công”. Giữ đồ chơi gọn gàng có thể là một việc của “Công dân Gia đình”, nhưng một số công việc chung khác cũng nên xếp vào việc được “trả lương”, chẳng hạn phụ giúp dọn bàn sau bữa ăn. Ngoài ra, tôi cho rằng những thứ “làm thì được trả công” là những việc cụ thể được giao cho trẻ hằng tuần để kiếm tiền tiêu vặt. Đó không bao hàm những công việc nảy sinh tự phát, như giúp mang đồ ra khỏi xe sau chuyến mua sắm, hay nghe giúp điện thoại trong lúc bạn đang tắm.

Có những thứ không bao giờ được phép trả tiền cho con bạn. Đừng cho một đứa trẻ tiền vì nó đánh răng, được điểm tốt, hay đi ngủ đúng giờ.

Đầu tiên cần giúp trẻ hiểu rõ khi bắt đầu cấp cho con tiền tiêu vặt: đây không phải một chương trình trợ cấp. Bạn có thể tìm những từ đơn giản hơn để giải thích, hay bạn có thể cứ dùng cụm từ đó – trẻ con rất thích học những cụm từ mới như “chương trình trợ cấp”. Bố mẹ không nợ con cái tiền chi tiêu. Khoản tiêu vặt là tiền đứa trẻ tự kiếm được bằng cách là một thành viên chăm chỉ, biết đóng góp cho gia đình.

LÀM NGƯỜI CÔNG DÂN GƯƠNG MẪU

Cũng như một quốc gia, các gia đình vận hành dựa trên khái niệm về trách nhiệm và nghĩa vụ công dân. Chúng ta cùng chung sống trên một hành tinh, một đất nước, một cộng đồng… và trong một gia đình. Những công dân tốt luôn cố gắng làm trọn bổn phận của mình để những tổ chức ấy tốt đẹp hơn lên cho tất cả mọi người. Dưới đây là một vài ý tưởng về bổn phận công dân.

• Để đào tạo trẻ trở thành các công dân trên hành tinh này, hãy đảm bảo con bạn hiểu về những vấn đề môi trường, và mỗi người chúng ta có thể làm gì để giảm bớt lãng phí và ô nhiễm.

• Để đào tạo trẻ trở thành các công dân quốc gia, hãy nói chuyện với con bạn về những vấn đề thời sự. Giải thích cho các nhóc hiểu thế nào là bầu cử. Cho trẻ biết lập trường chính trị của bạn, nhưng cũng đồng thời cho trẻ biết về những quan điểm khác mà những người thiện ý có thể không đồng tình.

• Để đào tạo trẻ trở thành một công dân của cộng đồng, hãy đưa trẻ đi

cùng bạn làm tình nguyện giúp đỡ những người khó khăn, hay cùng tham gia làm đẹp cảnh quan môi trường.

• Và để đào tạo trẻ trở thành một công dân gia đình, hãy chắc chắn con bạn hiểu được rằng tất cả mọi người đều phải có trách nhiệm làm ngôi nhà của mình đầm ấm hơn, gọn gàng hơn và là nơi đáng sống hơn.

Dưới đây là một vài câu trắc nghiệm về Công dân trong Gia đình dành cho con bạn:

Việc của ai?

1. Nếu con làm đổ thứ gì đó ra phòng ngủ, ai sẽ là người lau dọn?

a. Con.

b. Mẹ.

c. Cô giúp việc.

d. Cún (Ờ, thỉnh thoảng, nếu con gặp may).

2. Sau khi ăn xong, con sẽ:

a. Tráng đĩa rồi cho vào bồn rửa.

b. Để đĩa đấy cho Mẹ.

c. Đập đĩa đi – ai cần đĩa dùng rồi chứ?

d. Để đĩa đấy cho cún. (Ờ, có thể, nhưng rồi con vẫn phải cầm đĩa lên và cho vào bồn rửa).

3. Con làm gì với áo khoác của mình mỗi khi về nhà?

a. Treo vào tủ hay treo lên giá.

b. Để đó cho Mẹ.

c. Mặc suốt buổi tối, cả lúc đi ngủ.

d. Quẳng lên sàn, biết đâu cún muốn mặc áo thì sao.

4. Sau khi xem TV xong, con sẽ:

a. Tắt TV đi.

b. Cứ để TV mở thật to – ai biết lúc nào Mẹ lại muốn xem chương trình yêu thích chứ.

c. Xoay TV vào tường.

d. Cứ để TV đó cho cún xem.

5. Nếu con bật đèn khi vào phòng:

a. Con sẽ tắt đi lúc ra khỏi phòng.

b. Cứ để đó cho Mẹ – ai mà biết, hình như mẹ sợ bóng tối thì phải.

c. Con cứ để đó vì chẳng ai chỉ con cách tắt đi cả.

d. Cún sẽ tắt sau.

LÀM THÌ ĐƯỢC TRẢ CÔNG

"Làm thì mới được trả công" là một câu được hiểu chính xác theo nghĩa đen. Nhóc nhà bạn sẽ phải làm tất cả phần việc của mình, nếu không thì khỏi lĩnh tiền tiêu vặt tuần đó. Và không có chuyện chia việc, không thương lượng, không có chuyện mặc cả "Con đã làm hết nửa phần việc rồi thì có được nửa tiền không?". Bạn sẽ nhận thấy một khi trẻ bỏ qua công việc một tuần và không được tiền tiêu vặt, điều này sẽ ít có khả năng tái diễn – nhất là khi bạn từ chối những lời "con muốn, con muốn" của trẻ mỗi lần đi siêu thị.

Như vậy có quá nghiêm khắc không? Rất thú vị là trẻ con lại không thấy thế. Nếu đã quen với một quy tắc, chúng sẽ lấy đó làm tự hào, đó cũng là điều huấn luyện viên Joe Paterno[11] của đội tuyển bóng bầu dục Penn State đã nhận ra khi ông cấm các cầu thủ của mình đính sao vàng lên mũ sau mỗi trận chơi tốt như các đội bóng trường khác thường làm. Quan điểm của

Paterno: xuất sắc là điều bắt buộc. Và rồi, sau một trận thắng quan trọng, ông nói với các cầu thủ rằng ông sẽ nới lỏng nguyên tắc và cho phép họ trang trí mũ, thì ông được đáp lại rằng, “Thầy đùa đấy hả thầy? Chúng ta là tuyển thủ Penn State mà. Chúng ta phải xuất sắc”.

Hay đó cũng là điều mà Oprah Winfrey[12] đã nhận ra, khi con trai Rhett của tôi, lúc đó lên bảy, giảng giải về phương thức này trong chương trình truyền hình của cô, “Ý cháu muốn nói là thậm chí cháu không được trả công một phần vì đã làm một phần công việc ư?” Oprah thốt lên, “Nghe có vẻ không công bằng nhỉ.”

Rhett với chiều cao 1 mét đã bật thẳng người dậy sôi nổi đáp, “Để cháu giải thích cho cô rõ, thưa cô Oprah. Cô không thể làm một phần chương trình truyền hình và nhận một phần cát-sê được. Cô biết trong thực tế cuộc sống chuyện đó sẽ như thế nào mà, cô Oprah. Không làm thì không có lương!”

ĐẶT RA MỘT PHƯƠNG THỨC LÀM VIỆC

Một lần nữa, tương tự như khi bạn thực hiện với những chi tiêu của trẻ, hãy ghi ra những việc con bạn hiện đang làm. Sau đó, suy nghĩ xem còn những nhiệm vụ nào nữa bạn cảm thấy trẻ có thể làm khi mà giờ đây nó đã “được trả công để làm việc”.

Kinh nghiệm của tôi là nếu bạn cho phép trẻ chọn một vài trong số những việc phải làm thì về lâu dài sẽ hiệu quả hơn. Với các con tôi, tôi giao 2, 3 việc bắt buộc và rồi chúng được chọn một việc nhà nữa trong một danh sách tôi đã soạn. (Danh sách bao gồm những việc như quét phòng khách, buộc báo cũ lại thành bó gọn ghẽ, dọn tất cả những thùng đựng giấy rác trong nhà). Cho trẻ góp phần vào việc đưa ra quyết định, như vậy sẽ khiến nó tham gia năng động và nhiệt tình hơn.

Nếu nhà bạn có nhiều hơn một nhóc và chúng sàn sàn tuổi nhau, bạn có thể đôi khi thử xoay vòng công việc. Chiêu xoay vòng việc này có tác dụng phòng tránh phân hóa giới tính trong công việc. Nói cho cùng, con gái cũng phải biết đi đổ rác và con trai cũng hoàn toàn đủ khả năng trộn salad cho bữa

tối!

Cần phải có những sự linh hoạt đối với cả hai bên. Chẳng hạn như, việc của trẻ là quét bụi đồ đạc trong phòng khách vào các ngày thứ Bảy trước khi nhận tiền tiêu vặt; tuy nhiên, thử hình dung tuần đó bạn tổ chức một bữa tiệc vào tối thứ Sáu và cần căn nhà sạch bong. Bạn phải làm gì nào? Hy vọng rằng bạn có một "nhân công" biết hợp tác giúp bạn làm cho kịp thời hạn.

Mặt khác, có thể theo đúng quy định thì con gái bạn phải quét nhà vào sáng thứ Bảy, nhưng cô bé lại muốn đến nhà ông bà ngoại vào cuối tuần. Giờ tới lượt phụ huynh phải thông cảm với trẻ thôi.

Tuy nhiên, trách nhiệm của trẻ khi đó là phải thông báo lại với bạn trong trường hợp nó thấy không thể hoàn thành công việc đúng hạn. Nếu, với bất kì lí do nào trừ bị ốm hay có những kế hoạch đột xuất ở trường, mà trẻ không thể hoàn thành việc được giao đúng hẹn, thì nó cần phải thảo luận đưa ra một cái hạn mới với bạn.

Nếu vấn đề sai hẹn hoàn thành nhiệm vụ bắt đầu thường xuyên tái diễn, thì cha mẹ cần phải đánh giá lại tình hình. Phải chăng con đang ôm đồm nhiều trách nhiệm quá khả năng của trẻ? Con không sắp xếp nổi thời gian để hoàn thành công việc? Hãy cùng bàn với con bạn để đưa ra những điều chỉnh cần thiết. Có thể là trẻ sẽ làm ít việc đi và nhận ít tiền hơn. Song mọi sự trừng phạt đều nên đánh vào tài chính: Không làm, không lương. Đây không phải tình huống mà đứa trẻ phải bị nhốt trong phòng hay bị cấm xem TV.

Hãy trao đổi với con xem nếu việc nhà không được hoàn thành trước hạn trả lương đã định thì sẽ thế nào. Tôi giải quyết mỗi tình huống mới bằng cách tự hỏi mình: "Người chủ lao động sẽ xử lý việc này thế nào một cách công bằng với người lao động?" Cách này giúp tôi tìm ra một giải pháp mà qua đó tôi có thể giảm bớt công việc xuống để phù hợp với con mình.

Một gợi ý là làm Phiếu Việc nhà chuyên nghiệp dán lên cửa tủ lạnh. Tờ phiếu có thể như thế này:

PHIẾU VIỆC NHÀ

— Công việc:

Quét bụi đồ đạc phòng khách

Thay ổ cho mèo

Lau kính cửa sổ

— Việc được giao cho: Kyle Godfrey-Fraebel
— Hạn hoàn thành: Trưa thứ Bảy
— Hoàn thành: ____ Chưa hoàn thành: ____
— Trả lương: (ngày ....)

Cần nhớ rằng một ông chủ khôn ngoan sẽ biết khi nào nên nâng người làm công cho mình lên một mức độ công việc khó hơn. Một nhóc bốn tuổi có thể chỉ biết làm những việc quét tước đơn giản; trẻ chín tuổi có thể thực hiện được những việc đòi hỏi sáng tạo và phức tạp hơn như nấu nướng hay dọn cỏ cho sân vườn.

Các con tôi thỉnh thoảng cũng đổi việc cho vui, và, trong nhiều dịp chúng còn phối hợp làm cùng với nhau để nhiệm vụ được hoàn thành sớm hơn. Miễn là nhiệm vụ được hoàn thành, tôi thấy không có vấn đề gì với bất kì thương lượng sáng tạo nào giữa bọn trẻ.

CẮT NGHĨA TIỀN TIÊU VẶT VỚI TRẺ

Nào, với bốn chiếc bình đã có, giờ là lúc thích hợp để bạn giải thích dự án mới rất “người lớn” và hấp dẫn này cho con bạn rồi đó. Hãy bắt đầu bằng cách mô tả về tiền tiêu vặt, và lí do bạn nghĩ trẻ đã sẵn sàng bước vào thế giới đầy lí thú của tiền bạc.

TIỀN TIÊU VẶT: Tiền cha mẹ cho con hằng tuần như một khoản trả công vì đã là một thành viên biết lao động trong gia đình.

Bạn cũng có thể nói thêm rằng kể cả người lớn đôi khi cũng cần một khoản tiền tiêu như thế. Người lớn có thể cần tiền sắm quần áo, tiền đi mua hàng hóa thực phẩm, và thậm chí tiền tiêu xài nữa.

AI CHỊU TRÁCH NHIỆM CHO TỪNG KHOẢN CHI TIÊU CỤ THỂ?

Câu hỏi này sẽ xuất hiện, và không chỉ một lần, về việc ai sẽ trả tiền cho những chi phí bất thường nảy sinh liên tục trong thực tế cuộc sống. Rất tiếc là không có một quy tắc nhất quán nào cho điều này cả. Nếu, nói ví dụ, cậu con trai tôi đột nhiên cần 11 đô la cho chuyến đi đến buổi triển lãm tranh Monet cùng với cả lớp, tôi sẽ rất khó từ chối. Còn nếu như đôi giày của nó mới chỉ hơi sờn, đã lỗi mốt song vẫn còn dùng được, tôi có thể nói "không" với ít khó khăn hơn nhiều.

Giờ đây nhóc cấp 1 nhà bạn đã có tiền của riêng nó, đôi khi trẻ sẽ bộc lộ xu hướng sở hữu số tiền đó. Các bậc cha mẹ sẽ không muốn làm cụt hứng bất kì mong muốn tiết kiệm mãnh liệt nào của trẻ, nhưng hãy nhớ rằng khoản tiền tiêu vặt được lập ra để trang trải một phần những khoản chi tiêu.

Dưới đây là bảng thống kê Nguồn Thu nhập bổ sung, bảng này chỉ ra trẻ sẽ phải đạt những cấp độ tự chủ tài chính nào ở từng lứa tuổi khác nhau:

NGUỒN THU NHẬP

Từ 3 đến 9 tuổi: Tiền tiêu vặt.

Từ 10 đến 15 tuổi: Tiền tiêu vặt cộng thêm tiền làm việc ở ngoài (trông trẻ, làm vườn…)

Từ 16 tuổi trở lên: Tiền làm thêm ngoài của các cô/cậu thiếu niên sẽ dùng để chi trả cho những khoản như gặp gỡ bạn bè, tiền xăng xe. Những nhu cầu căn bản vẫn được cha mẹ cấp cho vào một tài khoản do con chịu trách nhiệm.

Thêm vào đó, cha mẹ cũng nên có những việc vặt có thể cho con làm nếu trẻ muốn kiếm thêm tiền tiêu vặt, giống như người chủ cho phép nhân viên của mình làm thêm giờ. Với những trẻ nhỏ, việc này có thể là bó báo cũ lại thành chồng để tái chế hay tổng vệ sinh nhà cửa. Những trẻ lớn hơn có thể giúp những việc thường kì có quy mô hơn như rửa xe, dọn dẹp nhà kho. Hãy lập một danh sách những việc không cấp bách bạn cần giải quyết với khoản tiền "thêm giờ" trẻ sẽ nhận được, và dán danh sách đó lên tủ lạnh. Và khi con bạn hỏi xin một đôi giày tốt hay tiền đi trượt patin với bạn bè, hãy nhắc nhở trẻ về danh sách đó.

Rất nhiều bậc phụ huynh thấy cách bổ sung thu nhập cho con như trên có lợi cho cả hai bên. Mẹ tôi đã áp dụng phương pháp này rất thành công với ba cô con gái của bà và thậm chí bà còn cho tiền trước khi chúng tôi hứa sẽ hoàn thành công việc vào một ngày cụ thể. Bạn hãy xem cách này có hợp với nhóc nhà bạn không nhé.

Nhưng cần nhớ, những việc làm bổ sung này chỉ ở mức đó thôi – chỉ là công việc bổ sung. Chúng không thay được việc nhà thường ngày và chúng sẽ không được dùng tới chừng nào những việc thường ngày và những việc của một Công dân Gia đình chưa được hoàn thành.

LỖI HỆ THỐNG

Những hệ thống hoàn hảo nhất cũng có những trục trặc. Có một vài lỗi hệ

thống mà mọi người trong hội thảo của tôi đã phản ánh lại với tôi, và sau đây là những giải pháp tôi đã đưa ra để giải quyết.

* Lỗi do không đủ tiền lẻ

Đó là tối thứ Sáu – lúc tôi phải cấp tiền tiêu vặt cho tụi nhóc – nhưng tôi không có đủ số tiền lẻ để chúng cho vào 4 chiếc bình. Tôi biết việc này quan trọng, nhưng với quá nhiều công việc phải chạy đôn chạy đáo và quá nhiều thứ khác phải suy nghĩ, thỉnh thoảng tôi cũng quên.

Bạn biết rõ số tiền cần đưa cho trẻ hằng tuần… vậy hãy lên kế hoạch trước. Mỗi tháng, hãy chuẩn bị đủ số tiền giấy và tiền xu mà bạn sẽ phát cho trẻ trong vòng 1 tháng và cho vào những phong bì nhỏ để sẵn ở ngăn bàn hay trong tủ bếp. Và rồi cũng như giấy vệ sinh – khi bạn thấy chỉ còn những cuộn cuối cùng trong nhà, thì bạn biết rằng đã đến lúc phải mua thêm về dự trữ.

* Lỗi từ ông bà

Khi tôi vừa bắt đầu nghĩ mình đã khiến bọn trẻ hiểu về dự thảo ngân sách và biết cân nhắc kĩ trước khi quyết định tiêu khoản Tiền cơ động của chúng, và biết lên kế hoạch trước cho mục tiêu Tiết kiệm trung hạn, thì bố tôi xuất hiện, đưa chúng xuống khu mua sắm, và bỗng nhiên, tiền… từ trên trời rớt xuống đầu bọn nhóc thật. Chuyện xảy ra tương tự với mẹ chồng tôi. Liền sau đó, chính họ là những người lên lớp cho tôi trước về “bọn trẻ bây giờ” và bảo tôi “con của con biết thế nào là kỉ luật”.

Chà, hầu hết chúng ta không đến mức sẽ “lên lớp” lại bố mẹ mình – hay tệ hơn, bố mẹ vợ/chồng mình. Nhưng vẫn có những giải pháp bạn có thể áp dụng. Hãy mua cho bố mẹ bạn cuốn sách này và đề nghị họ đọc, bao gồm –

hoặc đặc biệt là – chương này. Và nói chuyện với các bậc phụ huynh xem họ nghĩ trẻ con nên được nuôi dạy ra sao và họ muốn có những đứa cháu như thế nào. Hãy nhắc bố mẹ rằng với các cháu thì ông bà là những người tuyệt nhất thế giới, và bọn trẻ thích cùng chơi với ông bà hơn là muốn có những món đồ. Thay vì đến khu mua sắm, sao ông bà không cùng nướng bánh với bọn trẻ nhỉ? Hoặc dạy các cháu cắm hoa. Lấy một ít bánh mì cũ và cùng ra hồ cho lũ cá ăn. Hay là dạy chúng cách sử dụng các dụng cụ trong nhà kho. Một người ông mà tôi biết thường đưa đứa cháu năm tuổi đến các triển lãm tại phòng tranh thành phố. Hai ông cháu trò chuyện với nhau về những tác phẩm họ thích và những tác phẩm họ không thích, cùng thốt lên nhiều từ đầy ngạc nhiên, thích thú và cùng có một khoảng thời gian rất tuyệt vời bên nhau.

* Lỗi từ chồng/vợ

Tôi đã trao đổi về Mô hình Bình đựng tiền và các việc Làm-Thì-Được-Trả-Lương với chồng tôi, và anh ấy cũng đồng tình – anh ấy nghĩ đó là một ý tưởng tuyệt vời. Nhưng anh ấy lại làm ngược lại. Chồng tôi biết rằng cháu 6 tuổi nhà chúng tôi có nhiệm vụ cho chó ăn mỗi sáng, nhưng đôi khi anh ấy không chịu khó chờ cho đến khi Jake làm việc đó, nên cứ tự làm lấy công việc này – và rồi tôi phải làm gì với chuyện Không làm, không lương đây? Jake nói nó đang định làm nhưng bố đã không cho nó cơ hội thực hiện nhiệm vụ, và tôi biết nếu bình thường thì thằng bé cũng sẽ làm công việc được giao thôi; tôi cảm thấy mình quả là tàn nhẫn nếu cứ chiếu theo luật mà làm, và nếu không làm như thế thì có vẻ tôi lại trở thành một người quá ngây thơ.

Đôi khi bạn cần phải điều chỉnh luật lệ cho phù hợp với gia đình mình, chứ không phải điều chỉnh gia đình mình theo luật lệ. Nếu người bố không thoải mái chừng nào chú chó chưa được cho ăn lúc 7 giờ sáng, vậy thì đừng xếp việc cho chó ăn vào nhiệm vụ của trẻ. Còn rất nhiều việc khác để giao cho con bạn cơ mà.

Điều quan trọng là bạn dạy trẻ về trách nhiệm và các giá trị. Nếu chồng bạn đồng ý và nhất trí làm theo phương pháp này, nhưng anh ấy lại hơi bị ám ảnh bởi một số việc nhà nhất định, hai người có thể cùng dàn xếp. Làm sao để trẻ có công việc vặt để làm và cần chắc chắn rằng chồng bạn không giành lấy những nhiệm vụ ấy và làm mất phần của trẻ, đồng thời cần bảo đảm anh

ấy ủng hộ những quy tắc mà hai người cùng thấy thoải mái.

* Lỗi từ chồng/vợ cũ

Cái lão # ($*& &#@ing #*@%#*!!!!

Chà, thực ra có lẽ vấn đề cũng không tệ đến mức đó. Nếu bạn và "người cũ" vẫn còn liên lạc với nhau, hãy mua cho anh/cô ấy cuốn sách này, và cũng có thể bạn nên ngồi xuống nói chuyện về vấn đề này sau khi người đó đọc xong nội dung sách. Con bạn cũng là con của người ấy, nên anh/cô ấy hẳn là cũng mong muốn chúng lớn lên được khỏe mạnh và sống có trách nhiệm.

Còn nếu người đó cứ khăng khăng làm ngược lại cách bạn đang áp dụng trong việc dạy con mình, thì cách duy nhất là bạn hãy nói với bọn trẻ, "Nhà của mẹ/bố và luật của mẹ/bố. Vậy nên tại đây chúng ta sẽ thực hiện theo cách này."

* Lỗi phát sinh ngoài dự tính

Lũ trẻ nhà tôi phải dọn bàn ăn mỗi tối như là một trong những việc làm thì mới được trả công của chúng. Nhưng nhiều lúc chúng tôi quá bận và tạt vào ăn một bữa tối nhanh ngoài tiệm giữa giờ chơi bóng, giờ tập múa ballet và giờ làm bài tập về nhà của trẻ. Không phải lỗi của tụi nhỏ khi chúng không thể dọn bàn.

Trong trường hợp đó hãy đánh một dấu "O" trong bảng việc nhà của bọn

trẻ và cứ chấm công chúng vì đã làm việc. Bạn không có cớ gì để phạt các con cả.

CHƯƠNG 4
CÔNG VIỆC ĐƯỢC TRẢ THÙ LAO VÀ CÁCH LẬP MỘT NGÂN SÁCH

Giờ ta hãy nhìn đến những điểm mấu chốt khi tạo một mô hình tiền tiêu vặt có được từ việc Làm-Thì-Có-Lương, khởi đầu với những kiểu công việc vặt mà bạn có thể kỳ vọng ở trẻ ở từng độ tuổi khác nhau thực hiện được.

CÁC VIỆC NHÀ ĐƯỢC TRẢ CÔNG

Từ 3 đến 6 tuổi

Một điều rất quan trọng là bạn cần khởi động mô hình này thế nào để tạo một trải nghiệm tích cực cho trẻ. Vậy nên hãy nhớ rằng tuy nguyên tắc "chưa được trả tiền chừng nào chưa hoàn thành công việc" là rất hay, nên tuân thủ ngay từ đầu, song bạn vẫn muốn chắc chắn rằng trẻ làm hết mọi việc nhà được giao và được nhận thù lao. Vì vậy lúc mới đầu hãy cùng trẻ thực hiện những việc được trả thù lao đó, và khi chúng đã quen với nhiệm vụ rồi thì ít nhất hãy ở cạnh con bạn để động viên trẻ và để chắc chắn rằng chúng không bị xao lãng hoặc lan man. Hãy đảm bảo trẻ là người làm việc chính – chúng

sẽ rất khoái nói "Mẹ/Bố làm việc này nhé!", nhưng hãy cứ ở bên trẻ, khiến cho công việc trở nên vui vẻ nhẹ nhàng và giám sát cho đến khi công việc được hoàn thành.

NHỮNG VIỆC LÀM ĐỂ KIẾM TIỀN TIÊU VẶT (TRẺ LÀM CÙNG CHA MẸ)

Chuẩn bị bàn ăn

Mang đũa bát ra bàn

Dọn bàn ăn sau khi ăn xong

Lau bụi một phần của một căn phòng trong nhà

Quét hoặc hút bụi ghế, đi-văng

Đổ rác

Tưới cây

Cho vật nuôi ăn

Mang giỏ rác nhỏ (trong phòng ngủ) ra thùng rác lớn

Hãy cho trẻ 3 việc vặt để làm, mỗi tuần 4 lần (làm cách nhật). Duy trì chu trình đó chạy ổn trong 6 tháng, rồi thêm vào 1 việc mới. Bạn nên làm một "bảng việc nhà" cho trẻ và dán lên cửa tủ lạnh ở ngang tầm mắt chúng. Bảng đó nên có dạng như thế này:

Thứ hai	Thứ ba	Thứ tư	Thứ năm	Thứ sáu	Thứ bảy	Chủ nhật
Tưới cây		Tưới cây		Tưới cây		Tưới cây
Cho chó/mèo ăn		Cho chó/mèo ăn		Cho chó/mèo ăn		Cho chó/mèo ăn
Lau bàn		Lau bàn		Lau bàn		Lau bàn

Hãy đảm bảo trên bảng có đủ chỗ để đánh dấu lớn hay gắn một ngôi sao to thể hiện rằng trẻ đã làm xong việc. Chỉ cho trẻ cách làm rồi kiểm tra khi việc đã được hoàn thành để chắc chắn kết quả đó đạt tiêu chuẩn (tương đối đơn giản nếu như bạn đã ở đó để kiểm tra, nhưng việc này sẽ tạo một khuôn mẫu trong tương lai). Nếu kết quả chưa được như ý, trẻ sẽ phải làm lại lần nữa cho đến khi nào được thì thôi.

Nếu bạn có hơn một nhóc, hãy làm riêng các bảng việc nhà cho từng đứa.

Từ 7 đến 15 tuổi

Với trẻ từ 7 đến 15 tuổi, ban đầu bạn sẽ hướng dẫn trẻ cách làm việc, và làm cùng với con trong vòng một tháng hoặc lâu hơn (tùy thuộc vào độ khó của công việc). Sau đó, trẻ sẽ phải tự làm. Con càng lớn, bạn càng tốn ít thời gian giúp trẻ làm việc.

Dưới đây là một vài ví dụ về những việc nhà phù hợp với lứa tuổi này. Chắc hẳn bạn sẽ nghĩ ra thêm việc gì đó, tùy thuộc vào nhu cầu của gia đình.

Sắp bàn ăn

Dọn bàn – cho bát đĩa vào máy rửa chén bát hoặc bồn rửa

Lấy quần áo từ trong giỏ đựng đồ dơ mang ra phòng giặt

Xếp riêng đồ trắng/đồ màu

Quét dọn một phòng

Lau nhà

Hút bụi

Buộc túi rác

Mang rác đi đổ

Lấy thư vào nhà

Cho vật nuôi ăn

Cào lá rụng cho sân vườn

Làm cỏ trong vườn

Với những trẻ lớn hơn, số lượng và tần suất việc nhà sẽ phải được điều chỉnh, nhưng hãy bắt đầu như thế này:

Bốn việc nhỏ, mỗi tuần năm lần

Hai việc lớn, mỗi tuần một lần

Với những trẻ nhỏ, cứ sáu tháng bạn thêm vào một (hoặc hai) việc trên, và công việc sẽ càng khó hơn khi trẻ lớn hơn lên.

Một lần nữa, việc nhà phải được giám sát, với một bảng thống kê có đánh dấu (có lẽ không nên dùng những ngôi sao với trẻ lớn). Bạn có thể cho trẻ đánh dấu X vào bảng lúc con làm xong việc, và bạn khoanh tròn dấu X nếu đã hài lòng. Với những trẻ lớn hơn, nguyên tắc "không làm, không lương" phải được áp dụng. Với cách đó, trẻ sẽ không dám bỏ việc quá một lần!

VIỆC NHÀ CỦA CÔNG DÂN GIA ĐÌNH

Nhớ được những việc trẻ làm mà không được trả tiền là rất quan trọng. Chúng không được trả tiền để đánh răng, để được điểm cao, hay những việc tương tự như thế. Những việc đó đơn giản là trẻ phải thực hiện. Và nếu chúng cần phải bị trừng phạt vì điểm kém hay ở bẩn, thì hình phạt cũng không ở dưới dạng cắt giảm tiền tiêu vặt. Việc nhà được (hay không được) thưởng bằng tiền, hành động phải được (hay không được) thưởng bằng hành động: không cho xem TV, bắt đi ngủ sớm,…

Ngoài ra, không phải việc nhà nào trẻ được giao cũng là việc làm mới có tiền. Có những điều chúng ta làm đơn giản vì chúng ta là thành viên của gia đình, và mọi người đều phải tham gia.

Khác biệt giữa một việc được trả thù lao và một việc của Công dân Gia đình là gì? Đó có lẽ sẽ là lựa chọn của từng gia đình. Dù là việc nào đi chăng nữa thì ta cũng đang nói đến những việc giúp cho gia đình vận hành tốt hơn. Giữ phòng mình sạch sẽ có thể là một việc của Công dân Gia đình (CDGĐ). Ngoài việc đó ra… gấp quần áo là việc được trả thù lao hay việc của CDGĐ? Điều đó tùy bạn quyết định. Điều quan trọng là bạn phải chắc chắn rằng mình có phân ra hai loại công việc như thế.

VIỆC VẶT

Khi con cái lớn lên, chúng sẽ sẵn sàng để nhận thêm trách nhiệm. Trẻ sẽ đủ khả năng đảm đương những việc lớn hơn, và bạn cũng nên sẵn sàng để giao việc cho chúng. Đó là những việc vặt , và bạn sẽ trả con thêm tiền cho những việc đó, bên cạnh tiền tiêu vặt của chúng.

Thêm ư?

Đúng, vì hai lí do.

— Đầu tiên, trẻ cần thêm tiền tiêu vặt. Ví dụ, một nhóc mười tuổi sẽ có nhu cầu chi tiêu cao hơn là một phần ba của 90.000 đồng mỗi tuần (số tiền tiêu vặt sau khi đã bớt đi 10.000 đồng – tương đương 10% – để làm từ thiện).

— Thứ hai, bạn đang tiến đến việc dỡ bỏ mô hình tiền tiêu vặt này. Khi con bạn đã 15, 16 tuổi, chúng sẽ không cần đến một khoản tiền tiêu vặt từ bố mẹ nữa. Trẻ đã có thể tự làm ra tiền.

Nhưng trước hết, làm các công việc vặt là để kiếm thêm tiền, và điều này nghĩa là chúng chỉ đứng ở vị trí thứ hai… sau khi những việc nhà được trả lương của trẻ đã hoàn thành. Không giao cho trẻ việc vặt nếu toàn bộ những việc cơ bản chưa được hoàn thành. Và, tất nhiên rồi, không giao việc cho đến khi con bạn làm xong bài tập.

Sau đó thì trẻ sẵn sàng nhận thêm việc.

Các công việc vặt có thể là những việc nặng ngoài trời, như lau rửa xe cộ, sửa bậc thềm, dọn dẹp gara, thay dầu xe, cuốc đất và trồng cây. Hoặc đó cũng có thể là những việc trong nhà như phân loại sách trong thư viện gia đình, scan album ảnh cũ vào máy tính, thay rèm phòng khách.

Và bạn nên trả con mình bao nhiêu tiền cho những việc đó? Xem nào, bạn sẽ trả cho một người khác bao nhiêu để họ làm cũng việc đó nhỉ? Nhưng … hãy tính tiền theo công việc, đừng theo giờ làm việc. Ví dụ, nếu bạn đã tính được việc dọn gara tốn 10.000 đồng/giờ và áng chừng sẽ làm hết 3 giờ, vậy công việc đó được trả 30.000 đồng.

NGÀY LĨNH LƯƠNG

Đó là ngày lĩnh lương đầu tiên của con bạn. Bạn sẽ làm gì?

Hãy chọn đúng một ngày cố định mỗi tuần, như thế trẻ có thể trông mong đến ngày đó. Thứ Sáu là một ngày đẹp để trả lương, tuy vậy hãy cứ chọn ngày nào phù hợp với bạn.

Hãy lấy ra bốn phong bì, và đảm bảo bạn có sẵn tiền mặt – không chỉ tiền mặt mà còn phải đúng cả mệnh giá, để bạn có thể chia ra.

Với con trẻ, hãy đếm tổng số tiền, rồi lại chia vào mỗi phong bì. Đó sẽ là một bài học tính toán hữu ích với những trẻ nhỏ và còn là một bài thực hành

dùng máy tính rất thiết thực, nên bạn cũng cần có một chiếc máy tính trong tay.

Ngân sách. Đây là từ bị hầu hết người lớn xếp hạng vào danh sách những trách nhiệm đáng ghét nhất, cùng với những việc như làm răng và lau lò nướng. Giống như việc cố gắng duy trì chế độ ăn kiêng, hầu hết người lớn gặp khó khăn vì đôi khi phải xoay xở để sống trong giới hạn ngân sách.

Không nên coi ngân sách là công cụ để hành hạ bản thân. Nó chỉ đơn giản là một công cụ điều phối giúp người ta quản lý tiền nong hiệu quả hơn. Tôi thích hình dung về ngân sách như một dạng bản đồ, một kế hoạch để đưa bạn từ đây đến cái đích tài chính trong tương lai.

Lần cuối bạn và người bạn đời của mình ngồi dự trù ngân sách cho gia đình là khi nào? Thói quen đó còn được duy trì hay không? Làm thế có tác dụng với gia đình bạn không? Cũng như khi chúng ta khảo sát phong cách tài chính của bạn và nhóc nhà bạn, có một việc đáng làm là ngồi xuống và ước định ngân sách của chính bạn cho gia đình trước khi bắt đầu với ngân sách của con.

ĐÁNH GIÁ KỸ NĂNG DỰ TRÙ NGÂN SÁCH CỦA BẠN

Hãy nghĩ xem cá nhân bạn đã vận hành ngân sách như thế nào. Bạn có tự tạo cho mình một phần thưởng nhỏ vì chi tiêu đúng trong ngân sách hằng tháng? Một chương trình tiền lương tiết kiệm tự động[13] có hiệu quả nhất với bạn? Bạn có thường tránh xa khu mua sắm hay cửa hàng bách hóa cho đến khi bạn không còn nợ nần gì trong thẻ tín dụng?

Hầu hết mọi người có những trò chơi nho nhỏ mà họ dùng để đạt được mục tiêu duy trì ngân sách. Tôi cũng chơi những trò tương tự với chính mình để duy trì chế độ ăn kiêng. Đơn giản tôi không cho phép mình đi xuống gian hàng bánh quy trong cửa hàng bách hóa và tôi sẽ lái xe vòng qua bốn tòa nhà để tránh không phải đi qua quán kem Sweet Sue; nhưng nếu tôi đã thực hiện ăn kiêng tốt trong suốt cả tuần, tôi sẽ tự cho phép một chút thoải mái vào cuối tuần. (Nhân tiện, tôi rất hay so sánh ngân sách với chế độ ăn kiêng. Đây

là hai khái niệm tôi đặt sát cạnh nhau và tôi sẽ gặp khó khăn trong việc chọn một hình ảnh khác để so sánh!)

Hãy nghĩ về những phương pháp duy trì ngân sách đã được chứng minh là hiệu quả với bạn và cân nhắc xem bạn có thể biến những nguyên tắc ấy thành hành động ra sao để có thể giúp nhóc nhà mình.

Theo phần đông các nhà hoạch định tài chính, dự trù ngân sách của người lớn thường bị thất bại vì một trong những lí do sau:

(1) Thiếu trách nhiệm (hay thiếu kỷ luật tự giác)

(2) các mục tiêu không thực tế

(3) một tình huống bất ngờ nghiêm trọng (như đột ngột bị mất việc, ly hôn, hay ốm đau), làm khánh kiệt ngân sách.

Lí do số 1 và số 2 có thể khắc phục được. Và trong khi không thể biết được tình huống bất ngờ gì có thể xảy ra, vẫn có rất nhiều việc bạn có thể làm để bảo toàn ngân sách của mình (bằng cách tiết kiệm tiền) và qua đó giảm tối thiểu thiệt hại tài chính nếu có chuyện rủi ro.

Thế nhưng con bạn, lại là một kẻ mới chân ướt chân ráo bước vào thế giới của ngân sách và có rất nhiều điều bạn có thể làm để bảo vệ ngân sách của trẻ khỏi những sơ sẩy thường tình của người lớn. Tôi sẽ giải thích kĩ hơn điều này trong những phần tiếp theo.

TẠI SAO NGÂN SÁCH LẠI QUAN TRỌNG?

“Tại sao?” là một câu hỏi phổ biến và được đặt ra thường xuyên trong gia đình đông trẻ con của tôi, và cũng là câu hỏi tôi sẽ nêu ra cho gia đình các bạn. Trước khi đi vào định nghĩa ngân sách là gì và làm sao để lập ra một ngân sách cho con bạn, ta hãy cùng thảo luận xem tại sao ngân sách lại quan trọng.

Tôi nói với các con mình rằng “một ngân sách khôn khéo cho phép các con chi cho những gì mình cần và tiết kiệm để mua những gì mình muốn.” Còn có 3 hay 4 mục đích quan trọng nữa của ngân sách mà tôi sẽ bàn tới, nhưng chi trả các khoản phí và, có thể là, tiết kiệm cho một thứ gì đặc biệt là hai điều hấp dẫn nhất với trẻ.

Là một người mẹ, tôi nhận thấy việc dự trù ngân sách khuyến khích một cách mạnh mẽ trẻ ở mọi lứa tuổi đối mặt với hậu quả của việc tiêu tiền, và kiềm chế ham muốn trước những vui thú tức thì.

TẦM QUAN TRỌNG CỦA VIỆC ĐẶT RA CÁC MỤC TIÊU TÀI CHÍNH

Trước khi ngồi lại với với con, bạn hãy tự hỏi mình câu này:

"Mục tiêu tài chính nào bạn muốn khuyến khích con đặt ra ở tuổi của trẻ?" Bạn có muốn cậu nhóc mười tuổi nhà bạn mạnh dạn bắt đầu tiết kiệm tiền để mua một chiếc xe đạp mới không? Cô con gái mười bốn tuổi của bạn có nên góp phần mình vào chi phí trại hè đắt đỏ mà nó muốn tham gia không? Hai đứa sinh đôi có muốn đến thăm bà ở Florida trong kì nghỉ xuân hay không?

Nếu như có một kế hoạch tiêu tiền lớn mà bạn cảm thấy các con mình sẽ hiểu rõ giá trị hơn nếu chúng góp phần mình vào đó, hãy nhìn sang cột "chi tiêu dài hạn" của trẻ. Bạn cần phải quyết định có nên tăng thu nhập/tiền tiêu vặt cho trẻ trong mảng này không (và thêm việc vào danh sách việc nhà của trẻ).

Điều tương tự cũng đúng với "chi tiêu", đặc biệt trong các khoản chi phí sinh hoạt. Hãy nghĩ về khoản tiền bạn vẫn thường chi cho con vào những nhu cầu căn bản như quần áo, ăn uống, tiền ăn trưa, học phí, xem phim. Liệu rằng có khoản chi thông thường nào, chẳng hạn như tiền ăn trưa, bạn vẫn thường trả mà giờ bạn có thể chuyển khoản chi đó cho nhóc đang học cấp 1 nhà bạn không?

Dưới đây là một số khả năng:

CHI PHÍ HẰNG TUẦN MÀ TRẺ CÓ THỂ ĐƯỢC NHẬN

Tiền ăn trưa Tiền xe buýt

Tiền học thêm Tiền sắm học cụ

Tiền đi tham quan

Sau cùng, hãy cùng trao đổi với con bạn về mục tiêu tài chính dài hạn của

trẻ. Hãy chuẩn bị tinh thần sẵn sàng nhé. Các cô cậu bé có thể làm bạn ngạc nhiên đấy. Có thể lần đầu tiên bạn biết được Johnny hay Jane có ước mong thầm kín là trở thành một nhiếp ảnh gia vĩ đại (một thú chơi tốn kém). Hoặc con muốn có một mô hình máy bay.

Những mục tiêu có thể thay đổi theo tháng và như vậy cũng không sao cả. Nếu bạn cho phép con ước mơ, trẻ sẽ nhiệt tình hơn với với kế hoạch tài chính để biến ước mơ thành hiện thực.

LÀM SAO ĐỂ CẮT NGHĨA VÀ LẬP RA MỘT NGÂN SÁCH

Tới đây, bạn đã cắt nghĩa cho trẻ những điểm căn bản về tiết kiệm, chia sẻ với người khác và tiêu dùng. Trẻ đã có một nguồn thu nhập, hay tiền tiêu vặt hằng tuần, và giờ bạn cùng với trẻ sẽ lập ra một kế hoạch tổng thể, hay một ngân sách, cho số tiền này.

Hãy cùng bắt đầu với một định nghĩa đơn giản về ngân sách. Đây là định nghĩa của tôi dành cho trẻ:

NGÂN SÁCH: Một kế hoạch đề ra những việc ta sẽ thực hiện với số tiền của mình.

Bạn đã thiết lập được một khung cơ bản cho ngân sách của trẻ: 10% từ thiện, số còn lại chia làm ba phần cho Tiền Cơ động và Khoản Tiết kiệm

Trung và Dài hạn. Nhưng đằng sau các mục tiết kiệm đó là gì?

Khoản Tiết kiệm Dài hạn là thứ không được đụng tới. Nó được để dành cho tương lai của con bạn – để đi học đại học, để tự khởi nghiệp.

Nhưng còn Tiết kiệm Trung hạn thì sao? Khoản này dành cho những thứ đặc biệt mà con bạn đang tiết kiệm để mua, từ búp bê Barbie cho tới máy nghe nhạc iPod. Nhưng còn thứ gì khác nữa được chi từ khoản Tiết kiệm Trung hạn này? Quà cho ngày của Mẹ, quà sinh nhật cho Bà? Bạn cần phải tính đến những thứ này và nhắc cho trẻ biết. Cho dù bạn sẽ trả một phần cho quà tặng trong một ngày lễ của gia đình, nhóc nhà bạn cũng nên chi ra một phần tiền tiết kiệm ngắn hạn của trẻ nữa.

Hãy giúp trẻ dự trù ngân sách cho những khoản đó. Bàn về những món quà trẻ sẽ chịu trách nhiệm mua sắm vào các dịp lễ. Trẻ sẽ mua quà cho ai? Trẻ sẽ tặng người đó thứ gì? Các món quà tốn bao nhiêu tiền? Catalog giới thiệu sản phẩm và mạng Internet sẽ là những công cụ đắc dụng cho việc này. Bạn sẽ hỗ trợ bao nhiêu và trẻ sẽ chịu trách nhiệm bao nhiêu chi phí cho các món quà đó? Hãy quyết định những điều này trên tỉ lệ phần trăm – nếu bạn nói, "Con hãy chi ra 30 đô la, con yêu ạ, còn mẹ sẽ xử lý phần còn lại", bạn có thể sẽ ngã ngửa ra khi biết rằng mình vừa cam kết trả hết chi phí, trừ 30 đô la, cho một chiếc TV plasma màn ảnh rộng.

XỬ LÝ NHỮNG TÌNH HUỐNG BẤT THƯỜNG VỚI NGÂN SÁCH

Người lớn chúng ta hiểu rất rõ rằng "người tính không bằng trời tính…". Những tình huống bất thường khó lường trước luôn có thể xảy ra khi bạn ít ngờ đến nhất. Cô giáo của trẻ bất ngờ thông báo sẽ nghỉ để đi lấy chồng và bọn trẻ muốn mua một món quà chia tay, hay có thể con gái bạn muốn một bộ váy đặc biệt đi dự tiệc.

Bạn sẽ phải trao đổi với trẻ về những chi phí bất thường này. Mô hình mà tôi áp dụng là một danh sách bất tận những công việc vặt để trẻ có thể kiếm tiền cho những khoản chi cấp kì.

Ý nghĩa của việc dạy trẻ về tiền bạc và cách quản lý tài chính là để phát

triển và khơi nguồn trách nhiệm của con cái. Nhìn chung, nếu tôi cảm thấy các con mình đã tiết kiệm và chi dùng tiền tiêu vặt một cách hợp lí, tôi sẽ giúp chúng những khoản chi bất thường. Đôi khi, nói ví dụ, tôi gợi ý con trai rằng tôi sẽ cùng thanh toán khoản tiền con đi tham quan với các bạn ở lớp. Tôi sẽ trả tiền tham quan, con sẽ tự chi trả cho các khoản chụp ảnh hay mua quà lưu niệm mà nó muốn. Điều này cho phép nó đóng góp phần tiền tiết kiệm vào việc chi tiêu mà không phải xài cạn kiệt số tiền ấy, và điều đó cũng khiến tôi cảm thấy mình đang giúp con làm một việc nó thực sự mong muốn, hơn là chỉ phát tiền tiêu vặt cho trẻ.

Đối với cả trẻ con và người lớn, lúc nào chúng ta cũng có vô số nhu cầu về tiền bạc. Lựa chọn tiêu tiền cho việc gì và khi nào là một thử thách của cả đời. Nếu con bạn đã đủ lớn để kiếm tiền, thì trẻ cũng đã đủ lớn để bắt đầu quy trình quyết định nên tiêu tiền như thế nào. Bạn và trẻ sẽ phải cùng nhau xử lý từng vấn đề một.

Tuy nhiên, đôi khi, có những chuyện không ngờ xảy ra buộc ta phải chi tiêu. Nếu đèn trước của xe bị vỡ, người lớn sử dụng xe phải trả tiền, cho dù người đó có làm hỏng nó hay không. Vấn đề tương tự có thể xảy ra với nhóc nhà bạn. Nếu con bạn vô tình đánh bóng chày vào cửa sổ nhà hàng xóm, ai sẽ trả tiền đền đây? Bạn hay trẻ?

Cách tốt nhất để xoa dịu cảm xúc trong những tình huống này là trao đổi về khái niệm "hậu quả tự nhiên" với con bạn trước khi thảm họa xảy ra. Nói chuyện với trẻ về điều mà trẻ tin là công bằng, và về trách nhiệm trẻ nên thực hiện khi sự cố xảy ra.

Dưới đây là một danh sách những câu "Nếu… thì…" bạn và con có thể nói tới:

NẾU CHUYỆN NÀY XẢY RA, BẠN VÀ TRẺ SẼ LÀM GÌ?

Ai chi tiền cho những sự cố kiểu như làm vỡ bình hoa, hoặc vỡ cửa sổ nhà hàng xóm?

Chuyện gì xảy ra nếu trẻ đánh mất tiền?

Con bạn có nên cho người khác vay tiền? Có nên mượn tiền?

Chuyện gì xảy ra nếu trẻ không hoàn thành công việc được giao để kiếm tiền tiêu vặt?

Bạn và nhóc có thể sẽ đi tới kết luận rằng có những sự cố con sẽ phải tự

chi một phần phí tổn. Hãy tính đến chuyện cho phép con bạn giải trừ một vận đen đáng kể bằng cách làm thêm một số công việc, như lau dọn tầng hầm hay gara. Hình phạt này sẽ tạo một ấn tượng mạnh trong trẻ, nhưng sự cố sẽ được giải quyết nhanh chóng hơn.

Tiền được tặng

Ông bà, cô chú hay những người bạn lớn thường cho trẻ tiền trong ngày sinh nhật, lễ Giáng sinh, năm mới… Đôi lúc người cho tiền có một mục đích cụ thể và sẽ nói ra điều đó. Còn thông thường, không có một quy định nào với số tiền đó cả.

Đây là nguyên tắc cơ bản tôi áp dụng với các con mình: Quà tặng bằng tiền phải đi về bốn bình theo cùng tỉ lệ như đối với số tiền công lao động. Hãy đặt ra quy tắc này trước khi trẻ được tặng tiền, để bạn sẽ không phải nghe trẻ kêu lên, "Ơ, thế là bất công."

Sinh hoạt phí còn dư

Hãy trao đổi với nhóc nhà bạn về cách xử lý sinh hoạt phí còn dư. Nếu trẻ bị ốm nghỉ ở nhà một hôm, liệu nó có được giữ số tiền ăn trưa không dùng đến, hay số tiền này được chuyển sang tuần sau? Hoặc nếu con bạn quyết định bỏ bữa trưa, liệu trẻ có được giữ tiền thừa?

Về cơ bản, nếu tiền dư từ bất kì mục chi tiêu nào, thì số tiền đó sẽ phải quay lại đúng chiếc bình của nó. Với những khoản như tiền ăn trưa khi trẻ phải nghỉ ốm hay khi muốn nghỉ ở nhà ôn cho bài kiểm tra sắp tới, khoản này sẽ được trừ vào tiền tiêu vặt của tuần sau.

Tuy nhiên, nếu trẻ không ăn trưa để giữ lại tiền, đây có thể là vấn đề ngân sách hoặc vấn đề về thái độ. Nếu trẻ không ăn trưa vì cần tiền cho những chi tiêu khác, bạn có thể sẽ phải kiểm tra lại ngân sách. Trẻ không ăn trưa để đáp ứng những nhu cầu chi tiêu khác? Hoặc có lẽ trẻ không ăn trưa để có thể mua thêm quần áo.

Cũng có thể trẻ là một kẻ bo bo giữ tiền hay kẻ tiêu tiền vô tội vạ. Nếu vậy, hãy xem lại Chương 2 để tìm cách giải quyết kiểu vấn đề này. (Đừng quên rằng trẻ còn có lựa chọn làm thêm những việc vặt, một cách kiếm thêm tiền tốt hơn nhiều so với nhịn đói!)

Hầu hết phụ huynh không thích ý tưởng con cái họ nhịn đói bữa trưa và

dùng tiền vào một việc khác. Mặt khác, nếu nhóc nhà bạn đi bộ từ trường về nhà để tiết kiệm tiền xe buýt, liệu bạn có phản đối trẻ kiếm tiền đi xe buýt không?

Đó là những vấn đề bạn sẽ phải trao đổi và giải quyết với con.

Mất tiền

Tình huống này rơi vào cùng một mục những sự cố. Một lần nữa, bạn có thể muốn bù cho con số tiền bị mất, và để trẻ trả lại cho bạn sau một khoảng thời gian thích hợp.

LÀM GÌ KHI NGÂN SÁCH KHÔNG HOẠT ĐỘNG HIỆU QUẢ

Bạn cần phải theo dõi cách nhóc nhà bạn sử dụng ngân sách của con. Bạn nên để ý sát sao trong vài tuần đầu, và rồi kiểm tra quá trình trẻ chi tiêu mỗi tháng.

Vấn đề phổ biến nhất là khi trẻ "mượn" từ quỹ này bổ sung vào quỹ kia – cái cách người lớn chúng ta vẫn làm và gọi là "sáng tạo tài chính". Tôi sẽ cho phép điều này nhưng chỉ thỉnh thoảng thôi, đặc biệt nếu trẻ bù vào khoản đó ngay khi có thể. Điều tôi kịch liệt phản đối là việc cho phép tình huống "giật gấu vá vai" đó lặp lại thường xuyên hết tuần này qua tuần khác.

Nếu như khoản tiết kiệm bị "xâm phạm" quá thường xuyên, một gợi ý là hãy loại bỏ sự cám dỗ. Đây là lúc một tài khoản tiết kiệm ngân hàng tỏ ra hữu dụng (xem Chương 5). Nếu việc gửi tiền vào ngân hàng có vẻ không thực tế, hãy để trẻ cất tiền tiết kiệm vào một tủ có khóa và đưa bạn giữ chìa khóa, hay đưa quỹ tiền cho bạn giữ thay như ngân hàng.

Việc loại bỏ sự cám dỗ có thể sẽ mang lại tác dụng, hoặc bạn sẽ phải đánh giá lại ngân sách. Nó có quá phức tạp với trẻ không? Có thể bạn sẽ cần phải dừng kế hoạch lại và đơn giản hóa ngân sách thành những khoản cơ bản nhất: chỉ có tiền tiết kiệm, tiền từ thiện, và tiền tiêu trong giới hạn cho phép. Mỗi tuần khi bạn phát tiền tiêu vặt cho con, hãy cùng con cất tiền tiết kiệm và tiền từ thiện vào một chỗ bất khả xâm phạm, còn tiền tiêu là hoàn toàn tùy

quyền trẻ. Rồi bạn từ từ sắp xếp lại các khoản quỹ khác.

Hãy thử chỉ cho trẻ cách làm một cuốn sổ kế toán đơn giản mà trẻ có thể ghi lại tiền thu vào và tiền chi ra cho việc gì. Việc đó giúp tất cả chúng ta thấy được rõ ràng và chính xác đồng tiền của mình đi về đâu.

Một biện pháp khác cũng hiệu quả – và vui nhộn – cho nhóc-thâm-thủng-ngân-sách nhà bạn, đó là một trò chơi. Tôi gọi là Trò Thanh toán Hóa đơn và được lấy ý tưởng từ bộ phim cũ tuyệt vời của Irene Dunne Con nhớ Mẹ. Đây là luật chơi:

THANH TOÁN HÓA ĐƠN

— Mục tiêu

Thanh toán hết các hóa đơn hằng tháng với số tiền có sẵn.

— Dụng cụ

Một tá phong bì, Cờ tỉ phú hay một dạng tiền giả để chơi khác, biên lai các hóa đơn cũ như phí dịch vụ công cộng, tiền thuê nhà, hóa đơn điện thoại, tiền đóng bảo hiểm, thẻ tín dụng và thẻ của cửa hàng bách hóa, hóa đơn trông trẻ, dịch vụ dọn bể bơi, dịch vụ giao sữa, hóa đơn của cửa hàng thịt (bất kì chi phí hằng tháng nào của gia đình).

— Luật chơi

Tính bằng tiền giả số lương mà bố mẹ "bình thường" mang về nhà mỗi tháng. Đề bên ngoài từng phong bì tổng số mỗi hóa đơn; chẳng hạn tiền điện thoại 56 đô la, tiền nước 14 đô la, tiền thanh toán nợ thẻ tín dụng MasterCard 223 đô la. Rồi cho tiền lương vào từng phong bì, và xem còn dư lại là bao nhiêu.

Cung cấp cho trẻ những khái niệm như "thanh toán tối thiểu" trái với "tổng số tiền phải thanh toán", và để trẻ quyết định phải trả bao nhiêu cho các hóa đơn. Đồng thời hãy đề cả thông tin về "thời hạn nộp tiền".

— Chiến thắng

Người chiến thắng là khi vẫn còn tiền sau khi thanh toán hết các hóa đơn, và thua khi không đủ tiền để thanh toán.

Nếu còn tiền thừa lại, hãy quyết định sẽ xử lý chúng thế nào.

Tới một thời điểm nào đó bạn có thể bắt đầu có đủ sự tin tưởng vào con để cho trẻ chơi trò này ngoài đời thật, sử dụng séc và cuống hóa đơn hay một

chương trình quản lý tiền bạc như Quicken[14] để thanh toán hóa đơn hằng tháng. Đây là một hình thức ấn tượng để cho trẻ thấy thu nhập của gia đình đi về đâu và những quyết định khó khăn bạn phải đưa ra.

CHƯƠNG 5
ĐỂ TRẺ LÀM QUEN VỚI THẾ GIỚI NGÂN HÀNG NHƯ THẾ NÀO?

Là một người thầy giỏi và có khả năng truyền cảm hứng trong lĩnh vực quản lý tài chính, bạn sẽ sớm nhận ra rằng con bạn, một học sinh thông minh và cũng rất tích cực hợp tác, giờ đây đã tích cóp được một khoản tiền đáng kể nhờ khả năng quản lý rất thành thục số tiền tiêu vặt và tiền lương của trẻ.

Ngay cả khi con bạn chưa thể tiết kiệm được một gia tài nho nhỏ, thì giờ đây cũng đã đến lúc để cho trẻ làm quen với hệ thống của ngành ngân hàng.

Việc đảm bảo an toàn cho khoản tiền tầm cỡ này bằng cách chuyển nó vào ngân hàng chỉ là một trong rất nhiều lí do để bắt đầu làm việc với một tổ chức tài chính. Trong suốt cuộc đời của trẻ, nó sẽ phải sử dụng đến rất nhiều dịch vụ ngân hàng. Bên cạnh tài khoản tiết kiệm thông thường, trẻ rồi sẽ cần đến tài khoản ký gửi, thẻ trả trước, thẻ tín dụng, và một ngày nào đó có thể là vay tiền học đại học, vay tiền mua xe, hay vay thế chấp. Trẻ năm hoặc sáu tuổi không phải là quá nhỏ để làm quen với ngân hàng.

Ngân hàng đối với việc quản lý tiền bạc cũng giống như là cửa hàng tạp hóa đối với việc quản lý thực phẩm hay nấu ăn. Có thể bạn thích tự trồng rau quả cho mình, nhưng sau rốt bạn vẫn phải đến siêu thị mua cà phê hay bít-tết!

THIẾT LẬP QUAN HỆ VỚI MỘT NGÂN HÀNG

Trước khi tôi bắt đầu nói về con bạn và ngân hàng, hãy tập trung một chút vào quan hệ của chính bạn với ngân hàng mà bạn đang giao dịch. Hẳn là bạn đang sử dụng đến một dịch vụ ngân hàng chứ?

Với rất nhiều bậc phụ huynh, ngân hàng như những thứ rất xa vời, khó nắm bắt. Không thiếu trường hợp người lớn thông minh và can đảm ở các lĩnh vực khác lại bị mắc kẹt với sự chặt chẽ, nghiêm khắc của một ngân hàng. Có vẻ như đối với nhiều người, nhân viên ngân hàng nói một thứ ngôn ngữ khác, người ta đặt nhân viên bên trong những cái "lồng", không có mấy tiếng cười hay chuyện gẫu, và trên hết, có một bảo vệ mặc đồng phục mang vũ khí đứng gác ở cửa. Nhìn bên ngoài, đó không phải là một môi trường thân thiện.

Hẳn nhiên ngân hàng hay tiền tiết kiệm và vay nợ không phải là chỗ cho tiệc tùng. Nhưng trong một vài năm gần đây, các ngân hàng đã nhận ra vấn đề rằng hình tượng của họ là những cơ quan khó gần, thậm chí đáng sợ; do vậy họ đã có những cải tiến đáng kể để trở nên "thân thiện với người dùng" hơn. Chẳng hạn như khi tôi còn là giám đốc của The First Women's Bank ở New York, tôi đã làm "mềm" đi màu sắc của sảnh ngân hàng và treo những tác phẩm gốc của các họa sĩ địa phương. Quầy cho vay tiền được bố trí dễ nhìn thấy và dễ tiếp cận hơn, chứ không phải nằm đằng sau những tấm vách hay những bức tường. Đây chỉ là những thay đổi nhỏ, nhưng chúng nhấn

mạnh thông điệp rằng chúng tôi vui mừng đón khách hàng tới đây.

Với tôi, điều kiện lý tưởng là có được một mối quan hệ kiểu Marcus Welby, M.D[15] với ngân hàng của bạn sao cho luôn tích cực cả khi "đau ốm" cũng như khi "khỏe mạnh" về tài chính. Anh hay Chị Nhân viên Ngân hàng đó luôn sẵn sàng giúp tôi những việc lớn, như làm thế chấp hay vay nợ, và cả những việc nhỏ lẻ, như khi tôi điền sai số tiền trong một hóa đơn nào đó. Marcus Welby của tôi nhớ rõ tên và mặt tôi, và thường thường anh có thể giải đáp các thắc mắc hay hỗ trợ nghiệp vụ cho tôi qua điện thoại.

Nếu bạn không có được dạng ngân hàng này, theo tôi bạn nên tìm và phát triển một mối quan hệ chuyên nghiệp theo kiểu đôi bên cùng có lợi. Việc này tốn nhiều thời gian và công sức, và cũng tương tự như trường hợp một bác sĩ gia đình, đây phải là một người bạn tin tưởng và có thể thoải mái trao đổi những vấn đề riêng tư về tài chính của bạn.

Khi đã có Marcus Welby của riêng bạn, anh ta sẽ trở thành một nguồn trợ giúp rất tốt cho công việc về ngân hàng của con bạn. Ví dụ, cô bạn Helen của tôi có một nhân viên ngân hàng như thế, một cô tên là Sears. Từ lúc mới ngồi xe nôi, cô bé Lizzie đã được cùng đi với mẹ Helen đến ngân hàng. Khi Lizzie học nói, Sears đã giải thích sơ với bé việc cô đang làm. Khi lên bốn, Lizzie đã có thể điền một hóa đơn tiền gửi với một chút giúp đỡ từ cô Sears!

Trong khi làm việc, cô Sears và Helen thường xuyên giải thích cho Lizzie bằng những từ ngữ đơn giản việc họ đang làm với đồng tiền (Helen thừa nhận việc đó có vẻ như làm đứa trẻ vui hơn là nghiêm túc dạy nó vấn đề gì đó). Đứa trẻ, cho dù có già dặn trước tuổi thì chắc hẳn cũng không hiểu được công việc ngay từ lần đầu tiên, nhưng cuối cùng nó cũng hiểu, và sẽ đủ hiểu để tự làm được việc đó.

Bài học rút ra từ câu chuyện này là (một lần nữa) nhấn mạnh tầm quan trọng của việc giải thích với trẻ việc bạn đang làm với tiền và tại sao bạn phải làm thế. Nhiều khi việc này có thể dài dòng và mệt mỏi, nhưng mọi thông tin rồi sẽ thấm vào trẻ, và – nếu việc này thành công – sẽ giúp trẻ tránh khỏi những rắc rối mà con thường mắc phải.

CẮT NGHĨA VỀ NGÀNH NGÂN HÀNG VỚI CON

BẠN NHƯ THẾ NÀO

Hy vọng rằng con bạn giờ đã có được một vài ý niệm về ngân hàng là gì, dù đó chỉ là khi trẻ cùng bạn đi ngang qua một phòng giao dịch của một ngân hàng nào đó. Dẫu con bạn chưa có được các ý niệm đó thì cũng không phải là quá sớm để cho trẻ làm quen với ngân hàng và ngành ngân hàng.

Đầu tiên, tôi sẽ mách bạn cách cắt nghĩa với con ngân hàng là gì và nó vận hành thế nào. Tôi sẽ đề cập đến một vài thuật ngữ ngân hàng cơ bản và cung cấp cho bạn những định nghĩa đơn giản giúp giải thích những thuật ngữ ấy với trẻ. Sau đó tôi sẽ điểm lại những việc phải làm trong chuyến đi chính thức đầu tiên của bạn với con, và sau cùng, tôi sẽ gợi ý thêm về những chuyến đi đến ngân hàng tiếp theo của trẻ.

Hãy bắt đầu với khái niệm ngân hàng là gì, và tại sao chúng ta phải dùng đến chúng.

VÌ SAO NGÂN HÀNG TỐT HƠN MỘT TẤM NỆM

Một trăm năm trước, ngân hàng rất khác với bây giờ. Trước hết, tiền gửi không được bảo đảm, nên nếu nhà băng bị cướp hay bị cháy, mọi người sẽ mất hết tiền gửi và họ gần như chẳng thể làm gì để cứu vãn sự cố.

Thời đó ở Mỹ có rất ít nhà băng, đặc biệt ở miền tây Mississippi, vậy nên mọi người phải làm mọi cách có thể để bảo vệ tiền của mình. Một số người giấu tiền dưới nệm (một vị trí rất thông dụng vì ta sẽ biết được tiền ở đâu cả khi ngủ); một số khác chôn tiền ở sân sau. Thậm chí một người phụ nữ ở Colorado tên là Molly Brown còn giấu cả tài sản trong cái lò hình củ hành của bà! (Ý tưởng cất tiền trong cái bếp lò sau đó thành ra tai hại khi chồng của Molly, không biết tiền ở đó, đã thắp lửa vào một đêm lạnh nọ và đốt cháy toàn bộ gia tài.)

Rất may cho chúng ta, giờ đây đã có nhiều ngân hàng hơn trước và an toàn hơn rất, rất nhiều những cái bếp lò hay những tấm nệm. Thực tế tại Mỹ, một cơ quan nhà nước hùn vốn bởi chính quyền liên bang gọi là Tập đoàn

Bảo hiểm Tiền gửi Liên bang (FDIC) bảo hiểm cho hầu hết ngân hàng và khách hàng của họ lên tới 100.000 đô la cho một người, nên ta vẫn có thể lấy lại tiền nếu bị mất. Người gửi tiền có thể kiểm tra trên cửa hay quầy giao dịch, tìm dấu ấn của FDIC để biết chắc ngân hàng đó có được bảo hiểm hay không[16].

Một chút thông tin trên hẳn có thể làm cho nhóc nhà bạn cảm thấy tin tưởng ngân hàng hơn, nhưng lí do chính yếu để con bạn gửi tiền vào ngân hàng là cho trẻ đặt bước chân đầu tiên vào lĩnh vực ngân hàng.

Ngân hàng là nơi bạn chăm lo và bảo toàn tiền của mình. Cũng như bạn đưa xe tới gara để chăm sóc và bảo dưỡng nó, và cũng như đưa vật nuôi đến bác sĩ thú y, ngân hàng là nơi bạn gửi tiền vào đó để trông nom, vun xới cho số tiền đó sinh sôi nảy nở, và quản lý nó để sau này bạn có thể làm những gì mình muốn với tiền của mình.

Với con bạn, hoạt động ngân hàng là một hoạt động thực tế mà chúng sẽ phải tham gia trong quãng đời sau này. Càng biết nhiều về ngân hàng và cách thức hoạt động của chúng, con bạn sẽ càng tận dụng tốt hơn những dịch vụ và khả năng của ngân hàng.

Dưới đây là định nghĩa về ngân hàng cho trẻ:

NGÂN HÀNG: Một nơi an toàn để cất tiền.

Với những trẻ lớn hơn (mười tuổi trở lên), bạn có thể giải thích thêm rằng ngân hàng là một doanh nghiệp, cụ thể là một doanh nghiệp dịch vụ (trái với doanh nghiệp sản xuất) với quy mô tương tự bưu điện hay nhà hàng.

Ngân hàng thực hiện một số dịch vụ cho khách hàng và, cũng như bất kì công việc tạo lợi nhuận nào, họ phải làm ra tiền. Hầu hết ngân hàng kiếm tiền bằng cách dùng tiền gửi của khách hàng để cho những người khác vay. Khi những người này trả lại tiền họ đã vay đồng thời phải trả cho ngân hàng một khoản nhiều hơn khoản vay, và đó gọi làlãi . Phần lãi ngân hàng thu về cho mình chính là lợi nhuận.

Bạn và trẻ sẽ thoải mái hơn khi biết rằng có những nguyên tắc để đảm bảo ngân hàng không cho vay quá nhiều tiền. Khi một khách hàng muốn rút tiền, ngân hàng phải có sẵn tiền để trả cho họ.

NGUYÊN TẮC CỦA NGÂN HÀNG

1. Các ngân hàng phải đảm bảo an toàn tiền gửi của khách hàng.

2. Các ngân hàng phải giữ một phần tiền gửi trong Ngân hàng Dự trữ Liên bang (hoặc Ngân hàng Nhà nước - ND).

3. Các ngân hàng phải thông báo cho khách hàng lãi suất của một khoản vay nợ, và tổng tiền lãi họ phải trả cho một khoản vay.

4. Mọi hợp đồng khách hàng ký vào đều phải được viết bằng thứ ngôn ngữ rõ ràng, dễ hiểu để khách hàng có thể hiểu chính xác họ đang ký cái gì.

5. Các ngân hàng không được phân biệt đối xử với bất kì ai bất kể tuổi tác, giới tính, tôn giáo, chủng tộc, hay sắc tộc.

6. Các ngân hàng không nên cho vay nếu như không chắc chắn sẽ thu được tiền nợ.

CÁC LOẠI HÌNH NGÂN HÀNG

1. Ngân hàng thương mại. Đây là loại ngân hàng làm việc với cá nhân và doanh nghiệp. Họ cung cấp những dịch vụ như ký gửi, tài khoản tiết kiệm và vay nợ. Ngân hàng thương mại thuộc sở hữu của các cổ đông và lợi nhuận thuộc về họ, nếu ngân hàng trả cổ tức.

2. Ngân hàng tiết kiệm, hội tiết kiệm và vay nợ, và hiệp hội tín dụng . Các tổ chức này đều rất giống nhau. Họ hầu hết cho vay thế chấp để người ta có

thể mua nhà. Hầu hết hội tiết kiệm và vay nợ, hiệp hội tín dụng và ngân hàng tiết kiệm từng thuộc sở hữu của người ký gửi và lợi nhuận được họ chia với nhau. Tuy nhiên ngành ngân hàng đang thay đổi, và ngân hàng thương mại, hội tiết kiệm vay nợ và hiệp hội tín dụng đang trở nên giống nhau hơn.

3. Ngân hàng đầu tư. Đây không hẳn là những Ngân hàng. Đó là các doanh nghiệp tư vấn đầu tư. Họ đồng thời mua và bán cổ phần và trái phiếu từ các công ty và cơ quan nhà nước rồi bán một lượng nhỏ số này cho nhà đầu tư và các cá nhân để lấy lãi. Ngân hàng đầu tư có thể không nhận tiền gửi hay cho vay.

4. Ngân hàng Trung ương Hoa Kỳ còn được gọi là Hệ thống Dự trữ Liên bang (các ngân hàng tương đương ở các nước là ngân hàng nhà nước - ND). Hệ thống Dự trữ Liên bang bao gồm 12 Ngân hàng Dự trữ Liên bang địa phương.

THUẬT NGỮ NHẬP MÔN CHO NGƯỜI LẦN ĐẦU ĐẾN NGÂN HÀNG

Trong chuyến đi chính thức đầu tiên đến ngân hàng cùng với nhóc nhà bạn, bạn có hai mục tiêu phải đạt được: một là, giới thiệu ngân hàng với con và giúp con làm quen với môi trường ở đó; và hai là, mở tài khoản ngân hàng đầu tiên của trẻ: một tài khoản tiết kiệm.

Làm thế nào để biết con bạn đã đủ lớn để mở một tài khoản tiết kiệm? Nhiều bậc cha mẹ, hay ông bà, mở tài khoản tiết kiệm cho trẻ khi bé vừa chào đời. Họ dùng tài khoản đó khi chuyển tiền làm quà cho đứa trẻ, và để gây dựng một quỹ làm vốn cho trẻ trong tương lai. Tuy nhiên, hãy trao đổi với ngân hàng của bạn. Mọi cơ sở

tín dụng đều có thể mở tài khoản cho một đứa trẻ đứng tên cha mẹ của bé, và một vài ngân hàng còn cho phép mở tài khoản tiết kiệm đứng tên chính đứa trẻ nếu nó đã đủ tuổi biết đọc biết viết.

TÀI KHOẢN TIẾT KIỆM KÊ KHAI: Một loại tài khoản ngân hàng mà ngân hàng hay cơ sở tiết kiệm giữ tiền của bạn để bạn có thể dùng sau

này. Chừng nào tiền còn ở trong tài khoản, ngân hàng sẽ trả lãi cho bạn (song lãi không cao bằng Chứng chỉ tiền gửi).

Gọi là tài khoản tiết kiệm kê khai vì bạn sẽ nhận được những bản kê khai hằng tháng hay hàng quý qua đường bưu điện hay qua email, tổng kết các hoạt động trên tài khoản của bạn. Hình thức này khác với một tài khoản sổ tiết kiệm trong đó số dư hiện thời được ghi trong một cuốn sổ do khách hàng giữ. Tài khoản tiết kiệm kê khai là loại hình tài khoản tiết kiệm phổ biến nhất. Ngoài ra còn có rất nhiều loại hình tài khoản tiết kiệm khác nhau, và mỗi loại có một mức lãi suất khác nhau.

TÀI KHOẢN SỔ TIẾT KIỆM: Mỗi khi gửi hay rút tiền bạn sẽ phải trình sổ tiết kiệm cho ngân hàng để nhập chi tiết giao dịch vào đó.

CHỨNG CHỈ TIỀN GỬI (CD): Đây là khoản tiền gửi trong một thời gian được định trước. Bởi lẽ ngân hàng biết được sẽ giữ tiền của bạn trong bao lâu, họ có thể cho vay khoản tiền đó mà không phải lo khi nào bạn sẽ cần lại. Vì thế ngân hàng sẽ trả cho bạn với mức lãi suất cao hơn một chút. Nếu bạn rút tiền trước hạn, bạn sẽ phải trả một khoản tiền phạt.

TÀI KHOẢN THỊ TRƯỜNG: Tương tự như tài khoản chi phiếu, nhưng đây là loại tài khoản có lãi. Thông thường bạn chỉ được phép ghi một số hóa đơn nhất định mỗi tháng, nên ngân hàng sẽ trả cho bạn với mức lãi suất thấp hơn một chút so với một tài khoản kê khai.

TÀI KHOẢN HƯU TRÍ CÁ NHÂN (IRA): Đây là một loại tài khoản tiết kiệm dành khi về hưu. Chính phủ cho phép bạn hoãn đóng thuế với phần lương bạn gửi vào tài khoản IRA. Nếu bạn rút tiền sớm, bạn sẽ phải trả tiền phạt và cả thuế. IRA cũng có thể đóng vai trò của những công cụ tiền tệ khác, quỹ tương hỗ chẳng hạn.

TÀI KHOẢN KEOGH: Tương tự như IRA, nhưng dành cho những người làm việc tại nhà[17].

Nếu như nhóc nhà bạn quan tâm, chúng ta sẽ tập trung vào tài khoản kê khai và/hay tài khoản sổ tiết kiệm trong chuyến đi đầu tiên của nó tới ngân hàng. Dành một phút trước chuyến đi để thảo luận về những thuật ngữ sau

với con bạn. Con có thể không hiểu hết ngay, nhưng hãy cứ bắt đầu để trẻ làm quen với chúng.

LÃI: Tiền được ngân hàng trả cho khách hàng để được giữ tiền của họ. Đồng thời, ngân hàng thu lãi khi cho khách hàng vay tiền.

GỬI TIỀN: Là hành động đưa tiền vào ngân hàng. Ngoài ra, TIỀN GỬI là tổng số tiền được đưa vào ngân hàng.

RÚT TIỀN: Hành động lấy tiền của mình ra khỏi ngân hàng.

ATM: Máy thanh toán tự động. Là một cỗ máy thực hiện hầu hết các giao dịch ngân hàng như một nhân viên thu ngân.

PHÍ: Khoản tiền được ngân hàng thu cho một dịch vụ, như thuê một ngăn tủ ký thác an toàn, mua séc du lịch, hay quản lý một tài khoản.

CHUẨN BỊ CHO CHUYẾN ĐI ĐẦU TIÊN TỚI NGÂN HÀNG

Tới đây, hẳn bạn đã làm quen được với một nhân viên nào đó tại ngân hàng mà bạn đang giao dịch, bạn cũng có thể đã cắt nghĩa cho trẻ về ngân hàng và cơ chế hoạt động của chúng, cũng như giới thiệu với trẻ những khái niệm căn bản được dùng tại ngân hàng.

Bước tiếp đến là nói chuyện với nhân viên ngân hàng của bạn và sắp xếp một cuộc hẹn đến thăm ngân hàng cho bạn và nhóc nhà mình. Hãy lưu ý một chút bởi các ngân hàng mở cửa vào giờ con bạn đang ở trường. Tuy nhiên, hầu hết ngân hàng đều đóng cửa muộn hơn vài giờ vào ít nhất một buổi chiều, hay mở cửa vào sáng thứ Bảy, nên hãy kiểm tra xem ngân hàng của bạn có những giờ nào phù hợp với thời gian rảnh của trẻ.

Hãy giải thích với nhân viên ngân hàng rằng bạn đang cùng làm việc với con mình trong những phần khác nhau của quản lý tài chính, và đã đến lúc mở cho trẻ một tài khoản tiết kiệm. Đây là công việc chính trong chuyến đi

đầu tiên với con bạn, nhưng không phải là mục tiêu duy nhất. Bạn còn cần cho trẻ thấy ngân hàng, và chứng kiến tận mắt cách vận hành của nó.

Hãy hỏi nhân viên ngân hàng xem liệu có thể cho nhóc nhà bạn vào xem hầm chứa và khu vực tủ ký thác an toàn hay không. Ngân hàng không cho phép người ngoài xem cửa sổ thu ngân từ phía người thu ngân, vậy bạn chỉ nên đề nghị giải thích ngắn gọn. Một chuyến thăm nhanh chỉ tốn vài phút, và nó sẽ để lại một ấn tượng mà trẻ không bao giờ quên.

* Lưu ý quan trọng

Đừng quên mang giấy tờ tùy thân thích hợp của cả bạn và trẻ. Bạn sẽ cần chúng để mở bất kì loại tài khoản ngân hàng nào.

Giấy tờ thích hợp có thể là chứng minh nhân dân, bằng lái xe, hay bản gốc giấy khai sinh.

THAM QUAN TỔNG THỂ

Nếu như chẳng ai ở ngân hàng có thể tháp tùng bạn và nhóc đi tham quan, chính bạn sẽ phải làm hướng dẫn viên cho chuyến đi một vòng quanh ngân hàng. Dưới đây là một vài lời khuyên giúp chuyến tham quan của con bạn có ý nghĩa hơn:

1. Bắt đầu từ ngoài

Hầu hết ngân hàng đều có cửa đôi dẫn vào trong. Đó là vì thông thường có rất nhiều người ra vào, và cửa đôi sẽ giúp lọc những người không có việc liên quan tới giao dịch ngân hàng. Quan trọng hơn, đây là một yếu tố an ninh – cửa đôi đòi hỏi nhiều thời gian hơn để đi qua, từ đó làm chậm lại bất kì ai muốn thoát ra quá nhanh.

Có một hòm ký gửi ban đêm trên tường bên ngoài ngân hàng. Nó trông giống như một hòm thư mở và được dùng để tiếp nhận tiền gửi sau giờ ngân hàng đóng cửa. Hòm ký gửi ban đêm chỉ dành cho các khách hàng kinh doanh lẻ như các cửa tiệm hay nhà hàng nhận một lượng tiền mặt lớn hằng ngày và cần phải gửi vào để giữ an toàn sau giờ làm việc của ngân hàng. (Các cửa hàng bán lẻ lớn và những người nắm nhiều tiền khác thường dùng

một hệ thống chuyển tiền độc lập, như Brink’s, để chuyển tiền ra và vào ngân hàng.) Là khách hàng cá nhân, bạn và nhóc nhà bạn sẽ không phải dùng đến hòm ký gửi ban đêm.[18]

Hai thứ khác bạn nên giới thiệu với trẻ (nếu có) là khoang cửa thu ngân tại chỗ[19] (khách hàng thực hiện giao dịch ngay từ trên xe qua một cửa sổ ngân hàng) và máy ATM. Tôi sẽ giải thích rõ hơn về ATM ở phần sau này.

2. Giới thiệu trẻ với người bảo vệ

Trừ khi nhân viên bảo vệ đang bận việc gì khác, bạn có thể đưa nhóc tới chỗ anh hay cô ta và tự giới thiệu. Hãy giải thích rằng đây là chuyến đi đầu tiên của nhóc đến ngân hàng, và rằng bạn sẽ còn đưa trẻ đến thường xuyên. Người đó có thể sẽ muốn giải thích về vai trò của việc đảm bảo an ninh tại ngân hàng. Nếu không, cũng đừng nên ép họ. Có thể ngân hàng quy định không được thảo luận những chủ đề như thế.

Chủ đề cướp nhà băng có thể sẽ xuất hiện. Hãy xử lý nhẹ nhàng nếu điều đó xảy ra. Các ngân hàng không thích nói oang oang hay đùa giỡn về chuyện cướp nhà băng, tương tự như các hãng hàng không cũng không thích thảo luận về đánh bom hay cướp máy bay. Tốt nhất là hãy thảo luận từ trước khi bạn đến ngân hàng, và cố gắng nhấn mạnh sự tế nhị đó với con bạn.

3. Giới thiệu các khu vực khác nhau của ngân hàng

Đưa trẻ tới quầy thu ngân, quầy vay nợ, khu tủ ký thác an toàn, văn phòng ngân hàng, khu dành cho khách hàng.

4. Vào việc

Hãy nói chuyện với “Marcus Welby” của bạn hay nhân viên ngân hàng về việc mở một tài khoản mới. Nếu nhóc nhà bạn đã đủ lớn, hãy để con tự giải thích việc trẻ muốn làm (mở một tài khoản tiết kiệm). Để trẻ hỏi, và trả lời, tất cả mọi điều trẻ muốn. Con bạn sẽ nhớ và thu được nhiều kiến thức nếu tham gia vào công việc này hơn là chỉ quan sát.

5. Chỉ ra các mức lãi suất được trả cho Chứng chỉ Tiền gửi và các loại tài khoản khác

Trước khi rời ngân hàng, hãy cho trẻ xem các áp phích và giấy tờ ghi các

mức lãi suất khác nhau và các sản phẩm tài chính của ngân hàng.

BÀI TẬP NGÂN HÀNG

Dưới đây là một danh sách các câu hỏi có thể trẻ sẽ đặt ra cho ngân hàng về tài khoản tiết kiệm:

1. Tôi sẽ cần bao nhiêu tiền để mở một tài khoản tiết kiệm?

Trả lời: ....

2. Phí tài khoản hằng tháng của ngân hàng là bao nhiêu?

Trả lời: ....

3. Tôi phải trả phí như thế nào?

Trả lời: ....

4. Số tiền tối thiểu tôi cần có mỗi lần gửi vào là bao nhiêu?

Trả lời: ....

5. Tôi có thể rút tiền bất kì lúc nào không?

Trả lời: ....

6. Làm sao để tôi biết số tiền tôi có trong tài khoản?

Trả lời: ....

7. Ngân hàng trả lãi cho tôi thế nào, và khi nào tôi nhận được tiền lãi?

Trả lời: ....

8. Điều gì xảy ra nếu tôi làm mất sổ tiết kiệm?

Trả lời: ....

Trả lời

1. Mỗi ngân hàng quy định một mức tiền mở tài khoản tối thiểu khác nhau. Liên hệ với ngân hàng của bạn để biết số dư phải là bao nhiêu để không bị tính phí dịch vụ. (Bạn không thể để 50.000 đồng tiết kiệm của nhóc năm tuổi nhà bạn bị ăn dần mòn đi trong 6 tháng vì ngân hàng tính phí 7.000 đồng/tháng với tài khoản dưới 100.000 đồng.) Nhiều ngân hàng cho phép bạn kết hợp tài khoản, của bạn và của trẻ, để tài khoản nhỏ hơn không phải chịu phí hằng tháng. Nếu không, bạn nên đặt đủ tiền vào tài khoản của con để nâng số dư lên trên mức chịu phí.

2. Phí của mỗi ngân hàng là khác nhau, hãy hỏi ngân hàng bạn đang giao dịch.

3. Hầu hết ngân hàng tự động trừ phí mỗi tháng.

4. Tùy vào quy định của từng ngân hàng.

5. Bất kì lúc nào trong giờ làm việc của ngân hàng. Bạn cũng thể rút tiền từ máy ATM hay chuyển khoản trực tuyến bất kì lúc nào.

6. Sổ tiết kiệm sẽ ghi số dư hiện thời, hay số dư tổng, trong tài khoản của bạn, kèm theo một danh sách thời điểm bạn gửi hay rút tiền. Với tài khoản tiết kiệm kê khai, trẻ sẽ nhận được một bản kê hàng tháng hay hàng quý theo đường bưu điện hay email, thống kê tất cả giao dịch trên tài khoản. Ngoài ra, bạn cũng có thể gọi điện hoặc đến trực tiếp ngân hàng hay tra trên mạng về tài khoản của mình.

7. Phần lớn ngân hàng trả lãi hàng quý, hoặc lãi theo tháng và bạn sẽ nhận được tiền ngay khi đó.

8. Khi bạn trình đúng giấy tờ tùy thân, ngân hàng sẽ thay sổ tiết kiệm cho bạn.

LÀM THẾ NÀO ĐỂ MỞ TÀI KHOẢN CHI PHIẾU

Tài khoản chi phiếu, hay còn gọi là tài khoản séc, là loại tài khoản phổ biến thứ hai tại ngân hàng. Tài khoản loại này khó mở và khó hiểu hơn tài khoản tiết kiệm, và đòi hỏi trách nhiệm lớn hơn nhiều.

Hầu hết trẻ con không cần đến tài khoản chi phiếu cho tới khi đến tuổi teen và khi chúng phải thanh toán các hóa đơn hay các khoản mua sắm lớn, song vẫn có những ngoại lệ. Khi tôi lập The First Children's Bank (nằm trong khu cửa hàng đồ chơi F.A.O Schwarz) hồi năm 1988, tôi đã nhận mở tài khoản chi phiếu cho trẻ em từ 6 tuổi trở lên (Theo luật pháp bang New York, trẻ em phải đủ tuổi biết ký tên để mở tài khoản một cách hợp pháp).

Tài khoản chi phiếu ở The First Children's Bank yêu cầu chữ ký của cả phụ huynh và con cái trên séc, như thế người lớn có thể giám sát tài khoản khi đứa trẻ học cách vận hành nó. Thật đáng kinh ngạc, nó trở nên rất được ưa chuộng với những đứa trẻ có việc làm và đã được nhận những chi phiếu

trả lương (paycheck) thực sự. Rất nhiều khách hàng của The First Children's Bank ở New York là những diễn viên, người mẫu, hay các nghệ sĩ nhí ở một loại hình biểu diễn nào đó. Hằng tuần, rất nhiều em bước vào với tấm chi phiếu trả lương (có chi phiếu trị giá hàng ngàn đô la) và ký gửi số tiền đó. Một phần lớn của số tiền đó đi vào những tài khoản tiết kiệm hay vào Chứng chỉ tiền gửi đại học - một loại Chứng chỉ tiền gửi đặc biệt chúng tôi mở ra để tiết kiệm tiền cho việc học đại học - song tài khoản chi phiếu vẫn phổ biến hơn cả.

Mặc dù nhóc "tiền-teen" nhà bạn còn chưa cần thiết phải mở một tài khoản chi phiếu ngay, song việc dạy cho trẻ về tài khoản chi phiếu và cơ chế của loại hình này vẫn là điều nên làm bởi lẽ đó là một giao dịch quan trọng trong ngân hàng.

Hãy bắt đầu với định nghĩa cho trẻ về séc:

SÉC: Một phiếu yêu cầu của chủ tài khoản gửi tới ngân hàng để trả một khoản tiền cho một người hay đơn vị nào đó trích từ tiền ký gửi của họ vào ngân hàng đó.

Một tài khoản chi phiếu cho phép bạn giữ tiền trong một nơi an toàn mà vẫn có thể chi tiêu bất cứ khi nào bạn cần. Thay vì phải mang tiền mặt đi để trả cho mọi hàng hóa bạn mua, bạn chỉ cần ký một tấm séc.

Khi mở tài khoản chi phiếu, bạn sẽ nhận được séc từ ngân hàng có in tên, địa chỉ và số điện thoại (tùy chọn) của bạn. Vậy là bạn đã sẵn sàng để ký séc.

Một tấm séc cho ngân hàng biết bạn muốn chi trả bao nhiêu từ tài khoản ngân hàng của mình cho một ai đó. Hãy cho nhóc nhà bạn xem một tấm séc trông ra làm sao (dùng hình minh họa hay séc của bạn). Chỉ ra từng chỗ trống và cho trẻ biết những thông tin gì người chủ séc (bạn) cần phải điền vào để tấm séc có hiệu lực.

Dưới đây là hướng dẫn từng bước về cách ký một tấm séc:

CÁCH KÝ SÉC

1. Luôn luôn dùng bút mực để ký séc. Việc chỉ dùng mực khi ký là rất quan trọng vì như thế thông tin sẽ không thể bị tẩy xóa hay sửa đổi. Nếu bạn viết nhầm đâu đó, đừng viết đè lên. Thay vào đó, hãy viết thật to chữ "HỦY" lên tấm séc.

Như thế tức là tấm séc đã vô hiệu lực và không thể được bất kì ai sử dụng lại. Xé nó đi và bắt đầu lại với một tấm séc mới. Đừng quên ghi lại thao tác hủy này vào bản lưu sổ séc của bạn.

2. Điền ngày tháng. Điền ngày, tháng, năm bạn ký séc.

3. Đề tên người hay đơn vị nhận tiền. Mọi tấm séc đều có ghi: "Trả cho". Bạn cần phải đề đúng tên người hay đơn vị bạn muốn trả tiền. Bạn cần phải dùng tên đầy đủ của người hay đơn vị đó; "Bà ngoại" hay "Billy" không được chấp nhận!

4. Ghi số tiền trị giá của séc bằng số. Trong khung này, bạn sẽ phải điền số tiền cụ thể ứng với giá trị tấm séc.

5. Ghi số tiền bằng chữ. Phòng trường hợp bạn viết 40 đô la chứ không phải là 4.000 đô la trên tấm séc chẳng hạn, chỗ trống này được dùng để ghi số tiền bằng chữ.

6. Ký tên. Bước cuối là bạn phải ký tên vào khoảng trống dưới cùng của tấm séc (không được in máy). Chữ ký này phải khớp với thẻ chữ ký tại ngân hàng mà bạn đã ký khi mở tài khoản.

Các ngân hàng không kiểm tra từng chữ ký trên từng tấm séc, nhưng một số nơi thực hiện những xác nhận chữ ký ngẫu nhiên định kỳ. Hãy giải thích rõ với con bạn rằng bất kì ai ngoài chủ tài khoản sử dụng séc là bất hợp pháp.

Nếu séc của bạn bị mất hay bị trộm, bạn phải liên lạc với ngân hàng và báo cáo thất lạc ngay lập tức. Ngân hàng sẽ dừng mọi thanh toán trên séc của bạn để tiền không được rút ra (hay ghi nợ) từ tài khoản của bạn. Nếu một tấm séc giả bị đổi ra tiền mặt, ngân hàng sẽ phải chịu trách nhiệm về khoản tiền đó, chứ không phải bạn.

Theo luật định, bạn phải luôn luôn có đủ tiền trong tài khoản cho khoản ghi trên séc. Một ưu điểm khác của séc là chúng chứng minh bạn đã thanh toán một hóa đơn.

Mỗi lần ký séc, bạn phải lưu lại thông tin trên séc đó. Một số loại séc có một phần để thực hiện việc này, gọi là cuống séc . Một số loại sổ séc có một phần tách riêng gọi là bản lưu để bạn ghi các thông tin, và có những loại dùng giấy than sao lại mỗi tấm séc bạn ký. Với việc theo dõi số tiền bạn đã chi bằng séc, bạn sẽ luôn luôn biết số tiền còn trong ngân hàng của mình.

Ngân hàng sẽ gửi định kỳ tới mỗi khách hàng một bản kê. Bản kê này thể hiện số tiền đã chi hay đã gửi trong tháng, và số tiền còn lại trong ngân hàng.

Đối chiếu sổ séc có nghĩa là kiểm tra chắc chắn rằng các con số trên bản kê của ngân hàng về số tiền bạn chi ra hay gửi vào khớp với các con số trên ghi chép của bạn. Rất đơn giản thôi. Chỉ cần bạn làm theo các bước sau:

CÁCH ĐỐI CHIẾU SỔ SÉC

(Trước khi bắt đầu, đừng quên ghi lại các khoản phí ngân hàng vào ghi chép của bạn và trừ vào số dư tài khoản.)

1. Viết lại số dư cuối mà ngân hàng đã kê ra.

2. Cộng số này với các khoản bạn đã ký gửi mà ngân hàng chưa nhập vào.

3. Trừ đi trong tổng mới này các khoản trong séc bạn đã ký hay đã rút ra mà chưa được kê trong bản này.

4. So sánh con số cuối với số dư theo ghi chép của bạn. Hai con số cần phải khớp nhau, và đó là số tiền bạn thực có trong tài khoản chi phiếu của mình.

Như tôi đã nói ở trên, ký séc mà không có đủ tiền trong ngân hàng để thanh toán là bất hợp pháp. Nhưng nếu việc đó xảy ra ngoài ý muốn, tấm séc sẽ bị hoàn trả – tức là khoản tiền sẽ không được thanh toán và tấm séc chưa thanh toán sẽ được trả lại cho cá nhân hay đơn vị bạn trả séc. Bạn sẽ được yêu cầu trả cho đơn vị đó tiền mặt hoặc một tấm séc khác.

Nếu bạn thanh toán một tấm séc khác, hãy nhớ rằng nó sẽ lại bị hoàn trả lần nữa nếu bạn không gửi thêm tiền vào ngân hàng trước. Thông thường ngân hàng sẽ thu của bạn tiền phạt vì đã ký séc khống và cá nhân hay tổ chức bạn trả séc lỗi cũng sẽ tính phí phạt này.

Ký séc với số tiền không đủ trong tài khoản bị coi là một hành vi vi phạm pháp luật. Người ký séc lỗi có thể bị khởi tố và, nếu bị xác nhận là có tội, họ sẽ bị phạt tù.

Séc đã trở thành một công cụ giao dịch rất phổ biến tại Mỹ và trong phần lớn thế giới công nghiệp. Người ta ký séc nhiều hơn là dùng tiền mặt. Trên nhiều phương diện, séc đã thay thế cho tiền mặt.

Không nhất thiết dùng séc là tốt hơn, nhưng về nhiều mặt thì chúng dễ sử dụng hơn. Bạn có thể gửi séc qua đường bưu điện để thanh toán các hóa đơn

mua hàng thay vì phải mang đúng số tiền đến trả công ty mà bạn nợ. Séc dễ dàng mang theo hơn tiền vì một tấm séc trắng không có giá trị gì cả.

Dưới đây là một số sản phẩm và dịch vụ tài chính khác có thể thấy tại ngân hàng:

• Chi phiếu bưu điện[20]

Bạn có thể mua chi phiếu này ở bưu điện hay ngân hàng. Bạn không cần phải có tài khoản ngân hàng mới được mua, và bạn sẽ nhận được một hóa đơn xác nhận đã mua chi phiếu. Chi phiếu có thể đổi ra tiền ở bất kì đâu trên toàn quốc. Một chi phiếu bưu điện cho biết người mà bạn muốn trả tiền. Người đổi phiếu ra tiền mặt phải trình giấy tờ tùy thân.

• Séc du lịch

Đây là một phương thức an toàn để mang một số tiền lớn theo người khi bạn đi du lịch và cần có tiền mặt, hay những thứ tương đương tiền mặt. Hình thức này an toàn hơn bởi vì nếu séc du lịch bị mất hay lấy cắp, chúng sẽ được thay thế, thường trong 24 giờ, bất kể bạn ở đâu. Chúng có thể dùng ở nhiều doanh nghiệp, khách sạn, và nhà hàng vốn không nhận ngân phiếu cá nhân hay những loại thẻ tín dụng nhất định.

Bạn có thể mua séc du lịch tại ngân hàng, và nếu muốn bạn có thể mua bằng ngoại tệ. Thông thường ngân hàng sẽ thu 1% tổng số tiền trong ngân phiếu làm phí dịch vụ. Séc du lịch hiện nay không còn phổ biến như trước nữa.

• Thẻ ngân hàng

Thẻ ngân hàng là một tấm thẻ nhựa nhỏ cho phép bạn sử dụng máy rút tiền tự động (máy ATM) của ngân hàng bạn giao dịch.

Thẻ ATM có một dãy số bí mật (gọi là mã số xác nhận cá nhân, hay mã PIN) được mã hóa điện tử trên thẻ. Bạn có thể thực hiện gần như tất cả các giao dịch điện tử trên máy ATM, 24/24 giờ. Bạn có thể gửi tiền, chuyển tiền từ tài khoản này sang tài khoản khác cùng ngân hàng, rút tiền, và kể cả thanh toán một số hóa đơn.

Tôi muốn nói thêm rằng ngân hàng điện tử nhất định là làn sóng của tương lai. Trên thực tế, nhiều ngân hàng đang cung cấp các dịch vụ hệt như trên máy ATM qua điện thoại hay máy vi tính cá nhân.

* Một lưu ý khác: bạn có thể thực hiện các giao dịch ngân hàng qua thư

nếu bạn muốn. Việc đăng ký gửi tiền sẽ lâu hơn một chút, nhưng nếu bạn coi trọng sự tiện lợi, hãy liên hệ với ngân hàng để tìm hiểu cách thức tiến hành.

• Tủ ký thác an toàn

Đây là một ngăn tủ kim loại an toàn, thông thường có kích cỡ bằng một nửa ngăn tủ giày, thường được đặt dưới tầng hầm của ngân hàng và có thể cho khách hàng thuê. Người ta cất vào đó những giấy tờ quan trọng, như cổ phiếu, khế ước, di chúc, hợp đồng bảo hiểm, và có thể là một vài vật dụng nhỏ có giá trị như đồ trang sức chẳng hạn.

• Thẻ tín dụng

Một công cụ tài chính rất quan trọng khác là thẻ tín dụng ngân hàng, như thẻ Visa hay MasterCard và American Express. Các công cụ này dành cho những cô cậu tuổi thanh thiếu niên lớn hơn và tôi sẽ đề cập tới chúng cũng như tất cả các loại thẻ tín dụng trong chương về tuổi teen.

NGÂN HÀNG ĐIỆN TỬ

Dịch vụ cá nhân và "Marcus Welby" của riêng bạn là những điều thật tuyệt vời, và thật khó hình dung được khi sự tiện lợi đó sẽ biến mất, nhưng ngày càng nhiều giao dịch ngân hàng thời nay được thực hiện bằng các công cụ điện tử, hay còn gọi là giao dịch trực tuyến.

Các ngân hàng sử dụng mạng máy tính để kết nối các chi nhánh và tự động hóa các giao dịch. Với sự phổ biến của máy tính cá nhân và mạng Internet, giờ đây mọi người đều có thể thực hiện những giao dịch cá nhân với ngân hàng rất nhanh gọn, hiệu quả. Hầu hết ngân hàng ngày nay cung cấp một dịch vụ gọi là "brick-to-click" kết nối khách hàng với tài khoản ngân hàng của họ và các dịch vụ ngân hàng thông qua mạng Internet. Dù không phải ngân hàng nào cũng giống nhau, song các dịch vụ trực tuyến thường bao gồm kiểm tra tài khoản và thanh toán hóa đơn.

Ưu điểm của ngân hàng trực tuyến:

• Ngân hàng trực tuyến của bạn luôn mở cửa 24/7.

• Tài khoản của bạn có thể kết nối từ mọi nơi miễn là bạn có máy tính nối mạng internet.

• Các trang ngân hàng trực tuyến cung cấp dịch vụ siêu nhanh chóng – thậm chí nhanh hơn cả máy ATM.

• Phần lớn ngân hàng trực tuyến tương thích với các chương trình quản lý tài chính mà có thể bạn có sẵn.

Nhược điểm:

• Có thể các giao dịch trực tuyến sẽ bị tính phí. Đừng quên hỏi ngân hàng của bạn điều này.

• Đây là một công nghệ mới, và bạn sẽ phải học cách xoay xở với nó. Nhưng đây không nhất thiết phải là một nhược điểm – bạn và trẻ có thể học cùng nhau.

• Bạn có chắc đã làm đúng không? Luôn luôn tồn tại một nỗi lo sợ rằng có thể bạn đã bấm sai nút vào sai thời điểm. Để đảm bảo an toàn ở đây, tốt nhất bạn hãy in hóa đơn giao dịch ra và giữ chúng cùng với các lưu trữ về giao dịch ngân hàng của bạn.

Về cơ bản, bạn có thể tìm được các dịch vụ trực tuyến mà ngân hàng của bạn cung cấp bằng cách lên trang chủ của họ. Tuy nhiên, nếu bạn muốn có ai đó hướng dẫn đầy đủ điều này, hãy tư vấn chính “Marcus Welby” của bạn tại ngân hàng mà bạn đang giao dịch.

PHẦN MỀM QUẢN LÝ TÀI CHÍNH CÁ NHÂN

Ngày nay, một gói phần mềm quản lý tài chính cá nhân như Quicken có thể giúp bạn theo dõi dòng lưu chuyển tiền của mình, theo dõi và thanh toán hóa đơn đúng hạn, quan sát các kế hoạch tiết kiệm và đầu tư của bạn, giúp bạn giải quyết các vấn đề về thuế, và thậm chí giúp bạn tìm ra một chiến lược giảm nợ. Đây còn là một công cụ tuyệt vời giúp nhóc nhà bạn hiểu về những điểm căn bản của quản lý tài chính – vì nó được lập trình đầy đủ và bởi lẽ trẻ con sẽ thử bất kì cái gì miễn là ở trên máy vi tính.

CHƯƠNG 6
LÀM SAO ĐỂ BIẾN THẾ GIỚI BÊN NGOÀI THÀNH LỚP HỌC TÀI CHÍNH DÀNH CHO TRẺ?

Đây là một chương quan trọng nên tôi chia ra làm hai phần. Để mở đầu, tôi sẽ chỉ cho bạn cách cùng với trẻ sử dụng thời gian và những kinh nghiệm bạn đã chia sẻ. Kế đến tôi sẽ nói về nghệ thuật tiêu dùng: làm sao để trở thành một người tiêu dùng thông thái hơn và một khái niệm rất quan trọng về giá trị tương đối , một điều sẽ giúp người tiêu dùng ở mọi lứa tuổi có những quyết định chi tiêu hợp lí hơn.

Đầu tiên, để tôi xin làm bạn an tâm một điều. Phần lớn các bậc phụ huynh thường cảm thấy áp lực khi dạy trẻ quá nhiều thứ.

(Riêng việc dạy trẻ ngồi bô thôi đã làm bạn kiệt sức rồi!) Bạn có thể đang tự hỏi, “Một người mẹ quá tải như tôi kiếm đâu ra thời gian hay sức lực để mà đề cập đến một chủ đề khác nữa với con mình?”

Khi chủ đề đó liên quan đến tiền bạc, thì bạn có thể. Việc này dễ hơn bạn tưởng, và trong chương này tôi sẽ chỉ cho bạn cách thức tiến hành. Bạn sẽ không cần phải soạn giáo án hay phải kiếm lấy một tấm bằng về tài chính. Tôi sẽ cung cấp cho bạn những ý tưởng, những gợi ý cũng như các công cụ

(chẳng hạn như ngôn ngữ tài chính phù hợp để dùng với con bạn và các trò chơi lí thú, mọi lúc mọi nơi) nhằm truyền dạy những vấn đề cơ bản của quản lý tài chính cho nhóc nhà bạn.

"Lớp học" của bạn sẽ là bất kì nơi nào bạn muốn, và vào bất kỳ thời điểm nào do bạn chọn – khi đang dọn bữa tối, đọc báo, đi mua sắm hằng tuần, hay khi đang lái xe. Bạn sẽ không chỉ truyền đạt những kỹ năng quản lý tài chính, mà biết đâu còn có thể nâng cao chất lượng khoảng thời gian bạn dành cho trẻ nữa.

LÀM SAO ĐỂ CHA MẸ (GIÁN TIẾP) DẠY CON CÁI

Hãy nghĩ về cách bạn đang dạy con mình nhé. Hầu hết cha mẹ dạy con theo hai cách khác nhau – một là không ý thức (bằng cách làm gương) và cách kia là có cân nhắc khi chuyện gì đó xảy ra nhắc họ phải nói chuyện với trẻ, cách này tôi gọi là dạy dỗ có điều kiện.

Một bậc phụ huynh truyền kiến thức một cách không ý thức đơn giản bởi vì người đó cùng bạn đời của họ là những hình mẫu đối với đứa trẻ. Nhóc nhà bạn luôn quan sát rất kĩ những gì bạn làm, học theo những thao tác và hành động cũng như lời nói của bạn, và rồi bắt chước lại phần lớn cách xử lý của bạn – kể cả cách bạn tiêu tiền!

Bạn cũng bắt chước hệt như vậy từ cha mẹ mình. Chẳng hạn như bạn thích mua luôn một lúc hàng hóa đủ dùng cho hai tuần hay tạt vào vớ lấy thứ gì mình cần mỗi ngày? Đó chẳng phải cách cha mẹ bạn đi mua sắm sao? Vậy thì rất có khả năng đó cũng sẽ là cách con bạn đi mua sắm.

Một ví dụ khác: bạn có thường chờ đến khi kim trên đồng hồ xăng của xe chỉ đến (hay quá) vạch đỏ, hay bạn sẽ cố gắng đổ đầy khi kim xăng chỉ vào giữa cột? Bạn có đổi xe mỗi 1, 2 năm, hay bạn sẽ đợi tới khi chiếc xe tàn tạ lắm rồi mới tìm mua chiếc mới?

Đó là những ví dụ về phương thức tiêu dùng, và theo định nghĩa, chúng liên quan tới cả cách sử dụng đồng tiền. Một số người có thể nói rằng cách này hiệu quả hơn cách kia, nhưng nhìn chung, bạn là người quyết định

chuyện đó. Chỉ cần nhớ rằng con bạn nhiều khả năng sẽ tiếp nhận cách thức ấy.

DẠY DỖ "CÓ ĐIỀU KIỆN"

Hình thức thứ hai truyền đạt kiến thức cho trẻ, như tôi đã nói, là có chủ ý. Đó là một khoảnh khắc đời thường khi mà bạn dừng lại và giảng giải hay hướng dẫn con bạn bằng một thái độ nào đó. Tôi gọi đó là giáo dục có điều kiện, bởi vì thường có một chuyện gì đó xảy ra trong môi trường sống hằng ngày, khung cảnh hay tình huống đặc biệt sẽ đòi hỏi bạn thực hiện một bài giảng cơ động tại chỗ.

Ví dụ, có lẽ bạn sẽ nhớ đến và thấy cần thảo luận về vấn đề phép tắc bên bàn ăn trong bữa tối khi nhận ra cục cưng của mình đang vừa say sưa chuyện trò và vừa phúng phính nhai cơm. Hay bạn sẽ giải thích những điểm căn bản về nướng bánh hoặc sửa chữa chiếc xe đạp khi đang làm chính việc đó với nhóc nhà bạn đứng bên cạnh.

LỚP HỌC TÀI CHÍNH MỌI LÚC MỌI NƠI

Đời thực sẽ khơi mào những bài học mà bạn muốn dạy trẻ, và bởi lẽ bạn hẳn vẫn thường xuyên xử lý chuyện tiền bạc trước mặt trẻ, hãy dừng lại và dành hai phút để giải thích việc mình đang làm. Việc này giúp trẻ ghi nhớ không bao giờ quên.

Một người bạn từng kể tôi nghe câu chuyện về một lần lái xe dọc đất nước với ba con nhỏ đến thăm ông bà vào dịp Giáng sinh. Trong cả chuyến đi, đứa con trai 4 tuổi luôn rời nhà hàng sau cùng cuối mỗi bữa ăn.

Sau cùng, khi họ đã gần về tới nhà, người cha bực bội hỏi đứa con trai nhỏ vì sao nó lại lề mề như thế. Thằng bé thò tay vào túi, lấy ra một nắm tiền lẻ và đáp, "Vì con phải quay lại xem trên bàn xem bố có lỡ để quên tiền không."

Sau khi đợt sóng giận dữ và xấu hổ qua đi, qua anh bạn rất đỗi mẫu mực

của tôi (anh đã muốn song phải kìm lại ý định lái xe quay lại từng nhà hàng để bồi hoàn cho họ), người cha của đám trẻ, nhận ra rằng, với một đứa bé, việc để lại tiền trên bàn hẳn là một hành động hết sức bất cẩn.

Tôi từng trải qua một chuyện tương tự với con trai, Rhett, khi cháu còn rất nhỏ và chúng tôi đang đi xem hàng trong cửa hàng đồ chơi F.A.O Schwarz kì diệu ở New York. Thằng bé (thừa hưởng một thị hiếu xa xỉ từ cha mẹ nó) để mắt tới một chiếc Ferrari đỏ hoành tráng dành cho trẻ con với một đơn giá rất… người lớn.

Rhett mê mẩn và muốn có chiếc xe đó ngay lập tức. Khi tôi giải thích rằng mình không có tiền cho một thứ đồ chơi đắt đỏ đến thế, nó gợi ý tôi dùng "một trong những cái thẻ nhựa thần kì" thay cho tiền! Từ việc quan sát tôi, nó đã hiểu được rằng tấm thẻ tín dụng là một vật thay thế cho tiền – nhưng không hiểu được rằng đó chỉ là thay thế tạm thời.

Trẻ con không sáng suốt phân biệt được các hiện tượng, sự việc . Việc để lại tiền típ trên bàn cho người phục vụ rất dễ trở thành sự bất cẩn dưới mắt một đứa trẻ, và một tấm séc hay chiếc thẻ tín dụng tạo ảo giác có thể thoát được một cách thần kì việc phải chi tiền thật. Nhóc nhà bạn sẽ không hiểu được bạn đang làm gì với tiền bạc chừng nào bạn chưa giải thích cho chúng – vậy nên đừng giữ bí mật chuyện đó!

Ý tưởng ở đây là dành một phút để giải thích cho con bạn việc bạn làm với tiền mặt, séc, hay thẻ tín dụng ngay khi sử dụng chúng. Lần tới bạn vào nhà hàng hay xếp hàng chờ đổ xăng, hãy biến thời khắc đó trở thành "bài học" trong ngày. Như thế sẽ dễ hơn nhiều cho bạn, với tư cách người thầy, và là một ví dụ mạnh mẽ hơn nhiều với học trò.

Với ngoại lệ là những thứ bạn cho trẻ thấy tại ngân hàng (chương 5 và 8), phần nhiều lớp học của bạn sẽ là những cửa hàng bán lẻ – nơi bạn đến mua đủ thứ hàng hóa từ tuốc-nơ-vít, bánh mì cho tới kim chỉ. Đó là những nơi đồng tiền qua tay đổi chủ nhiều nhất và dễ thấy nhất với trẻ.

Ở phần sau của chương này, tôi sẽ mô tả kĩ về những trò chơi và bài thực hành cụ thể cho bạn và trẻ khi đang ở trong các lớp học/cửa hàng đó.

Tuy nhiên, trước khi đề cập tới các hoạt động này, tôi muốn dừng lại một chút để nói một chút về nghệ thuật tiêu dùng – một phần đáng kể trong quản lý tiền bạc – và cách trở thành một người tiêu dùng khôn ngoan, thông thái

dù cho đó là một đứa trẻ mới lên sáu hay một người đã bước vào tuổi sáu mươi.

NGƯỜI TIÊU DÙNG LÀ GÌ?

Dạy con cách tiêu tiền không phải là điều khó khăn nhất mà bậc làm cha mẹ như bạn sẽ gặp phải; việc dạy chúng cách tiêu tiền cẩn trọng và thông minh, mới là một thách thức.

Nếu đứa trẻ đã đủ lớn để tự một mình tiêu tiền trong cửa hàng, thì tức là trẻ cũng đã đủ lớn để ngẫm nghĩ về quá trình lập ra những quyết định quanh việc chi tiêu. Bạn, bậc làm cha mẹ, có thể giúp con học cách tiêu tiền cẩn trọng và khôn khéo để chúng có thể hài lòng với những quyết định của mình.

Mục đích chung của chúng ta là nâng chỉ số IQ tài chính của con bạn lên mức cao nhất. Điều đó có nghĩa là phải cho con bạn biết cách để trở nên thông minh trong quản lý tiền bạc, đối với cả việc tiết kiệmvà tiêu dùng.

Hãy bắt đầu từ việc cắt nghĩa rằng chi tiêu thường là một quyết định có ý thức và cân nhắc của người tiêu tiền. Bên cạnh những ngoại lệ, như thuế và các khoản phí tương tự, thì ta có thể lựa chọn tiêu tiền khi nào và ở đâu, cũng giống như là ta chọn ăn gì hay không ăn gì. Trách nhiệm đưa ra lựa chọn chính xác nằm ở người sử dụng đồng tiền (và người ăn).

Ngày nay, trong xã hội tiêu dùng, chúng ta vô cùng may mắn vì có rất nhiều lựa chọn và nhiều hình thức mua sắm. Với một loại sản phẩm nào đó, chúng ta có vô số nhãn hiệu, chủng loại để lựa chọn, tùy theo sở thích và khả năng tài chính của mỗi người.

Tuy vậy, sự may mắn tuyệt vời này cũng có mặt trái của nó. Cái "thiên đường mua sắm" chúng ta được hưởng đó sẽ tạo ra những cám dỗ khổng lồ khiến ta muốn tiêu tiền ngay cả khi ta không có, hoặc khi ta đang định dành dụm để tiêu vào việc khác. Một nhà quản lý tiền bạc khôn ngoan sẽ làm gì để không bị trật bánh khỏi mục tiêu tài chính dài hạn của mình?

Người đó cần có một ngân sách! Ngân sách sẽ đơn giản hóa quá trình quyết định tiêu tiền vào việc gì, bởi lẽ ngân sách, cũng như một tấm bản đồ, định ra từ trước các hình thức tiêu tiền mà bạn chọn (Xem chương 4). Có hay không một ngân sách, chúng tôi vẫn sẽ chỉ cho bạn cách giúp trẻ trở thành người tiêu dùng thông thái.

Hãy dành một phút để bàn về mảng chi tiêu trong vấn đề quản lý tiền bạc. Khi bạn mua một thứ gì đó cho chính mình hay cho gia đình, bạn lập tức trở thành một người tiêu dùng . Bạn đã là một người tiêu dùng trong suốt những năm qua, và nếu con bạn được hơn hai tuổi rưỡi, trẻ cũng rất có thể đã là một người tiêu dùng tiềm năng.

Cái khó của việc đóng vai trò một người tiêu dùng ấy là hầu hết chúng ta, trừ khi đã được "chẩn đoán" là sở hữu phong cách giữ tiền hiếm hoi, đều có vẻ mang trong mình một khả năng xài tiền, hay tiêu dùng, bẩm sinh. Điều này đòi hỏi một chút sự giáo dục và đào tạo thực sự, nếu có – và rồi chúng ta có thể tận hưởng rất nhiều niềm vui thích từ việc chi tiêu!

Từ điển định nghĩa "người tiêu dùng" một cách rất đầy đủ là: "một người sử dụng của cải vật chất để thỏa mãn các nhu cầu của đời sống sinh hoạt hằng ngày". Còn đây là định nghĩa của tôi về "người tiêu dùng thông minh": một người biết cách thiết lập ngân sách và trung thành với nó, hiểu được sự khác biệt giữa sự muốn và sự cần, và biết thương lượng một cách khôn ngoan trong khi mua sắm.

Hãy nhớ rằng bạn sẽ cần tất cả những điều trên. Lập một ngân sách không thôi vẫn chưa đủ nếu bạn không trung thành với nó.

Và mặc cả trong mua sắm có thể giúp bạn trở thành một người mua sắm khôn ngoan, nhưng không hẳn điều đó sẽ giúp bạn làm một người tiêu dùng thông minh. Sự khác biệt nằm ở đâu? Giờ hãy lấy cô bạn Wanda của tôi làm ví dụ nhé. Cửa hàng đồ điện tử gần nhà cô ấy có một đợt hạ giá cực kỳ hấp dẫn cho mẫu iPod mới nhất, và Wanda có thể mua nó với giá giảm tới gần 50%. Vậy là cô ấy mua iPod. Đó hẳn là một vụ mua bán thành công, trừ việc Wanda vừa chuyển đến căn hộ mới, và toàn bộ tiền mặt sẵn có của cô đã phải dành trang trải các nhu cầu cần thiết như nội thất và vật dụng gia đình. Cô ấy không hoàn toàn đủ tiền cho một chiếc iPod dù là với giá khuyến mãi, và cô ấy hẳn nhiên không thể đủ tiền để tải trên mạng về một bài nhạc nào vào chiếc máy nghe nhạc mới này.

Chiếc iPod là một món hời. Nhưng điều đó không khiến Wanda trở thành một người tiêu dùng thông minh.

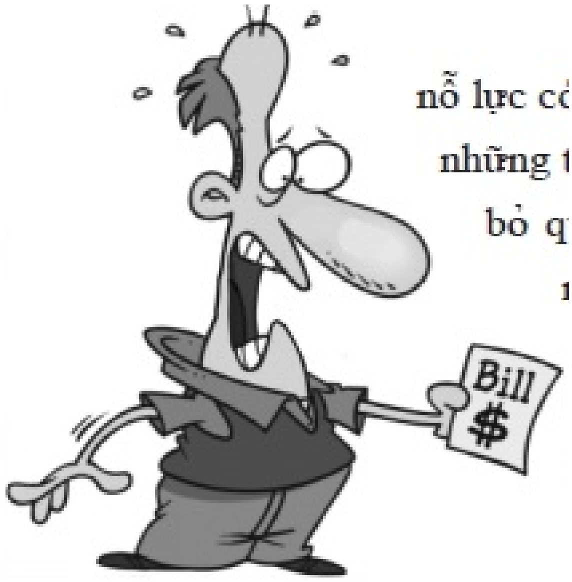
Một người tiêu dùng bất cẩn hoặc thiếu kiểm soát sẽ nhanh chóng rơi vào những khó khăn tài chính bất kể trong túi có bao nhiêu tiền . Trừ khi bạn là một con bạc say sưa hay điên cuồng chơi chứng khoán (đó lại là những kiểu vấn đề khác), làm một người tiêu dùng dở là lí do chính khiến người ta thất bại với tiền bạc.

Có lẽ việc hiệu quả nhất mà bạn có thể làm để nâng cao IQ tài chính của nhóc nhà mình chính là dạy trẻ trở thành một người tiêu dùng thông minh. Việc này đòi hỏi tính kỷ luật, kiến thức, óc phán đoán, và thường là cả một chút tính toán nữa, nhưng đó là một mục tiêu có thể vươn tới và là điều cốt yếu cho thành công trong quản lý tiền bạc của bất kì ai.

LÀM SAO ĐỂ DẠY CON BẠN NHỮNG QUY TẮC CHI TIÊU THÔNG MINH

Bạn làm thế nào để bắt đầu một nỗ lực có chủ đích trong việc chỉ mua sắm những thứ mình cần và thực sự muốn, và bỏ qua cái áp lực khổng lồ phải mua những thứ bạn không cần và không thực sự muốn? Làm thế nào để

bạn duy trì được ngân sách ấy? Tôi sẽ trình bày một số quy tắc, cùng các trò chơi và bài thực hành làm cho sự tuân thủ ngân sách thành một công việc vui vẻ hơn nhiều đối với bạn và trẻ.

Đầu tiên, hãy bắt đầu với việc cắt nghĩa cho con bạn thế nào là chi tiêu "giỏi" và chi tiêu "kém". Chi tiêu giỏi có thể là khi bạn dùng tiền mua thứ gì bạn thực sự cần, như giấy vở cho việc học tập chẳng hạn. Chi tiêu kém là khi bạn dốc hết tiền có trong ví ra để mua kẹo. Tự tìm ra những ví dụ về chi tiêu giỏi và kém của riêng bạn sẽ có nhiều ý nghĩa với trẻ hơn.

Tiếp đến, hãy giải thích về mục tiêu của bạn, và của trẻ, là học cách làm một người chi tiêu, hay tiêu dùng, giỏi. Dưới đây là định nghĩa cho trẻ:

NGƯỜI TIÊU DÙNG GIỎI: Một người sử dụng đồng tiền một cách khôn ngoan.

Nghe rất đơn giản, phải không? Công thức trở thành người tiêu dùng giỏi cũng vậy. Việc này đòi hỏi đồng đều cả những nghiên cứu và việc lên kế hoạch, hay "bài tập về nhà" theo cách tôi thích gọi, trước khi bạn bước chân vào cửa hàng, và cả một liều vừa vặn của tính tự kiểm soát một khi đã ở đó.

NGHIÊN CỨU + KẾ HOẠCH (NGÂN SÁCH) + KỶ LUẬT = NGƯỜI TIÊU DÙNG THÔNG MINH

Để tôi giải thích một chút về công thức này vì tôi nghĩ đó là điều cốt yếu trong việc trở thành một người tiêu dùng thông thái và một nhà quản lý tài

chính khôn ngoan.

Lên kế hoạch về những gì bạn muốn mua (trước khi bạn vào cửa hàng và bị cám dỗ mua thứ khác) là chìa khóa cho sự thành công trong quản lý tài chính. Khi bạn thiết lập được một kế hoạch như thế, nó được gọi là ngân sách, và tôi đã dành hẳn một chương trong cuốn này để nói về cách thực hiện (xem Chương 4).

Trước khi dự trù toàn bộ ngân sách cả năm cho con bạn, hãy nhớ rằng lên kế hoạch thứ bạn muốn mua là điều quan trọng đối với cả những hình thức tiêu tiền nhỏ nhặt (như tạt nhanh qua cửa hàng tạp hóa) lẫn những thứ dài hạn và tầm cỡ (như mua xe đạp, xe máy hay xe hơi).

Phần lớn điều dễ làm hỏng ngân sách nhất là do những lần mua sắm nổi hứng bất chợt. Hãy dự tính thứ bạn muốn mua trước khi ra khỏi nhà.

Nghiên cứu nghĩa là thu thập mọi thông tin thích hợp về thứ bạn dự tính mua trước khi bước vào cửa hàng, hay trước khi nhấn nút mua hàng trên mạng. Nếu tôi là một người quyết định đi mua một chiếc iPod ngày hôm nay, tôi sẽ không biết được liệu 100 đô la có phải một giá hời, hay là 500 đô la, hay 1.000 đô la. Và tôi chỉ thơ thẩn vào cửa hàng mà không biết những đặc tính nào của sản phẩm tôi muốn hay dung lượng bộ nhớ của máy cỡ nào được xem là nhiều, tôi sẽ phó mặc mình cho một người bán hàng - người đó có thể có hoặc không có những hiểu biết về sản phẩm và có hoặc không có lương tâm. Bản thân tôi từng là một người bán hàng và tôi biết phần lớn họ đều giỏi giang và trung thực, nhưng vẫn tốt hơn nếu bạn vừa biết tin tưởng lại vừa biết thẩm định thông tin.

Nhiều khả năng rằng, là một bậc phụ huynh, bạn đã có được "tấm bằng" nghiên cứu tiêu dùng: bạn nghe và đọc các bài quảng cáo sản phẩm (và khuyến mãi); bạn thăm dò người hàng xóm xem anh ta có mua được máy giặt với giá hời không trước khi bạn cũng mua; bạn nghe lời khuyên khi một người bạn kể về chỗ chị ta mua dự trữ hàng đống giấy vệ sinh giảm giá; trước khi đi mua sắm bạn chỉ cắt phiếu mua hàng trên báo với những món bạn thường xuyên mua. Đó đều là những kĩ thuật nghiên cứu tiêu dùng thông minh.

Tôi có một mô hình cho việc này, thứ mà tôi gọi là chương trình L.Đ.T.T và tôi khuyến khích bạn, và nhóc nhà bạn, hãy cùng đi theo L.Đ.T.T!

Dưới đây là định nghĩa và cơ chế vận hành của L.Đ.T.T:

MÔ HÌNH L.Đ.T.T

— L: Lập danh sách. Lập một danh sách mua sắm là việc quan trọng bởi lẽ nó sẽ giúp bạn quyết định sẵn thứ gì mình thật cần, thứ gì mình không cần, và thứ gì mình chưa cần mua tuần này trước khi bước vào bầu không khí áp lực cao trong cửa hàng. Nó đồng thời cũng nhắc bạn tính toán, kiểm lại danh sách hàng hóa cần mua trước khi rời nhà.

— Đ: Đánh giá trong nhà bạn những gì thực sự là nhu cầu thiết yếu và thứ gì không : Nhu yếu phẩm là những loại hàng hóa cơ bản được bạn và gia đình sử dụng thường xuyên và cần mua dự trữ sẵn. Tôi lập ra 3 danh sách riêng biệt cho mục này: đồ nhà tắm, đồ nấu bếp, và đồ gia dụng.

Những khi lưỡng lự, tôi thường tự hỏi, "Mình có thể sống thiếu thứ này được không?". Nếu thứ đó là giấy vệ sinh, câu trả lời chắc chắn là không. Nếu đó là kẹo cho hộp bánh kẹo trong phòng khách, đáp án là có. Danh sách ấy có thể như thế này:

Danh sách nhu yếu phẩm:

Đồ dùng nhà tắm	**Đồ nấu bếp**	**Đồ gia dụng**
Dầu gội Nước khử mùi Xà phòng	Gạo Đường Muối…	Nước rửa chén Túi rác Máy hút bụi…

Một khi đã phân định rạch ròi những gì cần thiết và những gì không cần thiết, các quyết định mua sắm của bạn khi ở trong cửa hàng sẽ trở nên dễ dàng hơn rất nhiều.

Giờ ta nói tiếp về L.Đ.T.T:

— T: Tham khảo quảng cáo. Mặc cho những hoài nghi của chúng ta về phần lớn các mục quảng cáo, đây vẫn là phương tiện tối ưu để tìm hiểu về

các mặt hàng và dịch vụ ở các mức giá khác nhau. Nhất là đối với những vật dụng đắt đỏ như nệm giường hay tủ lạnh, quảng cáo có thể chỉ cho bạn những lựa chọn hoàn hảo nhất. Cũng đừng quên các chương trình quảng cáo trên truyền hình và trên các tuần báo.

Đối với tôi, đây là phần hấp dẫn nhất trong trò chơi mua sắm. Tôi coi đó như một thử thách trí tuệ khi săn hàng giá rẻ nhất, và tận hưởng niềm vui tìm thấy món hàng đó!

— T: Trung thành với mục tiêu. Thật quá dễ bị xao lãng và mua sắm vô tội vạ khi bạn đã ở trong cửa hàng. Đừng làm thế. Hãy trung thành với danh sách của bạn! Hãy thận trọng đừng (hay để con bạn đừng) liệng thêm hàng vào xe đẩy khi bạn đẩy xe dọc lối đi.

* Mẹo cho người tiêu dùng

Những món hàng đáng quan tâm thường được trưng bày rõ ràng ở đầu gian hàng, chứ không phải bị vùi ở giữa. Vậy nên để tránh những cám dỗ về sau, tôi xin gợi ý bạn hãy đến quầy hàng cần để mua những thứ trong danh sách, lướt mắt nhanh qua lối đi chính giữa gian hàng, rồi tiến ra quầy thanh toán.

MUỐN VÀ CẦN

Trẻ con học câu “con muốn” gần như ngay khi biết nói hay khi nhìn vào cửa hàng. Và nếu bạn nói với con, “Con muốn, nhưng con không cần” thì chúng sẽ học câu “Con cââầần” cũng nhanh như vậy – và định nghĩa ban đầu của chúng về “cần” cũng sẽ giống như là “muốn”, nhưng thật ra không phải thế. Vậy nên, bạn sẽ cần tìm cách phân biệt rạch ròi hai khái niệm này.

Định nghĩa cho trẻ:

— THỨ MÌNH CẦN: Một thứ mà nếu không có nó thì cuộc sống hằng ngày sẽ trở nên bất khả thi, hoặc rất, rất khó khăn.

— THỨ MÌNH MUỐN: Một thứ mà nếu có ta sẽ vui hơn, nhưng không có thì ta vẫn sống được.

Cách hiệu quả nhất để trẻ hiểu ra sự khác biệt ấy là có ví dụ xác thực và cách tốt nhất để làm thế là chơi trò Cần và Muốn.

Luật chơi rất đơn giản. Một người gọi tên một món đồ, và mọi người cùng thảo luận xem ta cần hay muốn có nó. Đôi khi phần thảo luận lại rất dễ

dàng – sẽ không có nhiều bất đồng trong việc giấy vệ sinh là cần hay muốn, và có lẽ điều này cũng không khó khăn đối với một chiếc TV plasma HD màn hình rộng.

Đôi lúc sự phân biệt lại khó hơn. Ta có cần máy vi tính không? Nếu ta chỉ dùng để chơi game? Như vậy chắc không phải là cần rồi. Để chat với bạn bè? Ừ thì mọi người đều cần bạn bè và phát triển kỹ năng giao tiếp, nhưng nếu không có máy vi tính, ta vẫn có thể tìm ra cách liên lạc với bạn bè. Để làm bài tập? Ngày nay, nhất là khi nhà trường yêu cầu tra cứu trên Internet, thì máy tính là thứ ta cần. Đồng ý, thế còn đường truyền Internet tốc độ cao thì sao? Cần hay muốn đây?

Thứ gì có thể nằm cả trong hai phạm trù Cần và Muốn? Một đôi giày Người Nhện có đèn chớp thì sao nhỉ? Ta cần giày. Nhưng phần "cần" đó có thể được đáp ứng mà không cần đèn hay hình Người Nhện.

Cách hay nhất để chơi trò Cần và Muốn là chơi khi đi trên đường, với các bảng quảng cáo ngoài trời. Với mỗi bảng quảng cáo mà bạn vượt qua, bạn và con sẽ phải quyết định cần hay muốn món đồ trên quảng cáo ấy.

Một chiếc Lexus? Bạn cần xe… liệu đó có nhất thiết phải là một chiếc dòng xa xỉ như Lexus?

Một khóa học Taekwondo? Muốn… nhưng ta cần tập thể dục, và cần phát triển kỹ năng cũng như kỉ luật.

Ống nước? Khi bạn cần chúng, thì tức là bạn cần.

Mua sắm trong siêu thị lớn? Sẽ có hàng đống thứ ở đó bạn cần và vô số thứ bạn không cần. Đây là một dịp rất tốt để dạy cho trẻ một bài học nho nhỏ về mua sắm thông minh và tầm quan trọng của việc mang theo danh sách mua hàng.

Thực tế là trò Cần và Muốn này có thể là một hình thức dạy trẻ rất hay nhiều bài học về thế giới mà ta đang sống.

Công ty bảo hiểm? Nếu trẻ đáp "muốn", bạn có thể giải thích cho con hiểu bảo hiểm là gì và tại sao chúng ta cần nó.

KẾ HOẠCH QUẢN LÝ TIỀN BẠC

Mọi người vẫn thường gặp khó khăn trong việc quản lý tiền nong. Nhờ những thành công của tôi với những gia đình nghiện mua sắm trên Oprah và một vài nơi khác, tôi rất hay được hỏi rằng, "Chị có thể đưa ra vài lời khuyên tại chỗ để giúp kiểm soát những ham muốn chi tiêu không?".

Dưới đây là vài điều tôi đúc kết được.

Kế "xa mặt cách lòng"

Rất nhiều người nói với tôi rằng, "Nếu tiền ở trong ví tôi thì rồi chúng sẽ bốc hơi sạch. Tôi luôn tìm ra cách để tiêu tiền." Trong thời buổi hiện tại, chuyện này rất dễ để giải quyết. Ngày nay, sẽ là không khôn ngoan lắm khi ta mang một lượng tiền lớn theo người, vì thế hãy chọn một hình thức khác để thay thế.

Khi tôi mở văn phòng ở New York, người trợ lý của tôi gặp phải vấn đề này ở mức độ nhẹ hơn. Cô ấy làm việc và nhận lương ở một bang (New York), nhưng sống ở Connecticut, nơi cô đồng thời thực hiện các giao dịch ngân hàng. Ngân hàng của cô mất 4 ngày đợi để chuyển séc ra ngoài bang, nên mỗi ngày lĩnh lương cô ấy sẽ đổi phiếu lương ra tiền mặt ngay ở nơi cô làm việc và gửi tiền mặt vào ngân hàng để cô có thể bắt đầu ký séc với số tiền đó ngay lập tức.

Vấn đề ở chỗ, trong khoảng thời gian giữa lúc đổi tiền vào ngày thứ Năm và gửi tiền vào ngân hàng ngày thứ Bảy, một lượng lớn số tiền ấy bằng cách nào đó đã bốc hơi một cách kì bí khỏi ví của cô.

Chúng tôi thảo luận vấn đề này và tìm ra một giải pháp. Ngay khi đổi phiếu lương ra tiền mặt, cô ấy sẽ rút ra 20 đô la cho việc chi tiêu tức thời và cho phần còn lại vào một phong bì niêm kín lại. Việc này giúp cô cảm thấy nhẹ nhõm vì vẫn có tiền mặt cho vài ngày kế tiếp mà vẫn tránh xa được cám dỗ.

Một người bạn làm bác sĩ tâm lý rất giỏi phân tích hành vi con người nhắc tôi rằng "tiền bạc là quyền lực", hay đúng hơn nó có thể cho bạn cảm giác quyền lực. "Ta có thể làm, hay mua, bất cứ thứ gì ta muốn" là suy nghĩ trong tiềm thức. Tuy nhiên việc mang theo quá nhiều tiền, đặc biệt đối với người có xu hướng tiêu tiền, thì giống như là mang một khẩu súng đã nạp đạn. Rất có thể điều đó sẽ khiến người ta gặp rắc rối.

Kế "tiền-không-có-phép- màu"

Lẽ dĩ nhiên, tiền không bao giờ bốc hơi một cách huyền bí.

Nó không tự nhiên thần kì thăng đến một lâu đài châu báu bí mật nào cả. Tiền luôn đi về một nơi nào đó. Ta có thể làm mất, nhưng nhiều khả năng hơn là ta đã tiêu mất, mà không hề ý thức về hành động đó.

Tiền đi về đâu? Cách hay nhất để tìm ra là làm và mang theo một thứ tôi gọi là Sổ tiền không có phép màu.

Rất đơn giản thôi. Lấy một cuốn sổ nhỏ và luôn mang theo bên người. Hay bạn có thể dùng một công cụ điện tử nào đó, một máy tính bảng hoặc một điện thoại có khả năng ghi chép, lưu dữ liệu. Và mỗi khi bạn tiêu tiền, hãy ghi lại .

Chỉ đơn giản thế thôi. Hãy kẻ 4 cột trong sổ của bạn, một cột Hàng hóa/Dịch vụ, một cột Số lượng, một cột Chi phí, thêm một cột Dự định trước hay Tùy hứng. Mở một trang mới cho mỗi ngày và ghi ngày tháng lên đầu trang. Rồi ghi lại tất cả các khoản chi của bạn. Một túi kẹo, một tờ báo, đồ tạp hóa cho cả tuần... Những công dân hiện đại biết tính lượng calo trong khẩu phần ăn mỗi ngày vì lý do sức khỏe, giờ bạn sẽ phải theo dõi chi tiêu của chính mình nữa.

Điều này có thể khó hơn bạn tưởng, không phải chỉ vì việc tạo dựng một thói quen mới thì luôn có chút khó khăn. Mà bạn có thể gặp khó khăn khi phải từ bỏ cái cảm giác quyền lực trong chốc lát có được nhờ tiêu tiền. Nhưng hãy nghĩ xem. Còn gì hão huyền hơn cảm giác đó? Quyền lực thực sự đến khi bạn tự đặt mình vào thế chủ động với việc biết được tiền của mình đi về đâu.

Với bọn trẻ, cuốn Sổ tiền không có phép màu sẽ tương đối dễ dàng đơn giản vì chúng không có nhiều tiền lắm. Thế nên, đó sẽ là một thói quen tốt cần được phát triển, nhất là đối với những nhóc thường có khuynh hướng mơ hồ về chuyện này.

Kế để-thẻ-tín-dụng-ở-nhà

Cũng giống như vấn đề mang theo quá nhiều tiền - nếu bạn không mang theo thẻ, bạn chỉ có thể nhìn món hàng mà không thể mua được nó.

Những lời trên có thể sẽ nghe giống như tựa đề "Những trò chơi ta tự chơi với chính mình" hơn là những phương pháp quản lý tiền bạc khôn

ngoan. Song cách nào hợp với bạn, và nhóc nhà bạn, mới là điều quan trọng.

Hay là, nếu như bạn luôn ngứa ngáy với tấm thẻ tín dụng, thì đây là một ý tưởng tôi nghĩ ra và đã được bật mí trên một chương trình của Oprah đã trở nên rất nổi tiếng.

Để thẻ tín dụng của bạn vào tủ đá. Cho nó đóng vào trong một tảng nước đá. Như thế tấm thẻ không bị hỏng mà bạn lại không thể dùng được nó… cho đến khi đá tan ra. Nếu bạn làm khối nước đá đủ lớn đến mức phải để tan qua đêm, niềm ham muốn cháy bỏng mua-mua-mua trong bạn có thể sẽ nguội đi. Và bạn cũng không thể làm đá tan nhanh hơn được. Nếu bạn cố cho tảng nước đá vào lò sưởi, hay dùng máy sấy hay lò vi sóng để làm tan nước đá, bạn sẽ làm hỏng tấm thẻ.

KHÁI NIỆM GIÁ TRỊ TƯƠNG ĐỐI VÀ TẦM QUAN TRỌNG CỦA NÓ

Giá trị tương đối là một trong những khái niệm giáo dục quan trọng nhất mà tôi sẽ bàn tới trong cuốn sách này. Đây là nền tảng của giáo dục về quản lý tài chính có trách nhiệm, và là cơ sở cho những quyết định khôn ngoan về tiền bạc.

Giá trị tương đối nghĩa là cái giá của một vật trong mối quan hệ tương đối với những gì bản thân bạn phải làm để chi trả. Giá trị tương đối là giá “thật” của đồ vật, và nó sẽ khiến quyết định mua sắm của bạn và trẻ trở nên rõ ràng hơn rất nhiều.

Chẳng hạn như ở Mỹ, một gia đình bốn người đi chơi 1 tuần đến DisneyWorld sẽ tốn tổng cộng 6.000 đô la. Giờ hãy nghĩ về chi phí cho chuyến đi theo một cách khác. Ta phải đi làm một tuần để kiếm được số tiền đó, hay là 8 tuần? Ta hẳn đã chi 6.000 đô la tiền mặt, nhưng nói theo giá trị tương đối, chuyến đi đó tốn của ta một số X tuần lao động cật lực.

Giờ hãy chuyển đổi con số ấy theo một cách nào đó mà con bạn có thể hiểu được. Một đứa trẻ sẽ phải làm việc và tiết kiệm toàn bộ tiền tiêu vặt trong bao lâu để đủ chi trả một chuyến đi chơi cho cả gia đình? Một nhóc 8 tuổi với tiền tiêu vặt hằng tuần là 8 đô la sẽ phải tiết kiệm toàn bộ tiền tiêu

vặt trong cả thảy 9 năm, 6 tháng, 1 tuần để trả cho một chuyến đi đến DisneyWorld. Con số cực kì ấn tượng, phải không? Giá trị tương đối tạo ra một góc nhìn hoàn toàn mới về giá cảthật của mọi thứ.

Đây là định nghĩa cho trẻ:

GIÁ TRỊ TƯƠNG ĐỐI: Giá trị thực của một thứ xét theo khía cạnh thời gian và công sức phải bỏ ra .

Giá trị tương đối định nghĩa lại chi phí cho một thứ và đặt dưới góc độ một người phải làm gì để có được thứ đó. Chiếc găng bóng chày mà nhóc 12 tuổi nhà bạn muốn mua sẽ có một giá trị tương đối khác so với nhóc 6 tuổi.

Bạn cũng có thể cắt nghĩa giá trị tương đối theo những cách khác. Chuyến đi chơi 6.000 đô la vừa rồi chẳng hạn, còn có thể được tính là một phần ba giá một chiếc xe mới. Theo đó:

Xe mới = 3 x Chuyến đi đến DisneyWorld

hay 20 Chiếc xe mới = 1 Căn nhà mới

Đối với mục tiêu của chúng ta, tôi gợi ý bạn hãy tập trung vào giá cả một thứ trên khía cạnh thời gian và công sức bỏ ra khi nói về giá trị tương đối. Làm như thế sẽ tạo một ấn tượng mạnh mẽ hơn với con bạn.

Khi con bạn đã hiểu về giá trị tương đối của một sản phẩm hay dịch vụ, trẻ sẽ có thể bắt đầu đưa ra những quyết định sáng suốt về một khoản chi nào đó có phải là cách sử dụng tiền khôn ngoan hay không. Và sau rốt, khi nói đến tài năng, sắc đẹp, trí tuệ, hay tiền bạc, vấn đề không phải là ta có bao nhiêu, mà là ta sử dụng nó hiệu quả như thế nào!

LÀM THẾ NÀO ĐỂ DÙNG GIÁ TRỊ TƯƠNG ĐỐI LÀM CÔNG CỤ DẠY TRẺ

Giờ thì bạn và trẻ đều đã quen thuộc với khái niệm giá trị tương đối, hãy nghĩ về cách bạn có thể sử dụng ý tưởng này khi dạy trẻ về tiền bạc.

Thực tế, có hai cách để bạn nói về giá trị tương đối. Một là, như chúng ta đã bàn ở trên, về thời gian và mất bao lâu để một đứa trẻ tiết kiệm đủ tiền mua thứ gì đó. Ví dụ như con bạn sẽ mất 2 tuần tiết kiệm số tiền tiêu vặt

80.000 đồng mỗi tuần để mua chiếc xe đồ chơi trị giá 150.000 đồng. Nói cách khác, trẻ sẽ phải đợi 2 tuần và không mua thứ gì khác để có được món đồ chơi ấy.

Một cách khác nhấn mạnh giá trị tương đối của một món đồ với con bạn là nói theo sức lao động. Johnny hay Jenny sẽ phải cắt bao nhiêu bãi cỏ để mua một đĩa game mới? Năm? Mười? Cái ý tưởng phải cắt mười bãi cỏ để kiếm tiền mua trò chơi điện tử sẽ giúp trẻ quyết định – gần như tức khắc – rằng trẻ có thực sự muốn món đồ đó hay không. Đi mua sắm với giá trị tương đối như vậy sẽ nhắc nhở trẻ về giá trị thực của món đồ chơi bằng cách đặt cái giá ấy vào một hoàn cảnh mà trẻ có thể hiểu được.

Sử dụng khái niệm về giá trị tương đối để giúp nhóc nhà bạn đặt ra những ưu tiên của cho riêng trẻ, và hiểu được những ưu tiên của bạn. Với những đứa lớn hơn đang mê mệt một đôi giày Adidas mới, cần phải chỉ ra cho trẻ thấy đôi giày ấy có thể là X tuần tiết kiệm tiêu vặt hay X bãi cỏ phải cắt; riêng với bạn, số tiền mua đôi giày ấy có thể mua được thực phẩm dùng cho gia đình trong vòng 8-10 ngày.

Một chiêu khác bạn nên thỉnh thoảng dùng với trẻ, đó là cho cô hay cậu nhóc biết bạn phải làm việc bao lâu để kiếm đủ tiền mua đôi giày Adidas cho trẻ. Có phải là nửa ngày? Cả một ngày? Điều này sẽ cho trẻ thấy rằng một đôi giày với mức giá hơn 2 triệu đồng là xa xỉ, kể cả với một người lớn.

Hãy thật sáng tạo và không ngừng cắt nghĩa giá trị tương đối bằng những cách khác nhau với trẻ. Mục tiêu của bạn là khuyến khích trẻ có một thói quen đặt câu hỏi, "Cái này sẽ tốn của con bao nhiêu thời gian công sức?". Dần dần rồi khái niệm sẽ bắt đầu thấm vào trẻ.

Để bổ trợ hay tăng cường cho lý thuyết về giá trị tương đối, tôi đã tạo ra trò chơi này. Nó tương tự như gameshow Hãy chọn giá đúng nổi tiếng trên truyền hình. Trò này bạn có thể chơi ở nhà và chơi cùng nhiều người.

TRÒ CHƠI VỀ GIÁ TRỊ TƯƠNG ĐỐI

— Mục đích

Dạy trẻ về khái niệm giá trị tương đối.

— Dụng cụ

Các loại tạp chí hay báo có hình các sản phẩm, bút chì và giấy cho mỗi người chơi, và một trọng tài/giám khảo (thường là cha mẹ).

— Luật chơi

Trọng tài sẽ đưa ra hình ảnh của một sản phẩm nhất định và mỗi người chơi phải đoán giá theo giá trị tương đối, tức là, bao nhiêu tuần tiết kiệm tiền tiêu vặt để mua món đồ, hay bao nhiêu công việc làm thêm (trông em, cắt cỏ, …) phải thực hiện để kiếm đủ tiền mua nó.

Ví dụ như một cái quần jeans nữ.

— Chiến thắng

Sau khi tất cả đoán xong, trẻ đoán gần đúng nhất mà không vượt quá giá thật sẽ giành chiến thắng.

— Nhiệm vụ

Đứa trẻ phải đoán chính xác giá trị sản phẩm quy về số tuần tiết kiệm tiền tiêu vặt của nó. Chẳng hạn như trẻ có thể đoán rằng cái quần sẽ tốn của nó 4 tuần tiền tiêu vặt hay 7 tiếng trông em.

Một khi bạn và nhóc đã quen và thông thạo lý thuyết giá trị tương đối, hãy tiếp tục với khái niệm kế tiếp, "giá trị đối chiếu".

CẮT NGHĨA KHÁI NIỆM KHẢO SÁT ĐỐI CHIẾU THẾ NÀO

Giá trị tương đối của một món đồ được xét tới khi bạn đã lựa chọn một sản phẩm hay dịch vụ để cân nhắc tới chuyện mua. Còn trước khi tới đó, bạn hẳn đã phải làm một số khảo sát đối chiếu (bạn nhớ mô hình L.Đ.T.T của chúng ta chứ?) để nắm được đôi chút về giá cả các mặt hàng.

Lý tưởng nhất là, đặc biệt với những mặt hàng có giá trị cao, bạn phải đọc các tạp chí tiêu dùng và xem các quảng cáo để biết các lựa chọn và giá cả. Rồi bạn mới đến cửa hiệu và xem hàng, so sánh với những món rẻ và đắt hơn, và đưa ra quyết định mua – hay không.

Bạn có thể sử dụng Internet làm một công cụ khảo sát đối chiếu khác. Một số trang web bán hàng qua mạng hiện nay sẽ giúp bạn đối chiếu giá của nhiều mặt hàng cùng chủng loại. Thường thì bạn có thể tra theo nhãn hiệu, theo độ phổ thông, hay theo giá.

Tuy nhiên, đừng quên tính đến cả phí vận chuyển khi bạn có ý định mua

hàng trên web.

Nhưng nhiều khi, tôi thấy mình đứng trước dãy trưng bày dụng cụ lau dọn nhà cửa để tìm một thứ tôi không thường dùng, như nước tẩy rửa đồ bạc chẳng hạn. “Mình sẽ mua loại nào đây?” Tôi tự hỏi. Đây chính là lúc tôi dùng đến kỹ năng khảo sát đối chiếu của mình.

Tôi đang xem những mặt hàng tương tự nhau, chứ không giống hệt nhau. Tôi chọn một nhãn hàng quen thuộc; tôi kiểm tra giá và khối lượng. Tôi lấy một nhãn hàng khác, hay có thể là một loại nước rửa đồ bạc bình dân, và xem những gì đề trên đó. Rồi tôi sẽ quyết định tốt nhất nên chọn mua cái nào.

Bạn biết tôi đang làm gì, và hẳn là bạn cũng thường làm thế khi mua sắm. Giờ thì, bạn sẽ giảng giải như thế nào về quá trình đưa ra quyết định này với nhóc nhà bạn? Hãy bắt đầu với một định nghĩa:

KHẢO SÁT ĐỐI CHIẾU KHI MUA HÀNG: Là xem xét sự giống và khác nhau giữa 2 hay nhiều món hàng mà bạn đang có ý định mua.

Khảo sát đối chiếu tốt nhất là phải làm “tại hiện trường”, vậy hãy cùng thử thực hành bài tập này với nhóc từ 4 đến 12 tuổi của bạn ngay trong cửa hàng tạp hóa:

TRÒ CHƠI KHẢO SÁT ĐỐI CHIẾU KHI MUA HÀNG

— Mục đích

Dạy trẻ những điều căn bản về quản lý ngân sách và khảo sát đối chiếu khi mua sắm.

— Dụng cụ

Giấy, bút chì, và máy tính.

— Luật chơi

Tại đầu mỗi dãy hàng trong siêu thị, cha hoặc mẹ sẽ giao cho trẻ một món đồ (hay nhiều món với những đứa lớn hơn) và một khoản tiền.

Ví dụ: Tại khu bán giấy.

Hàng hóa: 2 lốc giấy vệ sinh.

Ngân sách: 60 ngàn đồng.

— Chiến thắng

Sau khi hoàn tất việc mua sắm, nếu trẻ chi dưới khoản tiền cho phép, nó sẽ được giữ phần dư làm tiết kiệm. Nhóc nào tiết kiệm được nhiều nhất sẽ

chiến thắng.

— Nhiệm vụ

Trẻ sẽ phải tìm được (những) món hàng theo yêu cầu của cha mẹ mà không chi quá khoản tiền cho phép.

Khi bạn bắt đầu cùng trẻ chơi trò này trong siêu thị, đó cũng là thời điểm rất tốt để dạy trẻ về sản phẩm bình dân (generic brand products). Hãy giải thích tại sao bạn tin rằng một số sản phẩm bình dân tốt hơn hoặc dở hơn các sản phẩm khác. Đừng quên nhìn vào ô thành phần trên nhãn hàng – điều đó có thể giúp được bạn trong trường hợp này!

LÀM THẾ NÀO ĐỂ BIẾN THẾ GIỚI THÀNH LỚP HỌC CHO CON BẠN

Thế là, bạn và trẻ đã cùng làm theo L.Đ.T.T, cùng thảo luận về khái niệm giá trị tương đối, và đã thực hiện một chút khảo sát đối chiếu khi mua hàng. Nhiệm vụ kế tiếp là sắp xếp một chuyến đi thực tế nữa để bạn và trẻ có thể thực hành thêm những lý thuyết này ngoài cuộc sống.

Ở nhà tôi gọi đó là chạy việc vặt và thường tổ chức vào các sáng thứ Bảy.

Phần lớn chúng ta, những bậc cha mẹ đi làm, thường không có quản gia hay người giúp việc làm cả ngày, vậy nên chúng ta hay dành ngày thứ Bảy để làm việc nhà và chạy việc vặt. Việc vặt ở đây là tạt qua mọi nơi khắp thành phố để nhận đồ giặt ủi, đi rửa ảnh, mua một cái tuốc-nơ-vít mới ở hàng kim khí…

Chạy việc vặt là lúc rất thích hợp để chia sẻ thời gian với con bạn trong khi vẫn thoải mái đi khắp thành phố. Nếu bạn có từ hai nhóc trở lên, bạn sẽ nhận ra việc đưa mỗi đứa đi vào một tuần là một cách giúp trẻ cảm thấy chúng đặc biệt.

Một lần nữa, lo việc nhà hay chạy việc vặt gì là tùy ở bạn, song hãy dành một phút để giải thích việc bạn sắp làm với trẻ.

Dưới đây là một vài trò chơi trong cửa hàng. Những trò này hiệu quả nhất trong một siêu thị lớn, song cũng áp dụng được trong hiệu thuốc, cửa hàng kim khí, và các điểm bán lẻ khác. Chúng rất dễ, rất vui, và bạn có thể chơi

với một hay nhiều nhóc. Các trò chơi này đều phục vụ mục đích dạy trẻ và củng cố những thói quen mua sắm tiêu dùng đúng đắn:

PHIẾU MUA HÀNG (MỘT TRÒ CHƠI RẤT HỢP VỚI TRẺ NHỎ)

— Mục đích

Dạy trẻ cách dùng phiếu mua hàng hiệu quả.

— Dụng cụ

Phiếu mua hàng cắt ra từ báo hay tạp chí.

— Luật chơi

Phiếu hợp lệ là các hàng hóa trong danh sách Nhu yếu phẩm (xem trang 132) hay trong danh sách mua sắm của bạn.

— Chiến thắng

Với mỗi món hàng trẻ chọn được quầy thu ngân chấp nhận phiếu, trẻ sẽ được giữ số tiền khuyến mãi.

— Nhiệm vụ

Dạy cho trẻ về cách dùng phiếu mua hàng. Thông thường ta sẽ phải chọn một loại hàng cụ thể, sẽ có cả hạn sử dụng, và chỉ một số lượng hữu hạn được phép mua.

Đây lại là một trò chơi khác dành cho trẻ mới biết đọc:

TRÒ CHƠI KIỂM TRA NHÃN HÀNG

— Mục đích

Dạy trẻ về những thông tin phải xem trên nhãn hàng (giá, cỡ, số calo, thành phần,…).

— Địa điểm

Một cửa hàng tạp hóa.

— Luật chơi

Giao cho trẻ nhiệm vụ phải tìm ra một sản phẩm với yêu cầu cụ thể của bạn, như định lượng/ kích cỡ dành cho một người, sản phẩm ít muối, hay bất kể là gì. Để trẻ đi trước bạn và xe hàng vài dãy hàng hóa.

Ví dụ: Trẻ phải tìm một gói bột ngũ cốc ăn sáng mà thành phần đầu tiên không phải là đường. Hay tìm một cuộn giấy vệ sinh màu xanh dương không tẩm hương.

— Nhiệm vụ

Trẻ sẽ phải tìm ra đúng món hàng trước khi bạn và xe hàng tới nơi. Sau đó, chưa cần biết trẻ lấy thứ gì, bạn sẽ chọn hàng và đối chiếu với món hàng mà trẻ đã chọn.

— Chiến thắng

Nếu món hàng trẻ đã lấy giống với lựa chọn của bạn, hay thậm chí tốt hơn, trẻ sẽ giành chiến thắng và được chọn một món hàng trong siêu thị làm phần thưởng.

Hãy nhớ, khi bạn và trẻ đi mua sắm cùng nhau, cố gắng nói về những lí do đằng sau các hành vi tiêu dùng của bạn trong cửa hàng. Chẳng hạn như bạn cộng dồn những món hàng đang mua, hay bạn sẽ cộng nhẩm trong đầu tại quầy thanh toán?

Bạn cũng nên giải thích cho trẻ tại sao các cửa hàng làm một số điều nhất định để dẫn dụ người ta mua thêm. Ví dụ như, chỉ cho trẻ thấy tạp chí và quầy kẹo thường được đặt tại quầy thanh toán. Tại sao chúng lại ở đó? Như thế cửa hàng sẽ thu hút được những người mua dễ ham muốn khi họ đang xếp hàng chờ.

Nếu nhân viên thu ngân trong cửa hàng tạp hóa chỗ bạn dùng máy quét điện tử để đọc giá, hãy chỉ cho con bạn thấy thứ đó vận hành thế nào. Chú ý rằng nhân viên thu ngân có thể chạy mặt hàng bạn mua với số lượng nhiều qua mắt điện tử nhiều lần, hay họ nhập số lượng hàng bằng tay. Giải thích cho trẻ tại sao người thu ngân lại làm thế.

Đồng thời, cho trẻ thấy mình phải để mắt tới màn hình thế nào, đặc biệt với những món hàng đang có khuyến mãi. Giá của mặt hàng có thể không được lưu đúng trong máy.

Còn đây là một số lớp học khác ngoài siêu thị:

• Trạm xăng

Dành ra một phút để giải thích sự chênh lệch giá cả giữa các loại xăng, và tại sao bạn dùng loại xăng này mà không chọn loại xăng kia.

Hãy chỉ cho con bạn thấy giá xăng được dán ở đâu, và làm thế nào để mua được giá tốt nhất.

Chỉ cho trẻ thấy các dịch vụ đi kèm ở trạm xăng như thay nhớt, rửa xe, bán nước giải khát… Giải thích cho trẻ hiểu vì sao lại có các dịch vụ này.

• Tiệm giặt ủi

Cũng như trạm xăng, tiệm giặt ủi có một dịch vụ bạn có thể chọn sử dụng hoặc không.

Cá nhân tôi đã học tập cách làm của cô bạn thân Bonnie về việc quyết định dịch vụ nào đáng dùng và cái nào không. Bonnie là một nhà tư vấn bán lẻ, và khách hàng chi 100 đô la một giờ cho dịch vụ chuyên nghiệp của cô, vì thế cô tính giá trị thời gian của mình cũng với cái giá ấy. Thế nên khi phải quyết định giặt ủi 5 chiếc áo cánh cho một tuần đi làm, cô tính toán theo cách so thời gian cô sẽ tốn cho việc tự giặt so với giá giặt là. Với 4,5 đô la một chiếc áo, tiệm giặt là đã được chọn.

Giải thích với con bạn rằng trong khi bạn không muốn tự mình giặt áo khoác len, bạn có thể vẫn chọn mang áo cánh lụa đến tiệm giặt chứ không tự giặt, nếu bạn đang chịu áp lực thời gian. Điều tương tự cũng đúng với những việc như đánh giày, ra tiệm cắt tóc cạo râu, sửa móng tay hay gội đầu, làm tóc ở dịch vụ làm đẹp.

LÀM THẾ NÀO ĐỂ TRUYỀN DẠY VỀ GIÁ TRỊ CÁ NHÂN THÔNG QUA CÁCH TIÊU DÙNG

Bạn nghĩ rằng các giá trị cá nhân chỉ được dạy trong nhà thờ hay giáo đường ư? Hãy nghĩ lại. Một vài quyết định mua sắm có thể không nằm trong lẽ phải thông thường và, tin hay không tùy bạn, điều này là được phép làm.

Thông thường, các quyết định này dựa trên nhận thức cá nhân của bạn. Đó có thể là vì lí do chính trị hay tôn giáo, hay từ sự tự trọng của riêng bạn. Chẳng hạn như bạn từ chối sử dụng những sản phẩm may mặc có xuất xứ từ nước khác? Bạn có thường tránh mua những hàng hóa sản xuất bởi các quốc gia khác? Hay bạn mua một sản phẩm nội địa nào đó chỉ vì có người thân của bạn làm việc cho hãng này?

Dù với lí do nào, nếu điều đó ảnh hưởng tới quyết định mua sắm của bạn vượt trên cả những cân nhắc khác, bạn nên giải thích quan điểm của mình cho trẻ biết.

Việc giáo dục, định hướng cho trẻ dùng hàng nội là một đề tài có tầm quan trọng ngày một gia tăng và khi mà rào cản thương mại đang được gỡ bỏ

trên toàn thế giới, nó sẽ tiếp tục có ảnh hưởng lớn tới rất nhiều người.

Nếu việc mua hàng hóa sản xuất trong nước là quan trọng đối với bạn, hãy trao đổi với con bạn nguyên nhân. Lí do thường được đưa ra nhất đó là mua hàng ngoại thay vì hàng sản xuất trong nước – cho dù chúng có rẻ hơn – làm tổn hại tới chúng ta về lâu dài theo cách này hay cách khác. Dù chỉ là những món đồ nhỏ bé như một cái áo thun vài chục ngàn, song việc chọn mua hàng nhập khẩu có thể làm tổn hại hay thậm chí tiêu tùng một công ty trong nước và như vậy tức là sẽ có ít việc làm hơn cho người trong nước. Ít việc làm tức là sẽ có thêm nhiều người cần sự giúp đỡ từ chính phủ, và do đó nhà nước sẽ phải thu thêm thuế.

Cố gắng đừng làm các bé nhà bạn sợ khi nói quá nhiều về đề tài thất nghiệp, tuy nhiên phần lớn những trẻ lớn hơn và trẻ tuổi teen đã có thể tiếp thu được các vấn đề kinh tế trong đời thực và hiểu được những quyết định nhỏ như thế sẽ ảnh hưởng ra sao đến cộng đồng lớn.

Còn có những quyết định mua sắm cá nhân khác có thể quan trọng đối với bạn. Một yếu tố khác thường được nhắc đến là vấn đề chất lượng. Tất cả mọi người đều muốn mua sản phẩm chất lượng cao nhất với khả năng của họ. Tuy nhiên, đôi khi chất lượng lại không phải là yếu tố hàng đầu được xem xét đến khi ta đưa ra quyết định mua sắm.

Tôi xin đưa ra cho bạn một ví dụ. Tôi có một người bạn từ thuở nhỏ, sống ở Đức nhiều năm cùng chồng và bốn nhóc tì của cô. Mỗi khi cô ấy ghé thăm, tôi luôn rất ấn tượng với những bộ đồ đẹp đẽ, tinh tế mà cô và mấy đứa nhỏ đang mặc. Janet, ngược lại, thì phát cuồng lên với những chuỗi cửa hàng giảm giá đồ toàn-Mỹ, nơi mà cô có thể mua sắm đủ mọi thứ.

Cô nói rằng ngay cả khi chất lượng là rất quan trọng đối với cô, vẫn có những thứ – như đồ lót và đồ chơi cho bọn trẻ chẳng hạn – không cần thiết phải bền vững theo năm tháng. "Ở Đức, chất lượng và độ bền một cái quần lót trẻ con rất xuất sắc, nhưng tốn những 10 đô la một chiếc. Tớ cần cái loại 5-chiếc-5-đô-la mà chúng ta chỉ có thể kiếm được ở Wal-Mart ấy!".

Một bất đồng tương tự xảy ra với chuyện chọn mua hàng hiệu hay hàng bình dân. Bạn có duy trì lòng trung thành trọn kiếp với thương hiệu X nhờ cam kết vào chất lượng của họ, hay sẽ thử một thương hiệu Y ít xa xỉ hơn? Không có một quy tắc bất di bất dịch nào cho chuyện đó cả, nhưng đây là

một vài gợi ý cách đưa ra những quyết định riêng:

• Tạp chí dành cho người tiêu dùng

Phần đông chúng ta đều biết tham khảo thông tin trong các loại ấn phẩm để tìm hiểu về những sản phẩm đắt tiền như máy điều hòa nhiệt độ hay TV, nhưng bạn có biết các tạp chí này cũng đề cập tới những món đồ nhỏ bé hơn, từ chất khử mùi cho tới quần jeans? Nếu bạn có một gia đình đông người, đặt dài hạn một trong những tờ tạp chí như thế sẽ giúp bạn tiết kiệm khá nhiều tiền mua sắm.

• Đối chiếu thành phần

Xem xét bột làm bánh hiệu X bên cạnh bột làm bánh hiệu Y. Hãy nhớ rằng các thành phần được liệt kê bắt đầu từ thứ chiếm khối lượng nhiều nhất. Nếu đường là nguyên liệu đầu tiên trong loại bột này, và trong loại bột kia nó lại đứng thứ hai hoặc thứ ba, - điều đó có thể phần nào giúp bạn đưa ra quyết định của mình.

• Phương pháp thử và sai

Nhiều khi cách duy nhất để đánh giá nhãn hàng bình dân B tốt ngang hoặc hơn thương hiệu A là dùng thử nó.

Những điều đó đều có liên hệ tới hành vi tiêu dùng và thói quen mua sắm. Thường thì sẽ không có những lí do đúng hay sai để chọn nhãn hiệu này thay vì nhãn hiệu khác. Đây đơn giản là vấn đề thị hiếu. Song cho dù quyết định mua sắm của bạn dựa vào cảm hứng riêng hay dựa trên yếu tố giá trị, bạn vẫn nên trao đổi quyết định của mình với trẻ.

XEM QUẢNG CÁO NHƯ THẾ NÀO

Phần nhiều hành vi tiêu dùng, và kéo theo đó là thói quen mua sắm, của chúng ta chịu ảnh hưởng hay thậm chí được tạo nên bởi những gì chúng ta đọc, nghe, và xem trên các phương tiện truyền thông. Các quảng cáo trên báo đài nằm trong số những yếu tố mạnh nhất cám dỗ chúng ta mua, mua và mua.

Dù các mục quảng cáo trên báo và radio cũng có những ảnh hưởng lớn tới tụi nhóc, ở đây tôi sẽ tập trung vào chương trình quảng cáo truyền hình bởi

lẽ TV tạo được ấn tượng mạnh mẽ hơn trong con trẻ.

Các khảo sát chỉ ra rằng trẻ em ở Mỹ trung bình xem TV hai tiếng rưỡi đồng hồ một ngày, và trong một chương trình 30 phút có thể chiếm tới 13 phút quảng cáo! Rất nhiều các mục quảng cáo đặc biệt hướng tới trẻ con bởi lẽ chúng đã có tiền riêng để tiêu và vì chúng có tác động lớn tới thói quen mua sắm của cha mẹ.

Các chương trình quảng cáo cố gắng "dụ" trẻ con mua đủ mọi thứ từ bột ngũ cốc, đồ chơi cho đến giày tennis. Có một quan điểm đang lan rộng trong cả phụ huynh và các nhà giáo dục, đó là phản đối các nhà quảng cáo cũng như phương pháp họ truyền những thông điệp mua sắm hữu ý hay vô thức tới trẻ con. Nhiều người thậm chí còn cảm thấy mục quảng cáo trong các kênh chương trình dành cho trẻ em nên bị cấm.

Giải pháp của tôi có hơi khác một chút. Tôi cho rằng ta vẫn cần dạy con cái về quảng cáo - quảng cáo là gì và cái đích của quảng cáo là gì. Bạn không thể bị ép buộc phải làm điều mình không muốn nếu bạn biết và hiểu bản chất của sự việc.

Đây là một trò chơi khác tôi tạo ra nhằm dạy về cách quảng cáo vận hành như thế nào và chúng tác động tới ta ra sao:

TRÒ CHƠI QUẢNG CÁO TRUYỀN HÌNH

— Mục đích

Dạy trẻ trở thành người tiêu dùng khôn ngoan.

— Công cụ

Một chương trình trẻ em trên truyền hình; một cửa hàng tạp hóa.

— Luật chơi

Xem một chương trình truyền hình cùng con bạn và đặc biệt chú ý tới mục quảng cáo. Giải thích sự khác nhau giữa chương trình và mục quảng cáo.

Hỏi trẻ xem nó có nhớ được nhiều mặt hàng trong cửa hàng tạp hóa hay không. Rồi giải thích cho trẻ hiểu, bởi lẽ có quá nhiều lựa chọn trên thị trường nên những người sản xuất một loại soda hay ngũ cốc nào đó sẽ muốn thuyết phục chúng ta mua sản phẩm của họ thông qua chương trình quảng cáo.

Hãy cho phép con bạn chọn một sản phẩm mới để kiểm tra, chẳng hạn

một loại soda hay bột ngũ cốc. Tiếp đến, cùng tới siêu thị và để nhóc tìm sản phẩm đó. (Nếu đó là bột ngũ cốc trẻ em, có thể con sẽ tìm thấy trong tầm tay. Hãy giải thích rằng các nhà sản xuất đặt ngũ cốc ở vị trí đó để trẻ con có thể trông thấy.)

Mua một nhãn hàng khác cùng loại, và về nhà tiến hành một cuộc kiểm nghiệm hương vị cùng với mọi người trong gia đình. Bịt mắt mọi người rồi để họ tự thưởng thức và bình chọn xem loại thực phẩm nào được yêu thích hơn, chẳng hạn loại bánh ăn sáng Cornflakes nào ngon nhất hoặc loại cola nào khoái khẩu nhất.

— Chiến thắng

Nếu sản phẩm trẻ chọn từ chương trình quảng cáo cũng là lựa chọn của cả gia đình thì trẻ sẽ giành chiến thắng. Nhắc trẻ về chi tiết sản phẩm được nhà quảng cáo nhấn mạnh. Có phải món đó giòn hơn không? Nó có nhiều nho khô hơn không?

— Nhiệm vụ

Giúp trẻ có ý thức về mục quảng cáo để không thể bị ảnh hưởng quá mức, và để con bạn học cách trở thành một người tiêu dùng thông minh hơn.

Đây là một hình thức khác, đặc biệt hướng vào các mục quảng cáo thường thấy trên kênh truyền hình thiếu nhi, chẳng hạn các chương trình quảng cáo đồ chơi nối tiếp nhau với những đứa trẻ vui chơi hàng giờ cùng những món đồ chơi tuyệt vời không bao giờ hỏng. Nhưng điều đó thì có liên quan gì với thực tế? Hãy nhớ, trẻ có thể tiêu khoản Tiền Cơ động vào bất kì thứ gì trẻ muốn và con có cả một phần đáng kể quyền quyết định riêng đối với khoản Tiết kiệm Trung hạn, dẫu vậy bạn cũng vẫn nên tham gia nhiều hơn vào những quyết định mua sắm này.

Vậy nên, nếu các nhóc nhà bạn muốn mua một mớ hàng kém chất lượng nào đó trẻ thấy trên TV thì thực sự bạn không thể ngăn được chúng. Nhưng bạn có thể nhắc trẻ câu nói: Một lần thất tín, vạn lần bất tin.

Chiếc máy bay, hay nhà búp bê, hay khẩu súng phun nước - thứ mà bạn mua gần đây nhất hiện ra sao? Món đồ chơi lần gần đây nhất bạn thấy bọn trẻ vui thú hàng giờ đã được mua thông qua việc xem quảng cáo trên TV thì thế nào? Độ bền thực sự của nó là bao lâu? Thực tế bạn phải mua món đó với giá bao nhiêu nếu quy về thời gian sử dụng?

Khi đề cập tới các kênh thiếu nhi tại Mỹ ta có thể thấy ngày nay có quá nhiều những kênh dành cho trẻ, với sự phổ biến của truyền hình cáp. Và không phải kênh truyền hình cáp nào cũng giống nhau. Cartoon Network ngập tràn quảng cáo; Boomerang thì toàn hoạt hình, không quảng cáo. Cùng xem TV với con bạn và thảo luận về ý nghĩa của quảng cáo là một việc hay, song cũng cần biết rằng còn có cả những kênh truyền hình không kèm quảng cáo.

HỌC QUA TRANG EBAY

Giờ đây, ngày càng có nhiều người tìm kiếm những món hàng giá tốt trên mạng qua những trang bán đấu giá như eBay. Cách làm khá là đơn giản. Mọi người đưa các món hàng, từ đồ nữ trang vặt vãnh hay những cuốn sách hiếm cho đến nhà đất để bán trên các trang này, và ai cũng có thể ra giá cho chúng. Ở từng quốc gia cũng xuất hiện những trang dạng Ebay này, với sự phong phú về mặt hàng và giá cả.

Nếu như con bạn thấy hứng thú với kiểu mua sắm này, bạn hãy thực hiện cùng trẻ (bạn nên thường xuyên kiểm soát việc trẻ đang làm trên mạng). Đây có thể là một bài học tuyệt vời về quản lý tài chính có trách nhiệm. Ai đó đang rao bán một bộ búp bê? Hãy dành chút thời gian để nghiên cứu về món hàng và tìm hiểu xem giá bộ búp bê đó mua mới từ cửa hàng là bao nhiêu. Tiếp theo, bạn và con sẽ thảo luận và bàn xem trẻ muốn trả giá bao nhiêu. Đó không phải là bộ búp bê cuối cùng trên thế giới – thậm chí không phải là bộ cuối cùng bé có thể gặp trên trang web đó! Thứ trẻ đang tìm là một giá hời. Giá nào sẽ là giá hời? Trẻ sẽ phải đặt ra một mức trần để không trả vượt quá mức đó. Rồi trẻ có thể đặt giá khởi điểm, có thể tham gia cuộc đấu giá cạnh tranh… và nó phải biết khi nào nên dừng lại. Bạn không thể mua được mọi thứ với giá bạn đưa ra. Nhưng nếu mua được, tức là bạn đã tự quyết định giá cả một món hàng nào đó.

MUA SẮM TẠI NHÀ VỚI TV VÀ ĐIỆN THOẠI

Các kênh truyền hình mua sắm kiếm lời bằng cách khơi lên một cơn ham mê mua sắm. Hãy gọi ngay! Chỉ còn rất ít sản phẩm được bán với giá này! Bạn sẽ không bao giờ thấy lại một giá hời như thế!

Đôi khi, đó quả đúng là giá tốt thật. Nhưng nhiều lúc thì không. Nếu bạn và nhóc nhà bạn thích xem những kênh mua sắm – và một lần nữa, hoạt động này nên được giám sát – hãy trò chuyện về kinh nghiệm. Những chiêu thức nào được người bán hàng sử dụng để khiến bạn cảm thấy phấn khích với sản phẩm? Những chiêu thức nào họ sử dụng để khiến bạn phấn khích với giá cả?

Hãy xem những con số ở phía bên màn hình! Đó là giá bán lẻ của sản phẩm! Là giá thấp dành cho chúng ta! Đây là giá giảm đặc biệt của chúng ta nếu bạn hành động ngay bây giờ!

Đó có thật là giá bán lẻ không? Bạn có thể dễ dàng mua được hàng với giá đã giảm đó ở nơi khác không? Hoặc là với giá giảm đặc biệt mà họ đưa ra? Bạn có thể kiểm chứng dễ dàng trên mạng, thậm chí ngay trong khung thời gian "hãy hành động ngay trước khi hết cơ hội".

Vậy còn chất lượng thì sao? Đó có phải một thương hiệu quen thuộc với bạn? Chính sách đổi hàng của họ như thế nào? Giờ đây những người tiếp thị hàng tại nhà không phải những kẻ lừa đảo. Việc kinh doanh của họ không tài nào thành công được như vậy nếu làm theo cách đó. Nhưng họ cũng không phải lúc nào cũng cho bạn những cái giá tốt nhất thế giới. Và cho dù đó có là cái giá tốt nhất bạn từng thấy của một chiếc áo len in hình một thần tượng yêu thích, vẫn có những thứ khác bạn muốn hay cần hơn một chiếc áo len có hình thần tượng. Giữ được thái độ điềm tĩnh trước một lời chào mời hấp dẫn là một bài học quan trọng khác trong tiêu dùng.

CHƯƠNG 7
LÀM THẾ NÀO ĐỂ CẮT NGHĨA CÁC KHOẢN TIỀN "TỆ": TIỀN TÍP, TIỀN THUẾ, TIỀN PHÍ CẦU ĐƯỜNG, VÀ TIỀN VÉ?

Chương này được dành để đề cập đến tất cả những thứ nhỏ nhặt buồn cười người lớn chúng ta làm gần như hằng ngày mà không cần nghĩ ngợi. Có lẽ chúng ta chẳng bao giờ nghĩ đến giá trị của việc giải thích những hành động thường ngày ấy với các nhóc đang ngày càng thành thạo về tài chính.

Thứ mà tôi sẽ đề cập ở đây là những khoản tiền rất "tệ", như là tiền típ, tiền thuế, phí cầu đường, và tiền vé. Tôi sẽ chỉ cho bạn làm thế nào để cắt nghĩa những chi tiết thường nhật này với con trẻ theo những cách để các vấn đề đó trở nên thực tế.

Trong chương trước, tôi đã kể câu chuyện về cậu bé nhặt tiền lẻ bố để lại trên bàn để típ cho cô phục vụ trong nhà hàng vì nó tin rằng ông bố đã đãng trí bỏ quên tiền. Bài học rút ra từ câu chuyện này là đừng giữ bí mật về tiền bạc với con bạn. Hãy giải thích việc bạn đang làm ngay khi ấy, bởi lẽ một ngày nào đó đứa trẻ cũng sẽ phải làm điều đó.

Vì típ là một hành động bí ẩn với bọn trẻ, tôi sẽ bắt đầu từ vấn đề này.

GIẢI THÍCH VỀ TIỀN TÍP

Tôi và người chị gái yêu quý của mình thường xuyên đồng tình trong mọi việc, từ ăn kem cho tới giải quyết những vấn đề với các ông chồng, song lại bất đồng gay gắt trong duy nhất một chuyện: tiền típ, và cụ thể hơn là nên típ cho người phục vụ bàn trong nhà hàng bao nhiêu. Chúng tôi đã trải qua nhiều ngày không nói chuyện với nhau chỉ vì người này cảm thấy người kia đã để lại quá ít hay quá nhiều tiền típ. Ngớ ngẩn quá, phải không nào?

Thường có hai loại quan điểm về tiền típ. Một số người cho rằng đó là phần thu nhập phụ bổ sung cho lương của người phục vụ và như thế chỉ cần bỏ ra một khoản nhỏ để thể hiện lòng cảm kích tới sự phục vụ chu đáo là đủ. (Thực tế, trang Webster định nghĩa "tiền típ" là "một món quà nhỏ bằng tiền cho một dịch vụ".)

Mặt khác, nhiều người khác lại thừa nhận rằng với nhiều người chứ không chỉ người phục vụ bàn, tiền típ là nguồn thu nhập chính, do họ nhận được rất ít hoặc đôi khi họ không có đồng lương nào khác. Vì thế, công sức của họ cần nhiều hơn là một sự ghi nhận mang tính "biểu trưng".

Dù cho bạn ngả theo quan điểm nào, tôi nghĩ chúng ta đều có thể đồng ý với nhau rằng có những thời điểm thích hợp để típ. (Bạn cũng có thể tranh luận với anh chị em của chính mình về số tiền nên típ.)

Hãy bắt đầu với những người thường xuyên nhận tiền típ hay tiền thưởng nhất. Đây là danh sách những nghề được típ theo truyền thống[21]:

CÁC NGHỀ ĐƯỢC TÍP

Nam/nữ phục vụ bàn Người phụ trách bàn

Người giữ áo khoác tại nhà hàng Nhân viên làm đẹp và thợ cắt tóc

Người làm trong khách sạn Người mang hành lý ở sân bay

Nhân viên giao hàng Nhân viên đỗ xe

Tài xế taxi Người đưa báo

Người gác cửa Người khuân vác

Giờ là định nghĩa cho trẻ về tiền típ:

TIỀN TÍP: Một khoản tiền nhỏ tặng cho người đã phục vụ mình trong một lĩnh vực nào đó.

Tôi sẽ giải quyết câu hỏi "tại sao?" khó tránh bằng cách thêm vào rằng, trước kia, tiền típ được dùng như một kiểu phần thưởng hay cách thể hiện lòng cảm kích đối với một dịch vụ tốt.

Tôi coi tiền típ là một phần trong sinh hoạt phí thông thường, và tính nó vào trong ngân sách chi tiêu như với tiền thuế vậy.

Thời điểm hoàn hảo để giải thích khái niệm tiền típ cho con bạn (từ 4 đến 8 tuổi) là khi bạn chuẩn bị làm điều đó. Chẳng hạn như, gia đình bạn có thích gọi pizza và xem phim vào các tối thứ Bảy? Tuyệt! Vậy hãy dành một phút để giải thích với con bạn rằng người đưa bánh sẽ mang đồ ăn tới, nhận tiền, và sẽ chờ được tiền típ.

Để trẻ cùng đi với bạn ra cửa, quan sát bạn thanh toán hóa đơn và cho người giao bánh tiền típ. (Bạn có thể chỉ ra nếu người đưa bánh phải vượt qua một cơn bão tuyết hay đến nơi trong đúng mười phút, người đó xứng đáng nhận thêm một chút đền bù.)

Tương tự nếu bạn đến nhà hàng, ngồi xuống và chờ được phục vụ thức ăn. Hãy tận dụng dịp này để âm thầm cho con bạn xem hóa đơn và giải thích cách bạn tính số tiền típ phù hợp. Nếu trẻ đã vào tiểu học, hãy để con bạn thử tự tính tiền típ.

Bạn sẽ típ bao nhiêu trong nhà hàng? Thông thường, phần lớn mọi người ở Mỹ (trừ chị tôi) lấy 15 đến 20 phần trăm tổng giá trị hóa đơn làm tiền típ. Khoảng 15 phần trăm dành cho dịch vụ hạng thường, không xuất sắc, và 20 phần trăm, dành cho dịch vụ cực kì tốt.

Hãy dạy con bạn cách đặt ra các tiêu chuẩn để đánh giá dịch vụ.

Người phục vụ bàn có mang đúng món lúc nó còn đang nóng? Người phục vụ có nhanh nhẹn và chu đáo đáp ứng yêu cầu của bạn? Đặt ra các mức dịch vụ kém, trung bình, tốt và xuất sắc sẽ rất hữu dụng với trẻ, và sẽ chỉ cho con bạn cách quyết định số tiền típ.

Bài thực hành tại nhà hàng

Khi người phục vụ mang hóa đơn tới, hãy để con bạn xem cùng. Cộng

tổng số tiền và tính tiền thuế không chỉ là một bài tập toán thú vị và là một bài học bổ ích về giá cả (một bữa ăn tương tự sẽ tốn bao nhiêu nếu bạn mua đồ ăn ở siêu thị và chế biến tại nhà?), việc này còn rất quan trọng với gia đình bạn. Các hóa đơn nhà hàng thường bị cộng sai nhiều hơn bạn nghĩ, và khi đó, tổng số tiền thường là cao hơn so với thực tế!

Nào, giờ thì bạn sẽ làm gì nếu như người phục vụ bàn tính hóa đơn thấp hơn mức thực tế cho bạn? Liệu bạn có báo cho người phục vụ hay sẽ im lặng? Một lần nữa, đây là một cơ hội tốt để cha mẹ truyền giá trị nhân bản cho trẻ. (Nên lưu ý rằng nhà toán học/người phục vụ bàn tội nghiệp kia có thể sẽ phải bỏ tiền túi ra bù phần thiếu trước khi nhân viên thu ngân nhận ra lỗi sau đó.)

CÁCH TÍNH TIỀN TÍP

1. Đầu tiên, để tính phần trăm, bạn phải đặt dấu phẩy thập phân trước con số phần trăm, trừ số một chữ số thì phải thêm số 0 vào trước (ví dụ, 20% là 0,20 và 5% là 0,05).

2. Nhân con số đó với giá trị hóa đơn.

3. Kết quả thu được, làm tròn nếu cần, là số tiền típ chuẩn.

VÍ DỤ: Nếu bạn muốn để 15% tiền típ với một hóa đơn nhà hàng trị giá 22 đô la, bạn phải nhân 22 đô la với 0,15 và số tiền đó là 3,30 đô la.

Học cách tính tiền típ là một trò chơi lí thú để trẻ chơi cùng một chiếc máy tính bỏ túi tại bàn ăn khi bạn đang chờ món. Đơn giản, hãy cho nhóc nhà bạn một con số tưởng tượng, số phần trăm bạn muốn típ tính trên tổng hóa đơn, và để nó tự tính số tiền típ với chiếc máy tính.

Hãy cho trẻ biết rằng, đôi khi nhất là trong những nhà hàng đắt tiền, giá đồ uống được tính riêng.

Đồng thời, người phục vụ có thể đặt hóa đơn lên bàn sau khi bữa chính được phục vụ, và rồi cộng thêm nếu bạn gọi cà phê và/hoặc món tráng miệng sau. Và hãy chú ý: nếu bạn gọi thứ gì mà không được phục vụ, hãy đảm bảo nó được trừ đi khỏi tổng hóa đơn.

Ở New York, người ta đã phát triển một cách còn nhanh hơn để quyết

định tiền típ. Thuế đối với đồ ăn là 8,25%, vậy nếu nhân đôi con số đó, tiền típ sẽ là hơn 16% một chút.

CẮT NGHĨA VỀ THUẾ

Thường khi tôi đang giảng cho trẻ về tiền bạc, đề tài thuế sẽ được đề cập tới. Tôi sẽ dừng lại và hỏi một nhóc trong khán phòng, "Con nghĩ thuế là tốt hay xấu?"

Lúc nào cũng vậy, đứa trẻ sẽ trả lời thuế là xấu, một ví dụ rõ rệt về cách các bậc cha mẹ vô ý truyền một hệ giá trị sai lệch tới con cái. Trên thực tế, các khoản thuế có thể quá cao hay quá thấp hoặc thậm chí được dùng không hợp lí; nhưng bản thân tiền thuế không xấu.

Người lớn chúng ta có thể cằn nhằn về việc đóng thuế, nhưng hãy nhớ rằng thuế không có gì xấu xa cả. Tiền thuế dùng để chi trả cho rất nhiều thứ mà một người bình thường (hay kể cả một nhà tỉ phú như Donald Trump[22]) không thể tự mua nổi.

Thuế chi cho những thứ như cầu đường, hệ thống thoát nước, vỉa hè, trường học, giáo viên, cảnh sát và dịch vụ cứu hỏa, .v.v... Học về tiền bạc tức là học về các giá trị, và một trong những giá trị đó là nghĩa vụ công dân. Thuế là một dạng chi phí cuộc sống quan trọng và cần thiết của một quốc gia.

Đây là một định nghĩa về thuế cho nhóc 6 đến 12 tuổi nhà bạn:

THUẾ: Khoản tiền chúng ta phải đóng cho chính phủ để họ chi trả cho những dịch vụ, tiện ích như trường học, lề đường, dịch vụ cứu hỏa, và cảnh sát.

Giảng giải cho con bạn hiểu rằng có nhiều loại thuế khác nhau (thuế thu nhập cá nhân, thuế sử dụng đất, thuế doanh nghiệp, thuế mua hàng). Hai loại ảnh hưởng trực tiếp nhất tới con bạn là thuế thu nhập và thuế mua hàng.

Nói ngắn gọn, thuế thu nhập cá nhân dựa trên một số phần trăm lương thường niên của một người. Tất cả mọi người sinh sống và làm việc đều phải đóng thuế.

Vẫn có một vài ngoại lệ: những người không làm ra được một số tiền nhất định thì không phải đóng thuế.

Thuế mua hàng là một khoản tiền được cộng thêm vào một số mặt hàng cụ thể, như thức ăn, quần áo, xăng,… và, tất nhiên rồi, đồ chơi, khi ta mua chúng. Đây rất có thể là trải nghiệm đầu tiên của con bạn với thuế.

Nếu con bạn đang để dành tiền mua một thứ đặc biệt, bạn sẽ phải giải thích rằng số tiền chúng sẽ cần không chỉ là giá món đồ chơi, mà phải cộng thêm một khoản nhỏ cho thuế mua hàng nữa.

CÁCH GIÚP CON BẠN TÍNH THUẾ MUA HÀNG

---

1. Đầu tiên, hãy tìm hiểu thuế mua hàng là gì và lưu ý rằng thuế mua hàng đối với thức ăn mua trong cửa hàng tạp hóa có thể khác với trong nhà hàng. Con số đó sẽ là một số phần trăm trên số tiền phải thanh toán. Hãy nhớ đổi số phần trăm về một con số dễ xử lý bằng cách đặt dấu phẩy hay 0,0 trước nó (chẳng hạn như 8,5% sẽ là 0,085). Bạn có thể dùng máy tính cho bước này.
2. Nhân con số đó với giá sản phẩm.
3. Kết quả thu được, làm tròn nếu cần thiết, là thuế mua hàng chuẩn.
4. Cộng thuế mua hàng vào giá sản phẩm để được tổng số tiền cần thanh toán.

VÍ DỤ: Nếu mức thuế mua hàng là 6% và bạn muốn mua một thứ giá 13 đô la, tổng số tiền sẽ là 13,78 đô la (13 đô la x 0,06 = 0,78 đô la).

Cũng như khi bạn thực hành với tiền típ, học cách tính thuế mua hàng là trò chơi lí thú cùng một chiếc máy tính bỏ túi. Hãy cho con bạn một cái giá tưởng tượng, một số phần trăm thuế mua hàng, và để trẻ tự tính tổng số tiền trên máy tính.

BÌNH THỨ NĂM

Đây là một chi tiết bổ sung cho Mô hình 4-chiếc-bình và sẽ không được

đề cập tới cho đến khi bạn đã ổn định được những phần trước đó và trẻ đã đủ lớn để tiếp nhận một khái niệm mới.

Bình thứ 5 là thuế.

Con bạn đã được học về thuế mua hàng và có ít nhất một chút ý niệm về thuế thu nhập. Giờ hãy đưa vấn đề này vào thực tế đời sống. Đặt ra một khoản thuế gia đình, số tiền này sẽ được bỏ vào bình thứ 5. Khoản này sẽ chiếm 15% trong tổng số tiền tiêu vặt trước khi được chia ra. Mọi người trong nhà sẽ biểu quyết xem tiền thuế sẽ được dùng để làm gì.

Hãy dạy con bạn cách tính 15% (đây là một bài học toán hay, và nó sẽ hữu dụng khi trẻ bắt đầu tự đi ăn ngoài và phải học cách chi tiền típ).

Hãy để trẻ dùng mạng Internet và vào thư viện để tra cứu về thuế. Dưới đây là một vài câu hỏi trẻ có thể tìm hiểu:

• Bao nhiêu phần trăm trên mỗi 1.000 đồng chi tiêu sẽ được đóng thuế?

• Thuế mua hàng có áp dụng với thực phẩm tại chỗ bạn không? Quần áo? Dụng cụ? Sản phẩm giải trí thì sao?

• Trường bạn có thu tiền thuế không? Bao nhiêu phần trăm tổng số thuế dành cho giáo dục?

Cho dù bạn có thích thuế hay không, cho dù bạn đồng tình hay không đồng tình với những khoản dành cho ngân sách quốc phòng cho đến hỗ trợ truyền thông đại chúng, thì thuế vẫn là một phần của cuộc sống. Và học về thuế ngay khi còn là một đứa trẻ sẽ là cách hữu ích để tránh "sốc trong tương lai" khi nhóc teen hay cậu con lớn nhà bạn bắt đầu đi làm và thấy phiếu lương mang về của nó khác với (ít hơn) số mà người ta nói nó sẽ được nhận.

Cuối năm, hãy đếm số tiền thu được trong bình thuế, và cùng cả gia đình hãy quyết định xem số tiền đặc biệt này sẽ được dùng thế nào để có lợi cho tất cả. Một chuyến tới cửa hàng kem? Một bộ cờ mới? Có thể là một bữa tiệc? Bình thuế gia đình có thể là một cách vừa mang tính kỉ luật vừa thú vị giúp bọn nhóc để dành mua một thứ đặc biệt, đồng thời là biện pháp cho từng đứa trẻ học về cộng đồng lớn hơn của chúng, đó là gia đình.

Tôi sẽ nói ngắn gọn về các khoản đau đầu khác tiếp theo đây và gợi ý cách giải thích cho trẻ ngay khi bạn đang thực hiện:

PHÍ CẦU ĐƯỜNG

Phí cầu đường là khoản phí ta nộp cho nhà nước để được sử dụng đường

sá. Đôi khi chúng là lệ phí khi qua cầu hoặc chạy xe trên đường cao tốc. Số tiền thu được thường dùng để xây và bảo trì con đường hay cây cầu đó.

Hãy chỉ cho nhóc nhà bạn cách chú ý biển báo của con đường phía trước chỉ dẫn sẽ có thu phí cầu đường. Các loại phương tiện nào sẽ bị thu phí và với mức phí trung bình ra sao.

VÉ

Vé thường là một mảnh giấy nhỏ hay mảnh bìa cứng cho biết bạn đã trả tiền cho một thứ gì đó. (Đừng nhầm với mảnh giấy mà cảnh sát giao thông viết cho người lái xe khi họ bị phạm lỗi nhé!)

Dưới đây là danh sách những thứ bạn phải mua vé:

NHỮNG DỊCH VỤ BẠN PHẢI MUA VÉ

Buổi diễn ca nhạc

Căng-tin

Tàu hỏa/máy bay/xe buýt

Rạp chiếu bóng

Công viên/ sở thú/ khu vui chơi/ bảo tàng…

Kịch

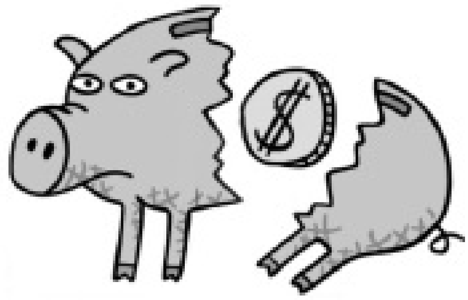
Thông thường, vé được dùng để người phục vụ bạn, chẳng hạn người hướng dẫn chỗ ngồi hay tiếp viên hàng không, không cần phải thu tiền mà vẫn có bằng chứng bạn đã trả tiền để được sử dụng dịch vụ đó.

Một ngoại lệ ở đây là vé số, một loại vé hoàn toàn khác. Chúng thực ra là các trò chơi may rủi mà bạn phải trả tiền để chơi.

Đôi khi bạn tiết kiệm được thời gian và/hoặc tiền bạc khi mua nhiều vé một lúc. Chẳng hạn như trong một hội chợ hay công viên giải trí, bạn có thể mua 12 vé và được tặng thêm tấm thứ 13. Và điều đó cũng giúp bạn khỏi phải xếp hàng đi xếp hàng lại.

Vé tới dự một số sự kiện nhất định như một vở kịch hay một trận bóng sẽ có một ngày tháng cụ thể trên đó và chỉ có thể được sử dụng trong ngày đó. Mặt khác, vé xem phim thường chỉ được dùng ngay sau khi mua.

CHƯƠNG 8
LÀM THẾ NÀO GIÚP CÁC TEEN QUẢN LÝ TÀI CHÍNH?

Chương này được dành riêng cho các cô cậu tuổi thanh thiếu niên. Có thể bạn đang có những nhóc 11, 12 lớn trước tuổi đã sẵn sàng cho một vài phần trong lý thuyết và thực hành. Tuy nhiên, trọng tâm vẫn là những nhóc từ 13 đến 15 đã bắt đầu kiếm ra (và thế mới cần quản lý) những đồng tiền nghiêm túc, và những cô cậu từ 16 tới 18 sẽ sớm lên đường tự lập.

Tôi chia danh sách những điều "phải biết" với các nhóc tuổi teen thành ba mảng: lập ngân sách, giao dịch ngân hàng, và những khái niệm nâng cao (thị trường chứng khoán, quỹ tương hỗ, và danh mục đầu tư). Nhưng đầu tiên, dưới đây là một bài trắc nghiệm tiền bạc để xem chính xác hiện tại con bạn thông thạo về tài chính đến mức nào, và các cô cậu bé 17, 18 cần phải thuần thục những gì trước khi chúng đóng gói đồ đạc và vẫy chào tạm biệt cha mẹ để bắt đầu một thời kì mới sống tự lập tại các trường đại học hay trường dạy nghề, cách xa quê hương, gia đình và người thân.

Để mở đầu, bạn, người "giáo viên", cần phải để nhóc mới lớn của mình làm bài trắc nghiệm sau nhằm kiểm tra xem mảng nào bạn có thể bỏ qua và mảng nào cần chú ý tập trung vào nhiều hơn cho trẻ:

TEEN CẦN BIẾT GÌ VỀ TIỀN VÀ QUẢN LÝ TIỀN NONG TRƯỚC KHI "RỜI TỔ"

1. Con có biết cách mở tài khoản tiết kiệm?
2. Con có thể kể ra các phương thức tiết kiệm khác?

3. Con có biết cách mở tài khoản chi phiếu?

4. Con có biết cách đối chiếu sổ séc?

5. Con có biết cách dừng thanh toán trên một tấm séc khi cần?

6. Con có biết cách làm lại séc?

7. Con có thể giải thích từng mục trên tờ khai ngân hàng chứ?

8. Con biết phí ngân hàng của con với mỗi loại tài khoản là bao nhiêu không?

9. Con biết cách mua séc du lịch không?

10. Con biết thế nào là điện chuyển khoản chứ?

11. Năm nay con có kiếm được nhiều hơn 200.000 đồng tiền lãi trong tài khoản tiết kiệm không?

12. Con có thể giải thích được tại sao tiền lãi con trả cho thẻ tín dụng lại là vấn đề quan trọng thế không?

13. Con có biết hậu quả là gì nếu con chậm trễ hay không thanh toán số dư tối thiểu vào thẻ tín dụng không?

14. Con có thể kiến tạo một ngân sách khả dĩ đáp ứng mọi nhu cầu chi tiêu mà không cần đến sự giúp đỡ của người lớn không?

15. Con đã bao giờ chi tiêu, sinh hoạt trong vòng ngân sách hiện tại trong ít nhất 6 tháng mà không cần nhờ thêm sự giúp đỡ tài chính của bố mẹ chưa?

16. Con có biết cách đọc hợp đồng thuê nhà và biết phải xem kỹ phần nào trước khi ký không?

17. Liệu con có biết cách "phỏng vấn" người bạn cùng phòng tương lai (người cần phải có trách nhiệm tài chính) không?

18. Con có biết cách rút tiền mặt nhanh trong tình huống khẩn cấp?

19. Con có biết phải làm gì nếu bị mất sổ séc hay thẻ tín dụng không?

20. Con có biết làm thế nào để mua và đổi bảo hiểm xe máy (nếu có) không?

21. Con có biết làm thế nào và khi nào cần đăng ký mã số thuế cá nhân hay không?

22. Con biết tổ chức tín dụng là gì chứ?

23. Con có biết thẻ rút tiền tự động là gì không?

24. Con có biết làm thế nào để nhận và nạp tiền vào thẻ rút tiền tự động không?

Tổng cộng: .... Có .... Không

Điểm: ....

* Cách tính điểm: hãy cho mỗi câu trả lời Có được10 điểm. Nếu con bạn ghi được dưới 80 điểm, bạn cần phải ôn lại các chương trước; nếu con bạn được từ 90 đến 140, tức là trẻ đang tiến bộ, nhưng vẫn cần sự hướng dẫn của bạn; và nếu trẻ được trên 150 điểm, bạn có thể cân nhắc đến việc thuê con làm tư vấn tài chính cho mình!

Câu hỏi 1 đến 9 liên quan tới những vấn đề được bàn tới trong chương 6. Ôn lại chương này cùng con bạn nếu điểm yếu của trẻ nằm ở đây.

Câu hỏi 10 đến 16 đề cập tới ngân sách, là nội dung chính của chương 5. Tuy nhiên, tôi sẽ bàn tới việc kiến tạo một ngân sách chi tiết hơn, "thoải mái" hơn ở phần sau của chương này.

Câu hỏi 17 đến 24 chú trọng vào nhiều hoạt động tài chính khác. Một vài trong số đó sẽ được tôi đề cập tới ở chương này và Chương 9, 10.

DẠY TRẺ KHẢ NĂNG QUẢN LÝ TIỀN BẠC CHO TƯƠNG LAI

Trước khi đi vào những việc cụ thể cần làm với nhóc teen nhà bạn, tôi muốn giải thích về Trục thời gian biểu của mình. Tôi nghĩ nó sẽ giúp đem đến một cái nhìn tổng thể về cách một người sẽ có thể sử dụng tiền trong cả cuộc đời.

TRỤC THỜI GIAN BIỂU

Ra đời…	Xe đạp…	Xe máy…	Đại học…
0___	10___	16___	18___
Kết hôn…	Xây nhà…	Có con…	Con cái đi học…
25___	28___	30___	35___
Lập doanh nghiệp riêng…		Chăm sóc cha mẹ…	Nghỉ hưu
38___		45___	65___

Tôi phải nhấn mạnh rằng đây chỉ là một ví dụ minh họa, không phải là yêu cầu mọi người bắt buộc phải kết hôn năm 25 tuổi hay thành lập doanh nghiệp của riêng mình năm 38 tuổi. Trục thời gian biểu của mỗi người sẽ khác nhau. Mục đích của việc giới thiệu nó ở đây là giúp con bạn suy nghĩ xem những mục tiêu cuộc sống của trẻ có thể là gì và lên kế hoạch cho những mục tiêu ấy để rồi có được phương tiện tài chính nhằm hiện thực hóa ước mơ.

Hãy tâm sự với con bạn và khuyến khích trẻ tự phác thảo nên Thời gian biểu cho riêng mình. Sẽ rất lí thú khi đề cập đến kế hoạch đó sau 6 tháng hay một năm tính từ bây giờ, và chờ xem định hướng đó có thay đổi hay không và nếu có thì sự thay đổi đó sẽ như thế nào.

Tôi thường khuyên mọi người hãy tập trung vào mục tiêu trước mắt và chú ý tới một vài khoản chi lớn tiếp sau đó. Chẳng hạn như mua nhà hay xe hơi đòi hỏi một kế hoạch dài hạn.

Tuy rằng mua nhà có thể là khoản chi lớn nhất của bạn nhưng đó sẽ không phải tình huống tài chính cuối cùng mà bạn phải tính toán và để dành. Nhiều khả năng ít nhất bạn sẽ còn phải chuẩn bị cho con bạn (một hoặc

nhiều con) đi học và kì hưu trí của bạn. Hơn thế nữa, bạn còn có thể mơ tưởng về một ngày kia sở hữu một căn nhà nghỉ mát ở đâu đó. (Và sao lại không chứ?)

BẮT ĐẦU NHƯ THẾ NÀO

Bạn sẽ phải quyết định khi nào nhóc teen nhà bạn sẵn sàng tiếp cận với môn "kinh tế học cao cấp". Đó có thể là khi con bạn đã bắt đầu kiếm được những khoản tiền đáng kể từ việc cắt cỏ hay trông trẻ và cần phải quản lý số tiền đó hiệu quả hơn, hay là khi những đứa lớn đã sớm thành thạo những bài tập quản lý tiền bạc đơn giản trong các chương trước và sẵn sàng tiếp nhận nhiều trách nhiệm hơn.

Chắc hẳn khi đến 15 tuổi, nhóc nhà bạn đã có thể đạt tới một trong các cấp độ đó, nếu không phải là cả hai. Lý tưởng nhất là tài khoản tiết kiệm của trẻ vẫn tăng đều đặn và tài chính của con bạn bám tương đối sát với ngân sách Bốn Chiếc-Bình đã được nói tới trong Chương 4.

Điều này chứng tỏ trẻ đủ khả năng cho một dạng ngân sách có vẻ "người lớn" hơn, và bởi lẽ ngân sách là một bản đồ tài chính dẫn bạn tới nơi mà bạn muốn, tôi sẽ diễn giải ngân sách của một teen điển hình có thể như thế nào. Đồng thời, tôi sẽ chỉ ra cách ngân sách ấy được nâng lên cấp độ phù hợp với trẻ đã lớn.

Trước khi đi vào chi tiết về một ngân sách của teen, bạn cần phải tính đến một khoản chi quan trọng – học phí đại học – sẽ ảnh hưởng đáng kể tới túi tiền của bạn cũng như của trẻ.

DÀNH DỤM CHO CHI PHÍ HỌC ĐẠI HỌC NHƯ THẾ NÀO

Một trong những khoản chi phí lớn nhất mà chúng ta sẽ phải tính đến là tiền học đại học. Cứ nghĩ mà xem. Chẳng hạn ở Mỹ cho dù ở một trường đại

học công lập hay đại học tư, trung bình bốn năm học phí ít nhất cũng là 20.000 đô la, với một trường thuộc Ivy League thì chi phí phải tới 120.000 đô la – và đó là chưa kể tới tiền ăn ở, sách vở và đồ dùng, quần áo, đi lại, cùng đủ thứ chi phí khác.

Sau khoản đầu tư mua nhà thì chi phí cho con học đại học hẳn là khoản chi đắt giá nhất cần bạn phải tính đến.

Trong một vài trường hợp, trẻ có thể đóng góp vào khoản tài chính này. Những đứa thông minh, cầu tiến có điểm tổng kết cao có thể tự tin rằng giành được học bổng, các khoản trợ cấp hay hỗ trợ tài chính sẽ giúp chúng vào đại học. Tuy nhiên, ngay cả khi con bạn nằm trong nhóm ưu tú này, vẫn sẽ có những chi phí (sách vở, quần áo, phí sinh viên, phí xã hội…) không được bao gồm trong học bổng.

Cũng như đối với bất kì khoản chi quan trọng nào, bạn càng lên kế hoạch sớm cho nó thì càng tốt. Cha mẹ có thể mở quỹ đại học ngay khi đứa trẻ ra đời, nhưng tôi cũng không nghĩ lúc trẻ 5 hay 6 tuổi là quá muộn để bắt đầu kế hoạch đó.

Nếu như con bạn đã bắt đầu hay ở giữa tuổi thiếu niên và bạn vẫn chưa có quỹ đại học, thì câu hỏi quan trọng cho bạn và con đó là: "Bạn có cần sự đóng góp tài chính của trẻ để thực hiện khoản chi tiêu này không?"

Nếu câu trả lời là có, vậy hãy cùng ngồi lại với trẻ và đánh giá ngân sách của con dưới một góc nhìn khác. Trẻ có thể tăng thu nhập bên ngoài ở đâu? Trẻ có thể giảm chi tiêu ở những khoản nào? Có một khoản tiền tiết kiệm nào khả dĩ kiếm ra thêm từ một Chứng chỉ tiền gửi không? Có chương trình học bổng hay hỗ trợ tài chính nào con bạn có thể tham gia không?

Bạn càng bắt đầu chuẩn bị cho việc học đại học của con sớm bao nhiêu, bạn càng có khả năng thực hiện thành công kế hoạch bấy nhiêu.

LẬP NGÂN SÁCH CHO TEEN NHƯ THẾ NÀO

Ngân sách của các thanh thiếu niên sẽ có khác biệt đáng kể với ngân sách của trẻ nhỏ, xét theo hai phương diện: thứ nhất, sau cùng thì bạn sẽ chuyển giao mọi chi phí của con sang cho chính trẻ quản lý; và thứ hai, bạn sẽ phải

thiết lập cho con một ngân sách chính xác, chi tiết.

Như thế không có nghĩa là trẻ sẽ phải thôi học và đi tìm việc để tự nuôi sống bản thân. Mà điều đó có nghĩa là phần quỹ từ ngân sách của bạn dành cho quần áo, khám bệnh, và các sinh hoạt phí khác sẽ dần được chuyển sang cho con bạn định liệu (dưới sự giám sát của bạn). Ngoại trừ chỗ ở (nhà bạn), nhu yếu phẩm, và mọi bữa ăn tại nhà, còn lại nhóc 15, 16 tuổi nhà bạn sẽ phải tự lo liệu (với sự giúp đỡ tài chính từ bạn) mọi thứ khác.

Có thể con bạn đã tự có những quyết định mua sắm (quần áo, sách vở, phim ảnh) của riêng trẻ được một thời gian rồi. Giờ đây, với việc chuyển giao phần tiền bạn giữ sang cho trẻ, bạn sẽ dạy con cách đưa ra những quyết định chi tiêu . Sau cùng, chẳng phải bạn sẽ yên tâm hơn khi theo dõi trẻ bắt đầu tự lập ngân sách dưới mái nhà của mình khi bạn vẫn còn có thể giúp sao?

Hãy lấy ngân sách 4-chiếc-bình làm cơ sở. Giờ hãy giúp trẻ mở rộng tất cả các khoản mục đó ra, và nhớ rằng, bạn cần phải tính tới những khoản cần chi hay nhu cầu tiêu dùng trong vòng một năm.

Tiền tiết kiệm được chia thành trung hạn và dài hạn, khoản thứ hai không bao giờ được động đến trừ trường hợp khẩn cấp lắm. Bạn và con cần tính đến việc khởi động một kế hoạch tiết kiệm 2 năm cho một thứ trẻ sẽ muốn hay cần đến trong vòng 2 năm. Tham khảo Biểu đồ Trục thời gian của trẻ. Trên trục đó có xe máy, trại hè đặc biệt, hay một chuyến du lịch nước ngoài không? Kế hoạch tiết kiệm 2 năm sẽ dành cho các mục tiêu kiểu này.

Nào, giờ đến mảng từ thiện, liệu con bạn có muốn chuyển những khoản quyên góp của mình sang một tổ chức khác không? Được phép làm như vậy. Một ngân sách mang “vẻ người lớn” nên chọn những mảng từ thiện mang dáng dấp người lớn. Có lẽ một tổ chức giúp đỡ thiếu niên vô gia cư hay một hội hỗ trợ bệnh nhân AIDS giờ đây sẽ có nhiều ý nghĩa hơn chăng.

Thứ cần được thêm vào mảng từ thiện là một phần quà tặng tùy tâm. Nhiều khả năng nhóc teen nhà bạn có một ý thức trách nhiệm lớn lao hơn về mảng này so với khi còn nhỏ. Hãy cùng tính xem nó nên góp vào đó thêm bao nhiêu mỗi tuần.

Cuối cùng là quyết định chi tiêu. Rõ ràng rằng đây sẽ là mảng thay đổi nhiều nhất. Bắt đầu bằng việc lên một danh sách tất cả các nguồn “tiền vào”

và các lối "tiền ra". Tiền vào bao gồm tiền tiêu vặt của trẻ, công việc vặt, việc làm trong hè và sau giờ học, và tiền được cho-tặng. Danh sách tiền ra có tiền ăn, mọi khoản liên quan đến đi lại (xăng xe, đi lại, nếu có), dụng cụ học tập và đồ mỹ phẩm (dầu gội, nước khử mùi, kem đánh răng, .v.v...), vui chơi giải trí, và quần áo. Đừng phân biệt những gì bạn đang chi với những gì trẻ chi .

(Bạn cần nghĩ tới tất cả các khoản bạn phải chi cho trẻ. Bao gồm cả những thứ như đi khám răng và khám sức khỏe, và những khoản chi như tiền quyên góp cho đội cổ vũ hay đồng phục thể thao. Hãy đưa cả những thứ đó vào trong danh sách.)

Giờ hãy cùng với con bạn đưa ra một con số cho mỗi khoản trên cả hai danh sách. Danh sách của một nhóc 15 tuổi điển hình của Mỹ sẽ có dạng như sau:

MẪU DANH SÁCH TIỀN VÀO/RA

— Tiền vào

Tiền tiêu vặt hằng tuần

(15 đô la /tuần) 780 đô la /năm

Việc vặt

(20 đô la /tuần) 1.040 đô la /năm

Việc làm sau giờ học

(36 tuần, 100 đô la /tuần) 3.600 đô la /năm

Việc làm thêm trong hè

(14 tuần, 200 đô la /tuần) 2.800 đô la /năm

Tiền được tặng 500 đô la

Tổng: 8.720 đô la

— Tiền ra

Tiền ăn (36 tuần trong năm học,

50 đô la /tuần) 1.800 đô la /năm

Tiền đi lại (bao gồm sửa xe đạp)

500 đô la /năm

Dụng cụ học tập/Mỹ phẩm

1.500 đô la /năm

Quần áo

3.000 đô la /năm
Vui chơi giải trí
1.500 đô la /năm
Khám răng/khám sức khỏe
500 đô la/năm
Quỹ đại học 350 đô la /năm
Tiết kiệm 1.500 đô la /năm
Từ thiện 870 đô la/năm
Tổng: 11.520 đô la

Trên đây là một ví dụ về các khoản tiền vào và ra của một teen Mỹ. Bạn hãy cùng trẻ lập một danh sách riêng. Cùng với trẻ gạch bỏ các chi phí (tiền ra) bạn chưa sẵn sàng giao lại cho con hoặc thực tế không thể giao được (như phí khám bệnh được công ty bảo hiểm của bạn chi trả trực tiếp).

Với tổng số mới đó, bạn và con đã có thể xác định được sự chênh lệch giữa hai khoản chi và tiêu, từ đó có biện pháp bù đắp vào khoảng cách đó. Liệu bạn có cần phải tăng tiền tiêu vặt cho trẻ? Liệu trẻ có cần phải cắt giảm chi tiêu? Có khi cần thực hiện cả hai việc này.

Ví dụ về tiền vào/tiền ra này cần bao gồm mọi trách nhiệm tài chính bổ sung mà bạn và con đã thống nhất trong danh mục tiết kiệm và từ thiện, song hãy kiểm tra kỹ các con số này. Trên lý thuyết, các khoản gia tăng đó sẽ được tính vào tiền tiêu vặt, vậy nên hãy chuẩn bị tinh thần, thưa các bậc cha mẹ - chính con số ấy nghiễm nhiên sẽ đội lên đáng kể đấy.

Cuối cùng, giờ đây bạn đã có một cái nhìn bao quát về tổng ngân sách một năm của nhóc teen nhà mình, bạn sẽ cần phải chỉ cho trẻ cách chi tiêu số tiền này. Theo tuần, tháng, hay quý? Với những thứ như đồ tạp phẩm, chi theo tuần có lẽ sẽ tốt hơn.

Tuy nhiên, hãy cân nhắc việc cho con bạn tiền quần áo thành các khoản lớn hai lần mỗi năm, một lần trước năm học và lần nữa vào mùa xuân. Tiền quần áo là một phần ngân sách nên tách riêng. Bạn nên trao đổi với con bạn để giúp nó quyết định khi nào nên mua cái gì.

Khoản ngân sách này sẽ lập tức chấm dứt hội chứng ham mê mua sắm thời trang vô kế hoạch. Con bạn có thể mua món đồ mà nó bị hấp dẫn, và rồi tự chịu hậu quả nếu nó không còn đủ tiền cho những thứ khác. Quá trình này

có lẽ sẽ chẳng mấy nhẹ nhàng, nhưng hãy giữ vững lập trường! Bài học về lựa chọn và trách nhiệm là vô giá.

TRẺ VÀ BẠN BÈ

Áp lực từ bạn bè cùng trang lứa xuất hiện ngay khi trẻ bắt đầu chịu những ảnh hưởng khác ngoài bạn. Ngay lần đầu tiên con bạn về nhà từ lớp mẫu giáo với những câu chuyện say mê và kì ảo về mọi thứ từ bươm bướm làm gì trong mùa đông cho tới trẻ con sinh ra từ đâu, bạn có thể đoán được sự ảnh hưởng của bạn bè cùng trang lứa lên con bạn đã bắt đầu rồi đó. Và khi bạn giảng giải, chi tiết và có tình có lý, mọi chuyện thực sự là thế nào và trẻ ương bướng khăng khăng rằng những câu chuyện nó nghe từ các bạn mới đúng thật là sự thực, thì bạn biết mình đã bắt đầu cảm nhận thấy sức mạnh của tác động từ bạn bè lên trẻ rồi đấy.

Nhưng sức ảnh hưởng lớn nhất, dĩ nhiên rồi, sẽ tới khi trẻ lên cấp 2, những năm tháng "tiền" teen và teen đó khi mà nền "tiểu văn hóa" thăng hoa tột đỉnh và con bạn dường như chìm ngập trong đó, nói một thứ ngôn ngữ mà bạn không thể hiểu và làm nổ nhà với thứ nhạc mà lỗ tai bạn không tài nào chịu đựng nổi.

Áp lực từ bạn bè đối với các nhóc tuổi teen và "tiền" teen có một sức ảnh hưởng mạnh mẽ, nhưng cũng đừng quên rằng bạn cũng có một sức ảnh hưởng lớn vậy, cho dù không giống như cái cách ảnh hưởng của bạn khi trẻ mới lên 3 hay 6 tuổi. Teen rất thông minh, có khả năng thấu hiểu những ý kiến phức tạp, và chúng vẫn lắng nghe đấy nhé, đôi khi nhiều hơn bạn tưởng.

"BẮT BÀI" TRẺ SO BÌ

Khi con bạn gặp bạn và nói, "Bố mẹ Amy cho nó thức đến nửa đêm để xem phim đấy", hay "Bố mẹ Benjy chẳng bao giờ bắt bạn ấy lau dọn gara cả", những câu nói này có vẻ quen thuộc nhỉ? Chắc chắn rồi. Đó cũng chính là những câu chúng ta từng dùng với cha mẹ mình. Và đối với hầu hết chúng

ta – và nếu ta may mắn – những câu đó không đem lại kết quả gì. Cha mẹ ta đáp rằng, “Thế con đến nhà Amy mà ở với bố mẹ bạn ấy”, hay chỉ đơn giản, “Ờ, ở nhà mình thì không như thế đâu nhé”. Và bạn nhớ còn mình đã hành động như thế nào chứ? Tất nhiên là chẳng thay đổi được gì cả!

Cách tốt nhất để đối phó với những đứa trẻ thích so bì là sự rõ ràng, thông suốt. Con bạn càng hiểu về lập ngân sách, về tiền thực sự đi về đâu, và về vai trò của trẻ trong gia đình, trẻ sẽ càng ít xu hướng đưa ra những yêu cầu quá đáng để được “bằng chị bằng em” với chúng bạn.

Và nếu bạn thực sự lắng nghe bọn trẻ nói chuyện, bạn sẽ thấy rằng chúng cũng chẳng mấy ngưỡng mộ những đứa như Amy và Benjy gì gì đó đâu, những đứa có bố mẹ nuông chiều và mua cho chúng mọi thứ chúng muốn.

VAY VÀ CHO VAY

Giống như một số cộng đồng tự khu biệt nó với phần còn lại của thế giới bằng cách tạo lập được một hệ thống trao đổi hàng hóa tinh vi, một phần quan trọng trong văn hóa thời teen và “tiền teen” – đó là vay và cho vay. Bạn sẽ không thay đổi được điều đó, nhưng bạn có thể trao đổi về chuyện này, điều chỉnh nó trước khi nó trở thành một vấn đề.

Bước đầu tiên để giúp con bạn hiểu thêm về vay và cho vay ấy là kết hợp khoản đó với mô hình tiền tiêu vặt/bình. Nhiều khi con bạn sẽ muốn một món hàng đang được khuyến mại hay thứ gì đó là một cơ hội diễn ra trong khoảng thời gian nhất định (như chi tiêu trong kì nghỉ chẳng hạn). Thứ đó không nằm ngoài ngân sách của trẻ – nó sẽ có thể chi được với bốn tuần tiền

Tiết kiệm Trung hạn – nhưng giờ thì trẻ không có quyền làm thế.

Nếu bạn cho con mình vay số tiền ấy, thế chẳng phải là đã đi ngược lại và từ bỏ phương thức bạn đã đặt ra hay sao? Không hẳn như thế. Hãy lên một lịch hoàn trả. Kèm theo lãi hẳn hoi. Tất nhiên đó chỉ là phần lãi rất nhỏ thôi vì bạn đâu phải đang cố kiếm tiền từ con mình. Và tiền lãi đó có thể góp vào quỹ nghỉ mát của cả gia đình. Nhưng điều bạn muốn là trẻ phải hiểu về mô hình này.

Bạn cũng có thể dùng điều này để dạy con về việc tạo dựng uy tín. Nếu con bạn trả nợ đúng hẹn, trẻ có thể vay được những khoản lớn hơn về sau. Còn nếu không… trẻ sẽ bị mất uy tín, đồng nghĩa với việc không đủ tư cách để vay tiền lần sau cho đến khi nào nó chứng tỏ được trong mắt bạn về ý thức trách nhiệm.

Khi đưa những bài học này ra thực tế bên ngoài gia đình, thì có một nguyên tắc cần được điều chỉnh ngay: Nếu con bạn cho bạn bè vay tiền, trẻ sẽ không lấy lãi. Vì cho bạn bè vay lãi sẽ trở thành một tiền lệ không hay giữa các teen với nhau.

Nhưng phần còn lại thì… con bạn cần hiểu rằng vay mượn tiền là một giao dịch có luật lệ. Nếu trẻ chuẩn bị cho bạn bè vay tiền, cần có một thời hạn trả xác định rõ ràng. Con bạn nên biết cần phải đặt ra những câu hỏi sau:

Cậu muốn mượn bao nhiêu?

Cậu cần tiền làm gì?

Khi nào cậu sẽ trả?

Và trẻ phải biết rằng đây là về chuyện tiền bạc, không phải về tình bạn. Người bạn đó có thể không trả nợ đúng hẹn. Người ta có thể là một người bạn tốt, mà vẫn thiếu trách nhiệm về tiền nong. Do đó trẻ cần biết rằng không bao giờ nên cho vay quá số tiền mình có thể để mất. Và nếu như hợp đồng đã xác định rõ ràng – có thể là một hợp đồng miệng – và bên kia không giữ đúng cam kết, thì không cần thiết phải tuyên bố chấm dứt tình bạn. Nhưng con bạn có thể dứt khoát rằng sẽ không cho người bạn đó vay thêm nữa.

TEEN VÀ NGÂN HÀNG

Tại thời điểm này, nhóc teen nhà bạn hẳn đã quen thuộc với những dịch vụ ngân hàng cơ bản và đã có tài khoản tiết kiệm của riêng trẻ. Tới tuổi 15 hoặc 16, con bạn đã sẵn sàng cho một tài khoản chi phiếu (xem Chương 5). Như vậy, những công cụ tài chính của người lớn tiếp theo mà con bạn cần phải học là về thẻ tín dụng và thị trường chứng khoán.

Từ "tín dụng – credit" xuất phát từ từ "creditus" trong tiếng Latin có nghĩa là "tin tưởng". Khi ai đó cho bạn mượn tiền, người đó tin tưởng bạn sẽ trả lại. Tín dụng không phải là quyền lợi, mà là một đặc quyền. Bạn cần phải giành được quyền sở hữu tín dụng và phải chứng tỏ mình có trách nhiệm để nhận được tín dụng hay thẻ tín dụng.

Tín dụng có nghĩa là một người nào đó sẽ cho bạn vay tiền và cho bạn thời gian để trả lại, thường với một khoản phí cộng thêm. Tín dụng cho phép bạn mua hàng trước và trả tiền sau. Khi ngân hàng cho bạn vay tiền, họ đã cung cấp cho bạn một khoản tín dụng. Người tiêu dùng sử dụng khoản tín dụng đó để mua những thứ họ cần và dùng trong trường hợp khẩn cấp. Các doanh nghiệp dùng tín dụng để mở rộng và phát triển công ty. Ngay cả chính phủ cũng dùng tín dụng để xây dựng cầu đường hay quản lý thành phố, thị trấn, bang, hay cả đất nước.

Đôi khi bạn lại là người cấp tín dụng. Chẳng hạn như khi bạn mua một trái phiếu tiết kiệm, tức là bạn đã cho nhà nước vay tiền. Chính phủ cam kết một thời gian sau sẽ trả lại cho bạn khoản tiền đã vay, kèm theo lãi.

Có rất nhiều nguồn – ngân hàng, doanh nghiệp, cửa hàng, và cá nhân – có thể cấp tín dụng. Một ngân hàng cấp tín dụng cho phép bạn mua trước và trả tiền sau. Một người thợ đến sửa thứ gì đó rồi gửi bạn hóa đơn cũng là cấp tín dụng cho bạn. Người đó tin tưởng bạn sẽ thanh toán hóa đơn đó. Cửa hàng tạp hóa địa phương, chẳng hạn, có thể cấp tín dụng cho một khách hàng thân thiết bằng cách cho người đó mua hàng và trả tiền sau.

Ngân hàng cấp tín dụng thông qua vay nợ trả góp, tín dụng vay theo hạn mức, tín dụng cho vay thấu chi, vay thế chấp, và thẻ tín dụng. Trước khi cấp tín dụng, ngân hàng sẽ thực hiện kiểm tra uy tín để đảm bảo người đó sẽ trả được nợ. Ngân hàng sẽ chỉ cấp tín dụng cho ai họ cảm thấy sẽ chắc chắn trả được nợ.

Các cửa hàng cấp một dạng tín dụng gọi là tín dụng trả góp. Ví dụ như,

nếu bạn mua một chiếc ghế sofa 700 đô la với tín dụng từ cửa hàng, bạn sẽ trả 700 đô la đó, kèm theo lãi, trong một khoảng thời gian quy định. Mỗi lần trả tiền được gọi là một kì trả góp. Điều này cho phép bạn mua thứ mình cần ngay lập tức và trả dần theo định kỳ.

Nhược điểm chính của thẻ tín dụng là khoản lãi bạn phải trả. Nếu bạn không chi trả toàn bộ số tiền nợ trong thẻ tín dụng theo từng tháng thì bạn sẽ phải trả lãi, theo đó khiến cho hàng hóa hay dịch vụ bạn mua hoặc sử dụng bằng thẻ tín dụng đắt đỏ hơn so với cách bạn trả tiền mặt. Bởi lẽ tiền lãi bạn phải trả hằng tháng sẽ cộng vào giá cả những thứ bạn mua.

Nhiều cửa hàng và công ty cấp loại thẻ tín dụng chỉ dùng được tại các cơ sở của họ. Chỉ ngân hàng và các cơ quan tài chính mới có thể cấp thẻ dùng được ở mọi nơi chấp nhận thẻ tín dụng của ngân hàng đó.

Tuy nhiên, một tấm thẻ tín dụng của cửa hàng sẽ là một tấm thẻ phù hợp để trẻ bắt đầu làm quen với loại hình này. Trừ khi con bạn đã có show biểu diễn riêng trên TV, thì kiểu gì bạn cũng phải đi mở tài khoản cho trẻ.

Bạn và con cần trao đổi xem cửa hàng nào là thích hợp rồi lấy mẫu đơn xin thẻ tín dụng ở đó. Nếu bạn đã có sẵn thẻ tín dụng với cửa hàng, hãy liên hệ với người trong phòng tín dụng về việc làm một tấm thẻ thứ hai đứng tên con bạn. Bạn cũng nên đặt một giới hạn mua sắm của tấm thẻ thấp hơn mức cửa hàng cho phép, ít nhất là cho sự khởi đầu.

Một chọn lựa khác thay cho thẻ tín dụng là một thứ gọi là “thẻ bảo đảm”. Có nghĩa rằng bạn sẽ gửi vào một số tiền, chẳng hạn như 500 đô la, và chủ thẻ có thể mua sắm trong giới hạn đó. Sau khi chủ thẻ chứng tỏ được mình là người có trách nhiệm, họ sẽ có thể được cấp thẻ tín dụng.

Hằng tháng khi có hóa đơn tới, hãy cùng với con bạn xem xét kĩ lưỡng. Đảm bảo rằng đúng là trẻ đã mua mọi thứ được tính tiền qua thẻ, và rồi quyết định xem trẻ sẽ thanh toán toàn bộ hay một phần hóa đơn đó.

Một lựa chọn khác là thẻ rút tiền mặt (cash card). Thẻ này hoạt động như một chứng chỉ quà tặng điện tử. Trông giống như thẻ tín dụng, nhưng nó đã được nạp vào từ trước một số tiền nhất định. Nó có thể được nạp tiền lại. Bạn có thể đặt một tấm thẻ rút tiền mặt trên mạng.

Thẻ ngân hàng như thẻ Visa hay MasterCard thì khó sở hữu hơn, nhưng lại rất có giá trị với những nhóc teen đang đi du lịch hay học đại học xa nhà

để phòng các trường hợp khẩn cấp.

Nếu con bạn đã có một tài khoản tiết kiệm dài hạn trong một ngân hàng, đã lao động kiếm được tiền – ít nhất là bán thời gian, và bạn - là bậc phu huynh, cũng giao dịch tại ngân hàng đó, thì hoàn toàn có thể trông đợi ngân hàng sẽ xem xét cấp cho trẻ một tấm thẻ tín dụng loại nào đó. Thẻ có thể đứng tên bạn hay được ký cùng tên bạn. Hãy liên hệ với nhân viên phòng tín dụng tại ngân hàng của bạn và tìm hiểu xem loại thẻ nào là thích hợp với con bạn.

Thẻ tín dụng được người trẻ sử dụng một cách có trách nhiệm có thể giúp họ tạo lập một quá khứ tín dụng tích cực. Nếu lạm dụng, nó sẽ làm hỏng cả lí lịch tín dụng của một người. Hãy nhấn mạnh rằng một lí lịch tín dụng kém sẽ rất khó sửa chữa và sẽ phải mất hàng năm cho việc khôi phục uy tín. Không như điểm F môn thể dục của bạn nhiều năm trước, một báo cáo tín dụng kém sẽ không thể bị lãng quên và trên thực tế nó sẽ theo bạn đến bất cứ đâu.

TEEN VỚI THỊ TRƯỜNG CHỨNG KHOÁN

Sau khi con bạn đã thành thạo giao dịch ngân hàng và biết dùng thẻ tín dụng một cách có trách nhiệm, có lẽ trẻ đã sẵn sàng để bước vào thế giới đầu tư và thị trường chứng khoán.

Thị trường chứng khoán được tạo ra một phần là để cộng đồng có thể đầu tư tiền, và có thể sẽ thu được lợi nhuận, vào một công ty họ tin rằng có triển vọng. Mặt khác, hệ thống thị trường chứng khoán có thể giúp một công ty giao dịch công khai (chào bán cổ phiếu ra cộng đồng) có thêm được hỗ trợ tài chính, mà đôi khi khoản tiền đó sẽ được dùng để cải thiện và mở rộng việc kinh doanh.

Có một chút ít "Donald Trump" trong tất cả chúng ta và việc mua cổ phiếu, hay một phần nhỏ của một công ty, là một lựa chọn hiệu quả với những người không đủ khả năng mua cả một công ty.

Dưới đây là định nghĩa về cổ phần dành cho teen:

CỔ PHẦN: Một phần nhỏ của một công ty mà ta có thể mua được.

Giấy tờ thể hiện quyền sở hữu cổ phần được gọi là giấy chứng nhận cổ phần, và chỉ được cấp bởi công ty đó. Giấy chứng nhận cổ phần được mua và bán trên thị trường chứng khoán. Những người mua và bán cổ phần được gọi là các nhà môi giới chứng khoán, và những người sở hữu cổ phần được gọi là các cổ đông.

Cũng như đối với tiền tiết kiệm và tiêu dùng, nguyên tắc tương tự được áp dụng với đầu tư vào thị trường chứng khoán: dùng các ý niệm thông thường. Hãy tính đến việc cho phép con bạn dành một phần tiền tiết kiệm (20% chẳng hạn) để đầu tư vào thị trường này.

Có hai hình thức cho trẻ thực hiện việc này: hoặc lập một danh mục đầu tư hoặc đầu tư vào một quỹ tương hỗ. Tôi sẽ đi vào chi tiết của cả hai hình thức này ở những phần sau.

THIẾT LẬP DANH MỤC ĐẦU TƯ NHƯ THẾ NÀO

Niềm vui khi dõi theo thị trường chứng khoán cũng hơi giống việc theo dõi đội bóng hay ngôi sao điện ảnh yêu thích của bạn đang làm gì. Bạn sẽ bị cuốn hút vào công ty/đội bóng/diễn viên đó và ghi nhận các thành công và thất bại của họ.

Một cách hay để bắt đầu tìm hiểu về một công ty là cho phép con bạn chọn một công ty mà trẻ có cảm tình theo cách nào đó. Dưới đây là một vài câu hỏi để giúp trẻ xác định:

CÂU HỎI MẪU GIÚP XÁC ĐỊNH MỐI QUAN TÂM TỚI MỘT CÔNG TY:

1. Công ty nào sản xuất nhãn hiệu giày yêu thích của con?
2. Món đồ chơi hay trò chơi điện tử nào đang được quan tâm và tên công ty sản xuất chúng là gì?
3. Công ty nào sản xuất món ngũ cốc ưa thích của con?
4. Tên studio sản xuất bộ phim gần đây nhất con thích xem là gì?
5. Tên công ty sản xuất đĩa CD yêu thích của con là gì?
6. Cửa hàng nào con thích vào mua sắm?

7. Tên nhà hàng yêu thích của con?

8. Hãng nào sản xuất ra chiếc xe yêu thích của con?

Một vài trong số những câu trả lời sẽ đưa bạn và con tới tên của một số tổng công ty, như Honda, Yamaha hay General Motors, hiện đang được giao dịch công khai trên thị trường chứng khoán. (Bạn có thể biết công ty nào được giao dịch công khai bằng cách xem mục kinh doanh trong số báo hằng ngày hay trên mạng Internet.) Với danh sách công ty sau cùng này, bạn và trẻ vừa lập được một danh mục đầu tư chứng khoán thu hút người tiêu dùng.

Bước kế tiếp là chọn một mã cổ phiếu và mua một số cổ phần của công ty thông qua một nhà môi giới chứng khoán. (Bạn có thể mua chỉ một cổ phiếu, nhưng nhìn chung như thế không được chấp nhận.) Nếu con bạn còn dưới 21 tuổi, bạn sẽ cần phải mua cổ phiếu rồi đưa lại cho trẻ, hoặc bạn và trẻ có thể mua liên kết với cả hai tên.

Khi bạn mua cổ phiếu riêng lẻ, bạn và con sẽ nhận được, với tư cách cổ đông, một bản báo cáo thường niên của công ty. Đây là một bản báo cáo chính thức, cũng như giấy báo điểm học kì vậy, mà công ty đại chúng phải phát hành mỗi năm để thông báo tình hình hoạt động, các sản phẩm và dịch vụ mới, và mục tiêu tài chính hay phát triển trong năm tới của công ty.

Khi bạn đã có được bản báo cáo, hãy rà soát hết một lượt cùng với con bạn. Phần lớn báo cáo được viết sao cho người đọc không có chuyên môn có thể hiểu được, và điều đó sẽ khiến bạn cảm thấy mình như một ông chủ vậy!

Cho dù con bạn không thể tự tay mua và bán cổ phần, bạn vẫn có thể để trẻ tham gia vào quá trình này. Hãy dạy trẻ cách tìm các công ty chào bán cổ phiếu trong mục kinh doanh trên báo. Mỗi công ty chào bán cổ phiếu được liệt kê bằng tên của nó. Tuy nhiên, hầu hết những cái tên đều được viết tắt. Ví dụ như Disney là “Disney”, nhưng McDonald’s lại là “McDonld” và Toys “R” Us thành “ToyRU”.

Các con số và tên viết tắt mới đầu có thể khó hiểu, nhưng rồi mắt bạn sẽ quen với chúng và có thể tìm ra rất nhanh.

THỊ TRƯỜNG CHỨNG KHOÁN VẬN HÀNH NHƯ THẾ NÀO?

Thị trường chứng khoán vận hành theo quy luật cung cầu. Ví dụ như, nếu không có nhiều thẻ bóng chày Mickey Mantle (cung thấp), và rất nhiều người muốn nó (cầu cao), thì giá sẽ tăng lên. Mặt khác, nếu cửa hàng có rất nhiều chuối đã bị thâm (cung cao) và chẳng ai muốn mua chuối hỏng cả (cầu thấp) nên giá sẽ rớt xuống.

Thị trường chứng khoán cũng như vậy. Nếu nhiều người muốn sở hữu một loại cổ phiếu vì công ty đó kinh doanh kiếm được nhiều tiền, giá cổ phiếu đó sẽ tăng lên. Nếu một công ty không có tiếng tăm, sản phẩm mới và lợi nhuận đi xuống, mọi người sẽ không muốn mua cổ phần công ty đó, và thế là giá sẽ sụt giảm.

CÁCH MUA CỔ PHIẾU

Trên lý thuyết, nhà đầu tư có thể đến trực tiếp công ty để mua cổ phiếu. Luật pháp không đòi hỏi bạn phải thông qua một nhà môi giới chứng khoán. Tuy nhiên, tự bạn đi làm như vậy là không thực tế.

Nhà môi giới chứng khoán là những người được cấp giấy phép mua và bán cổ phiếu cho người khác. Một số nhà môi giới chỉ mua và bán các loại cổ phiếu được yêu cầu. Họ là những nhà môi giới chiết khấu (discount broker). Họ sẽ tính một khoản phí nhỏ. Các nhà môi giới khác sẽ đưa ra lời khuyên và trả lời các câu hỏi của bạn về chứng khoán đồng thời giúp bạn tìm loại cổ phiếu phù hợp với nhu cầu của mình. Họ thu phí nhiều hơn một chút.

Để có thể mua và bán cổ phiếu, bạn phải mở một tài khoản với nhà môi giới của mình. Nó cũng tương tự như mở tài khoản ngân hàng vậy. Một khi đã có tài khoản, phần lớn các nhà môi giới sẽ cho phép bạn mua và bán cổ phiếu qua điện thoại. Mỗi tháng bạn sẽ nhận được một bản kê từ nhà môi giới giống như bản sao kê ngân hàng. Bản kê này sẽ cho bạn biết mình đã mua và bán những gì, cổ phiếu có giá bao nhiêu, và tổng chi phí là bao nhiêu.

THỊ TRƯỜNG CHỨNG KHOÁN

Thời xưa, tại Mỹ người ta thường đứng tại các góc phố để mua bán cổ phiếu. Trên thực tế, cuối thế kỷ 18, một nhóm người kinh doanh chứng khoán đã tập hợp lại dưới một gốc cây để cùng làm việc. Năm 1972, họ thành lập Sàn giao dịch Chứng khoán New York gần đó để làm nơi người mua và kẻ bán cùng tìm đến.

Ngày nay, hầu hết các giao dịch chứng khoán của các tập đoàn lớn nhất nước Mỹ đều được thực hiện tại Sàn giao dịch Chứng khoán New York (NYSE, hay còn được gọi là "Big Board"). Cổ phiếu của trên 1.800 công ty đang được giao dịch tại NYSE và khối lượng giao dịch thường xuyên vượt quá 100 triệu cổ phiếu mỗi ngày.

Những khách giao dịch gặp nhau trực tiếp trên sàn và tổ chức đấu giá mua và bán dựa trên cung và cầu.

CẮT NGHĨA QUỸ TƯƠNG HỖ CHO TRẺ THẾ NÀO

Nếu bạn không muốn tự mua và bán cổ phiếu của mình, các công ty đầu tư có thể góp tiền của bạn với những người khác để lập một quỹ tương hỗ. Quỹ tương hỗ này sau đó sẽ được đầu tư vào các loại cổ phần hoặc trái phiếu khác nhau (Trái phiếu là một chứng nhận bạn được cấp khi cho chính phủ hay một công ty vay tiền.)

Mỗi quỹ tương hỗ có một mục tiêu; một số chỉ đầu tư vào những công ty tốt nhất và lớn nhất, gọi là cổ phiếu blue chip .

(Ở đây, cổ phiếu blue chip có tên xuất phát từ thẻ bài poker xanh có giá trị tiền mặt cao nhất.) Một số khác lại có thể đặt mục tiêu đầu tư vào duy nhất một loại cổ phiếu nhất định, như của dịch vụ công cộng, hay công ty dược phẩm, công ty giải trí.

Tổng giá trị quỹ thay đổi tùy theo các cổ phần trong quỹ biến động thế nào. Người điều hành quỹ có thể mua và bán cổ phiếu.

Quyền sở hữu quỹ tương hỗ tồn tại dưới dạng cổ phiếu, vậy nên với tư cách là một cổ đông trong quỹ, bạn sẽ nhận được tiền lãi hoặc bị thua lỗ chừng nào bạn còn nắm trong tay cổ phiếu.

Có nhiều lí do khiến người ta lại thích đầu tư vào quỹ tương hỗ. Một là nhà đầu tư cá nhân như bạn có thể không có nhiều thời gian để theo dõi thị trường chứng khoán như người điều hành quỹ. Một ưu điểm khác của quỹ tương hỗ là khi trở thành một phần trong nhóm lớn hơn, bạn sẽ có triển vọng thu được nhiều lợi nhuận hơn. Phần lớn người ta không đủ tài chính để đầu tư vào từng công ty một trong số rất nhiều các công ty mà quỹ tương hỗ đề xuất. Bạn có thể đầu tư vào quỹ tương hỗ với số tiền nhỏ, đôi khi chỉ là 100 đến 500 đô la.

Bạn mua quyền gia nhập quỹ tương hỗ thông qua nhà môi giới, cũng giống như với chứng khoán. Bạn có thể mua liên kết với con bạn hay mua rồi đưa lại cho con. Mỗi tháng, bạn sẽ nhận được một bản kê từ quỹ tương hỗ của mình. Bản kê này cho biết các biến động và số tiền bạn thu được.

Thảo luận với con bạn và để trẻ giữ một danh sách cổ phần và/hoặc quỹ tương hỗ mà bạn đang sở hữu. Mỗi quý, hãy yêu cầu con bạn báo cáo về tình hình danh mục đầu tư.

CẮT NGHĨA CHO CON BẠN NHỮNG CHI PHÍ PHÁT SINH TRONG CUỘC SỐNG

Khi tôi diễn thuyết với nhiều nhóm đông người về kế hoạch tài chính, thường có hai mảng mà mọi người coi là các tác nhân chính làm hỏng ngân sách của họ. Đó là thuế và bảo hiểm.

Tất cả chúng ta qua tuổi hai mươi mốt đều biết rằng mình sẽ chuẩn bị phải đóng thuế và có thể sẽ mua nhiều loại bảo hiểm. Về lý, chúng ta biết vậy, nhưng về tình, đó là những khoản tiền khó mở hầu bao bởi lẽ hầu hết chúng ta cảm thấy mình được nhận lại quá ít.

Dù bạn có thích hay không, thuế và bảo hiểm là hiện thực và chúng cần được tính đến trong ngân sách.

CHƯƠNG 9
CHA MẸ CẦN NÓI NHỮNG GÌ VỚI CON CÁI VỀ TÀI CHÍNH CỦA MÌNH

Vào thời của cha mẹ tôi, và thời ông bà tôi trước đó nữa, một cuộc trò chuyện gia đình với đề tài tình dục và tiền bạc không được coi là một "câu chuyện thích hợp bên bàn ăn". Cả hai thứ đó đều được ông bà, cha mẹ cho là những chủ đề tế nhị, riêng tư, và có nhiều dấu hiệu cho thấy chẳng đề tài nào trong số đó được thảo luận nhiều, kể cả giữa vợ chồng với nhau!

Khi chúng ta bước vào thế kỷ mới, xã hội có cái nhìn thoáng hơn và sex thậm chí là một đề tài cần trao đổi trong nhiều gia đình. Những mối nguy hiểm chết người có thể tới từ tình dục buông thả hay không an toàn đã buộc hầu hết các bậc cha mẹ từ bỏ quan niệm cũ.

Chủ đề tiền bạc vẫn chưa được bàn thảo tương xứng với tầm quan trọng của nó, nên mối nguy hiểm do chi tiêu vô chừng mực hay không tính toán vẫn gây nên những hậu quả nghiêm trọng: việc phá sản và tồi tệ nhất là mất nhà cửa là hai trong số những hệ quả đáng tiếc đang trên đà gia tăng.

Với chương sách này, hy vọng bạn sẽ đạt tới một mức độ thoải mái cao với chủ đề tiền bạc so với cha mẹ bạn. Và lý tưởng nhất là bạn đang chủ

động tham gia và trò chuyện với trẻ về tiền bạc.

Tuy nhiên, liệu bạn đã sẵn sàng để thảo luận về tài chính của chính bạn với con mình chưa? Đó là đề tài "Quá riêng tư" hay "Không phải việc của trẻ con!"? Có lẽ thế. Chẳng cha mẹ nào muốn tiết lộ những thông tin có thể làm mình xấu hổ trước con cái sau này cả. (Đó là lí do tại sao chúng ta ngăn không cho mẹ đẻ mình trưng bảng điểm cũ của chúng ta ra trước bọn trẻ!)

Tôi không cho là con bạn cần biết bạn đã từng bị những chuyện "lùm xùm" như bị trả về bảy tấm séc trong một ngày, hay bạn đã từng bị từ chối cho vay thế chấp bốn lần rồi mới thành công. Tuy vậy, vẫn có những thông tin tài chính về bạn mà một đứa con lớn, và tất nhiên là một thanh thiếu niên, cần biết vì lợi ích của chính mình.

Hầu hết những thông tin cần-biết này xoay quanh kế hoạch tài chính tương lai mà vợ chồng bạn đã lập ra, nhất là trong trường hợp chẳng may bạn ra đi bất ngờ. Nên chăng tiết lộ với con về thu nhập hằng năm của bạn hay số tiền bạn bỏ ra thuê nhà hoặc trả nợ - đó là tùy bạn. Phần mà trẻ thực sự cần phải được biết là bạn đã chuẩn bị cho nó như thế nào nếu có chuyện gì xảy ra với vợ chồng bạn.

Phần tiếp theo đây là trao đổi về hoạt động tài chính cá nhân của bạn và một vài gợi ý về phương thức, thời điểm để giải thích với trẻ mà không làm con sợ hãi hoặc bị quá tải.

DI NGUYỆN CỦA BẠN VÀ TẦM QUAN TRỌNG ĐỐI VỚI TRẺ

Di nguyện của bạn hẳn là tài liệu quan trọng nhất bạn soạn ra cho con mình. Một bản di nguyện sẽ không chỉ thảo ra đường hướng cho tài sản của bạn và chỉ định người thi hành (người chứng giám các chỉ dẫn trong di nguyện được thực hiện), mà nó còn sắp đặt những gì bạn muốn diễn ra với con mình cho đến khi chúng đủ lớn để tự lập được.

Tôi cảm thấy rất bất ngờ khi biết rằng cho dù với tầm quan trọng rõ ràng của việc lập di nguyện, song cứ ba người Mỹ qua đời thì có tới hai người không lập di nguyện. Dù có thế nào đi chăng nữa, thiếu vắng một bản di

nguyện thích hợp sẽ đặt người thân và gia tài của bạn vào những khó khăn thật sự nếu có chuyện gì xảy đến.

Mặt khác, nhiều bậc phụ huynh thảo ra, hay sửa lại, di nguyện của họ khi một đứa con chào đời. Nếu bạn đã làm như thế với đứa con đầu, hãy nhớ sửa lại mỗi lần chào đón một em bé mới. Và nếu bạn vẫn chưa thực hiện việc này, HÃY LÀM NGAY HÔM NAY! Sẽ rất tồi tệ cho trẻ nếu chúng đột ngột mất cha mẹ và không có bản di nguyện nào chỉ dẫn ai sẽ chăm sóc chúng và chăm sóc như thế nào.

Việc soạn thảo di nguyện có thể nhờ qua luật sư hoặc bạn tự tham khảo qua sách, internet sau đó đem công chứng để nó trở thành một tài liệu hợp pháp. Ít nhất, bạn cũng phải viết tay được một bản di nguyện với những gạch đầu dòng, trong đó trình bày bạn muốn ai sẽ thành người giám hộ cho con mình, ai nhận được phần tài sản nào, v.v... (Bạn nên ký tên và ghi ngày tháng lên đó, đặt nó vào một chỗ an toàn, và đưa bản sao cho một người thân ngoài gia đình mình, chẳng hạn một người bạn hay cha xứ.)

Một số bản di nguyện viết tay có thể được chấp nhận trước tòa, cho dù có gây tranh cãi. An toàn nhất tất nhiên là bản được lập bởi một luật sư có chuyên môn trong lãnh vực này và thông hiểu luật pháp.

Hãy nhớ rằng phần lớn các thành viên trong gia đình bạn, những người họ hàng hay người giám hộ sẽ muốn tuân theo nguyện vọng của người cha, người mẹ nếu họ biết ý nguyện đó là gì. Vậy nên, nếu lúc này bạn vẫn chưa có một bản di nguyện, hãy lập tức phác ra giấy, hay nói chuyện này với một người bạn thân để những chỉ dẫn của bạn được ai đó biết đến cho tới khi bạn có một bản chính thức.

NHỮNG ĐIỀU VỀ CON CẦN ĐƯỢC BẠN NÓI ĐẾN TRONG BẢN DI NGUYỆN

---

1. Ai sẽ là người thi hành bản di nguyện? Đây cần phải là một người bạn tin tưởng để chắc chắn rằng mọi vấn đề sẽ được giải quyết đúng theo mong muốn cụ thể của bạn.

2. Ai sẽ trở thành người giám hộ hay bảo trợ của con/các con bạn trong

trường hợp một người hoặc cả cha mẹ chúng qua đời?

Hãy bàn bạc thật kĩ chuyện này với chồng/vợ bạn và có thể cả với những đứa lớn, rồi với người giám hộ mong muốn (có thể có một lí do nào đó mà bạn không biết được khiến người được giao phó không thể tiếp nhận trách nhiệm này). Nói chung, nếu không có di nguyện và tòa phải quyết định ai nuôi các con bạn, chúng sẽ được gửi tới một người ruột thịt (và một người thân X, Y nào đó có thể không phải người bạn muốn gửi gắm con mình!).

3. Đứa trẻ sẽ được cung cấp tài chính như thế nào? Hãy kiểm tra xem tài sản và các hợp đồng bảo hiểm của bạn có đủ cho con bạn ăn học hay không.

4. Tài sản của bạn sẽ được chia thế nào? Cụ thể những ai được nhận và nhận được cái gì? Bạn muốn đứa trẻ nhận được toàn bộ khoản tiền khi đến tuổi trưởng thành hay chia số đó ra từng kì? (Một luật sư có thể giải thích những lựa chọn của bạn.)

Sau khi viết được một di nguyện cơ bản, bạn và luật sư của mình nên soát lại khoảng năm năm một lần. Mọi thứ sẽ thay đổi. Bạn mua nhà, có thể có thêm em bé, có thêm tài sản cần chia, và những thứ đó cần được cập nhật vào bản di nguyện.

BẠN CẦN NÓI GÌ VỚI CON VỀ DI NGUYỆN CỦA MÌNH?

Lí do khiến một cuộc trò chuyện với trẻ về di nguyện của bạn trở nên rất đáng giá ấy là như thế bạn sẽ có cơ hội bảo đảm với trẻ rằng nó vẫn sẽ được chăm sóc nếu có chuyện gì xảy đến với vợ chồng bạn – và đừng nghĩ đứa bé bốn, năm tuổi không bao giờ thắc mắc vấn đề này.

Từ khi còn rất nhỏ, các con bạn đã được nghe những câu chuyện đau lòng về điều gì xảy đến với những đứa trẻ không cha mẹ. Sau cùng thì cha mẹ Cô bé Lọ Lem ở đâu? Hay cha mẹ đẻ cô Tấm đã đi đâu về đâu? Hàng loạt những em bé mồ côi không nơi nương tựa trong các tác phẩm văn học đã cho trẻ thấy được nỗi bất hạnh của những đứa trẻ không cha không mẹ.

Nhóc nhà bạn cần được đảm bảo rằng cho dù bạn không có ở bên cạnh để chăm sóc con, song bạn đã chuẩn bị để trẻ vẫn được yêu thương và chăm sóc

bởi một người khác.

Tư tưởng bao quát mà bạn cần truyền đạt ấy là bạn đã chuẩn bị cho con được chăm sóc, cả về tình cảm lẫn vật chất, và sự chuẩn bị này được đưa vào một thứ gọi là di nguyện.

Sự ra đi của bạn không phải một đề tài vui vẻ gì với cả bạn lẫn trẻ, mà tôi lại khuyến khích trao đổi thẳng thắn cùng trẻ về hầu hết mọi vấn đề, vì thế đây lại là một chủ đề bạn cần tiếp cận nhẹ nhàng, đặc biệt với những trẻ nhỏ.

Đề tài này được khơi lên trong nhà tôi giữa một bối cảnh kì lạ. Chị gái Alison của tôi sống trong một trang trại gần đó, và khi con gái Kyle của tôi lên bốn tuổi thì một con ngựa của Alison chết sau khi sinh con. Chúng tôi cuống cuồng gọi điện khắp cả nước để tìm một con ngựa bảo mẫu trong khi cô con gái tôi nước mắt ngắn dài hỏi mẹ rằng nó và Rhett sẽ ra sao nếu có chuyện không hay xảy đến với tôi.

Dù câu hỏi có làm tôi bất ngờ, song đó chính là thời điểm thích hợp để trấn an cô bé rằng nó và anh trai vẫn sẽ được chăm sóc và, trên thực tế, đã có một kế hoạch chi tiết (bản di nguyện) sẵn sàng ở đó rồi. Khi chúng tôi về nhà, Kyle nằng nặc đòi xem bản di nguyện và cho dù không thể đọc hết, cô bé vẫn có vẻ yên lòng rằng sẽ không phải trở thành trẻ mồ côi đi xin cháo ăn nếu như tôi chết.

Tôi có thể nói chắc rằng điều kiện thích hợp để nói chuyện về di nguyện của bạn sẽ tự nhiên mà đến. Trẻ con thường tò mò về cái chết và trẻ luôn có hàng đống câu hỏi về điều đó với bạn lúc chúng lên bốn hoặc năm tuổi.

Bạn sẽ tìm thấy một kẽ hở ở một trong số những câu chuyện đó để thêm vào rằng mọi người rồi sẽ chết, và trong khi ta chuẩn bị để sống lâu thật lâu, nếu có chuyện gì xảy đến, đứa trẻ sẽ không bị tống ra đường.

Trẻ dưới bảy tuổi có thể vẫn quá nhỏ để đi vào chi tiết bản di nguyện. Dĩ nhiên, chúng sẽ muốn biết một số thông tin như ai sẽ chăm lo cho chúng và chúng sẽ sống ở đâu. Một lần nữa, cần đảm bảo với trẻ rằng đã có một kế hoạch chu đáo cho tương lai của trẻ.

Dưới đây là định nghĩa về di nguyện cho trẻ. (Lưu ý rằng đây không phải định nghĩa cho người lớn, tập trung vào sự chia tài sản, mà là định nghĩa cho trẻ con những gì liên hệ tới nó.)

DI NGUYỆN: Một kế hoạch được thảo ra nhằm chỉ dẫn việc một đứa trẻ

sẽ được chăm sóc ra sao nếu có chuyện không may xảy đến với cha mẹ nó.

Trẻ biết bạn đã chuẩn bị chu đáo từ trước về việc ai sẽ lo cho con sau giờ học khi không có bạn, vào tối thứ Bảy nếu bạn đi chơi, và khi cả hai vợ chồng bạn phải đi công tác hay du lịch xa nhà. Hãy giải thích rằng di nguyện chỉ như bản mở rộng của những sự chuẩn bị đó thôi.

Tôi sẽ nhấn mạnh với trẻ rằng, rất có thể, kế hoạch này sẽ không được dùng đến khi bạn đã rất già và con bạn đã trưởng thành. Sau cùng thì di nguyện được lập ra chỉ để phòng khi nguy cấp mà thôi.

Với những trẻ đã đi học, bạn nên đi sâu thêm vào một số chi tiết trong bản di nguyện và về chuyện nó được để ở đâu. Trẻ ở tuổi teen cần quen thuộc hơn với bản di nguyện và đặc biệt là về trách nhiệm của chúng nếu có những đứa em nhỏ hơn.

CẮT NGHĨA VỀ BẢO HIỂM VỚI TRẺ THẾ NÀO?

Bảo hiểm nhân thọ là một trong rất nhiều hình thức bảo hiểm, có liên quan tới di nguyện ở điểm là cả hai được lập ra để lo cho những đứa con theo cách này hay cách khác.

Tôi sẽ không trao đổi dài dòng về bảo hiểm ở đây. Thay vào đó, tôi sẽ cung cấp một định nghĩa về bảo hiểm và một vài khía cạnh của loại hình này để bạn thảo luận với trẻ khi nói chuyện về di nguyện.

Đây là định nghĩa về bảo hiểm cho trẻ nhỏ:

BẢO HIỂM: Một hợp đồng trong đó công ty bảo hiểm chi tiền cho bạn nếu có chuyện không may xảy ra.

Với những đứa từ 9 đến 18 tuổi:

BẢO HIỂM: Một hợp đồng được trả trước để đảm bảo khoản bồi thường cho những tổn thất do hỏa hoạn, trộm cắp, tử vong, hay các rủi ro khác.

Có rất nhiều hình thức bảo hiểm, từ bảo hiểm nhà cửa xe hơi cho đến bảo hiểm thương tật, sức khỏe, và bảo hiểm nhân thọ. Với phần lớn các hợp đồng bảo hiểm, bạn mua bảo hiểm và đóng một khoản phí bảo hiểm mỗi năm một lần trong thời hạn bảo hiểm bạn muốn.

Bảo hiểm nhân thọ thường là một khoản tiền lớn chi cho người thụ hưởng khi người mua bảo hiểm qua đời. Nếu cả hai vợ chồng bạn đều mua bảo hiểm nhân thọ (và bạn nên làm thế nếu có con), hãy giải thích với trẻ rằng số tiền đó sẽ quay về trợ giúp trẻ nếu bố mẹ gặp chuyện không may.

Với những đứa trẻ lớn và trẻ tuổi teen, sẽ rất có ích khi bạn cho chúng biết hợp đồng bảo hiểm được cất ở đâu, và tên công ty bảo hiểm, phòng trường hợp chúng phải giúp xử lý những chi tiết đó khi bạn vắng mặt.

TÀI CHÍNH CÁ NHÂN VÀ TÀI CHÍNH GIA ĐÌNH

Có thể sẽ có rất nhiều công việc tài chính bạn đang đảm đương mà chỉ mình bạn hiểu được bởi vì bạn luôn tự mình giải quyết chúng. Đó có thể bao gồm những chi phí gia đình hằng ngày và các hóa đơn cho đến tủ ký thác ngân hàng và danh mục đầu tư tài chính.

Hẳn nhiên có một sự thực tại Mỹ – nhất là từ sau ngày 11 tháng 9 năm 2001– đó là người ta nghe được rất nhiều câu chuyện kinh hoàng về những người phụ nữ đột nhiên mất chồng và không có chút ý niệm nào về tình hình tài chính của họ, hay thậm chí phải tìm hiểu chuyện này ở đâu. Đó là một tình huống nghiệt ngã và hoàn toàn không đáng bị rơi vào.

Nếu bạn là "kế toán trưởng" và người quản lý tài chính của cả gia đình, bạn nên trao đổi với vợ/chồng mình về công việc của mình. Người chồng/vợ không tham gia quản lý tài chính cần có trách nhiệm biết được các ghi chép tài chính để ở đâu.

Nếu bạn là một người cha/mẹ đơn thân, bạn cần giữ cẩn thận các ghi chép đó để người thi hành hay người giám hộ của trẻ tới lo công việc, người đó có thể xác định tình trạng của các hóa đơn, các danh mục đầu tư, .v.v... Người lớn cần biết các ghi chép đó ở đâu, và tôi có thể nói rằng nếu trẻ đã hơn bảy hay tám tuổi, nó có thể chỉ cho người đó đúng ngăn kéo hay tủ sách có những ghi chép ấy. Nếu trẻ còn nhỏ, hãy nói với một người trong nhà, hay với người giám hộ chỗ cất các ghi chép đó.

Tôi cũng đề nghị rằng nhóc teen nhà bạn cần được biết khái quát sự sắp đặt về tài chính, và chắc chắn là cả chỗ cất các tài liệu quan trọng cùng các

ghi chép nữa.

Dưới đây là một danh sách các tài liệu tài chính gia đình mà mọi người trong nhà phải tìm được khi bạn vắng mặt:

TÀI LIỆU TÀI CHÍNH QUAN TRỌNG TRONG NHÀ

Hóa đơn
Bản sao kê ngân hàng
Séc bị hủy
Chứng từ nhà đất
Giấy đăng ký các loại phương tiện
Bản kê thuế
Hợp đồng bảo hiểm
Giấy bảo hiểm sức khỏe
Di nguyện
Danh mục đầu tư tài chính
Thông tin kế hoạch hưu trí
(Tài liệu phi văn bản)
Mã số két sắt
Nơi đăng ký tài khoản ngân hàng
Tài khoản đơn vị tín dụng
Địa điểm hầm an toàn
Sổ địa chỉ cá nhân
Các chìa khóa quan trọng, bao gồm cả chìa khóa tủ ký thác

Nhiều người cất những tài liệu đó trong những tủ kiên cố hoặc trong két sắt ở nhà, hoặc có thể họ để ở văn phòng làm việc. Hãy cho người mà bạn tin tưởng biết chỗ cất giữ nếu những tài liệu quan trọng ở nơi nào khác ngoài ngăn kéo bàn của bạn ở nhà.

QUỸ TÍN THÁC CHO CON BẠN

Quỹ tín thác (trust funds) là khoản tiền được để dành cho một ai đó khác, thường là con cái. Tôi sẽ không đi vào chi tiết cách thiết lập quỹ tín thác

trong cuốn sách này – nhân viên ngân hàng hay luật sư của bạn có thể giúp bạn việc đó. Tuy nhiên, tôi nói đến nó ở đây bởi hai lý do: một, làm một gợi ý cho các bậc cha mẹ đang soạn kế hoạch tài chính cho con mình, và hai, để nhắc bạn rà soát lại các định hướng cho quỹ tín thác cùng với trẻ.

Nhiều người cho rằng quỹ tín thác là thứ chỉ dành cho những đứa trẻ rất, rất giàu có. Ngày nay điều đó không còn đúng nữa. Chẳng hạn như nhiều bậc cha mẹ có thể lập quỹ tín thác riêng cho chi phí đại học sẽ khả dụng với trẻ khi con đến tuổi 18. Như thế, nếu cha mẹ có gặp chuyện gì trước khi người con đạt đến độ tuổi trên, người thi hành di nguyện sẽ giám sát việc sử dụng quỹ tín thác.

Một lần nữa, bạn nên nói qua về quỹ tín thác với trẻ ở tuổi tiểu học và mô tả chi tiết cho nhóc teen nhà mình.

TÀI SẢN CẤT GIẤU CỦA BẠN

Hãy dành ra vài phút để nghĩ thật cẩn thận về những phần tài sản khác đang được cất giấu mà bạn có thể có. Bạn có bí mật giấu một khoản tiền lớn ở đâu đó trong nhà? Ở nhà bạn có những món nữ trang đắt tiền, chứng nhận cổ phần, hay trái phiếu không? Có một khoản cho vay lớn nào mà một người bạn thân hay người họ hàng đang phải trả bạn?

Tất cả những tài sản bổ sung đó là một phần tài sản của bạn và sẽ thuộc về người thừa kế theo như di nguyện của bạn. Đó không nhất thiết phải ở trong di nguyện chính thức; chỉ cần có một ghi chép ở đâu đó trong các giấy tờ quan trọng của bạn.

GIẢI THÍCH CÁC KHỦNG HOẢNG KHÁC TRONG GIA ĐÌNH NHƯ THẾ NÀO?

Ngoài việc cha mẹ qua đời, còn có những chấn động lớn khác ảnh hưởng tới gia đình cả về tình cảm lẫn tài chính. Một lần nữa, tốt hơn hết là hãy trò chuyện với con bạn về những điều đó từ trước cơn khủng hoảng.

Ly hôn

Đứa con đang độ tuổi đến trường của bạn hẳn đã từng nghe thấy từ "ly hôn". Các nhà tâm lý trẻ em nói rằng đó là một tổn thương sẽ đi theo đứa trẻ cả đời nếu không được xử lý thích đáng.

Phần lớn những tổn thương đó gắn với tiền bạc (theo các thống kê thì đó là một trong những nguyên nhân dẫn đến ly hôn). Sau cuộc chia tay, người nuôi con, thường là người mẹ, nhiều khi không đủ khả năng để sống ở nơi cũ, vậy nên họ sẽ phải chuyển đến một môi trường mới. Đó là chưa kể đến chuyện phần đông các bà mẹ sẽ phải quay trở lại làm việc, và việc nuôi con cũng thường thay đổi đáng kể.

Những điều đó có thể là chuyện thực tế của bạn hoặc không. Lời khuyên của tôi ở đây là giải thích từ trước với trẻ ly hôn là gì, điều đó sẽ ảnh hưởng đến con như thế nào, và rồi đảm bảo với trẻ rằng bạn sẽ chăm lo cho con tốt nhất có thể.

Tái hôn

Các chuyên gia khẳng định trẻ rất muốn biết liệu sự kiện này sẽ ảnh hưởng đến nó như thế nào trong những phạm vi rất đơn giản. Trẻ sẽ ngủ ở phòng nào? Người bố/mẹ kế sẽ đối xử ra sao với trẻ.

Thông thường, cuộc hôn nhân mới sẽ làm nhẹ đi gánh nặng tài chính của

một phụ huynh nuôi con một mình đang phải đảm đương. Mặt tích cực về tài chính có thể làm dịu đi chuyện đau buồn, vậy nên hãy cố gắng chỉ ra những điều tích cực đó cho trẻ.

Mất việc và tạm nghỉ việc

Đây hẳn nhiên là một tình cảnh khốn khó và trong đó trẻ có triển vọng trở nên có ích. Cho dù chuyện bị mất việc hay tạm nghỉ làm được báo trước hoặc đột ngột, hãy giải thích với trẻ rằng cả gia đình sẽ phải cùng nhau cố gắng cho đến khi qua cơn khủng hoảng.

Trao đổi với trẻ rằng khó khăn này sẽ ảnh hưởng đến gia đình nói chung, và đến nó nói riêng ra sao. Liệu con có phải nghỉ lớp học múa yêu thích? Bạn bị mất việc liệu rằng như vậy cả nhà sẽ thành vô gia cư? Trẻ con thường có những nỗi sợ hãi mà thực sự cần phải được giải tỏa ngay lập tức.

Hãy nói với trẻ những gì con có thể giúp trong tình huống này. Trẻ luôn muốn giúp đỡ vì như vậy khiến chúng cảm thấy sự việc trong tầm kiểm soát và có ích hơn. Biết đâu trẻ sẽ muốn hạn chế tiền tiêu vặt của con hay góp số đó vào giúp đỡ gia đình? Hay, liệu có một việc nhà, việc vặt nào đó con có thể giúp đỡ hoặc đảm trách, như trông em, làm vườn chẳng hạn?

Trẻ con có thể rất sáng tạo. Khi chồng một người bạn thân của tôi bị mất việc một tháng trước lễ Giáng sinh, các con cô đã góp toàn bộ tiền mua quà của chúng vào quỹ của gia đình, và tặng những "phiếu việc" thay cho quà. Một phiếu cho bữa sáng trên giường trong năm ngày Chủ nhật, một cho mười giờ yên lặng (mà cha mẹ được chọn), và một cho 20 giờ trông em miễn phí. Bạn tôi rất thích những món quà này, cô ấy đang muốn lại được nhận những món quà đó trong năm nay!

Chuyển nơi làm việc

Thông thường sự chuyển nơi làm việc là do cha mẹ được thăng cấp, và như vậy sẽ được tăng lương. Đó là những điểm tích cực để bù đắp cho đứa trẻ đang buồn vì phải xa người bạn thân hay cô giáo nó yêu quý. Hãy giải thích rằng việc gia đình từ bỏ thứ này để đến với thứ khác tốt hơn là hoàn toàn đáng làm.

BẠN CẦN BIẾT ĐIỀU GÌ VỀ TÀI CHÍNH CỦA CHA MẸ MÌNH?

Giờ bạn đã cập nhật cho vợ/chồng và con về tình hình tài chính của mình, vậy thì bạn biết gì về vấn đề tài chính của chính cha mẹ mình?

Các nhà xã hội học Mỹ gọi những người sống cùng con cái và cha mẹ mình là người thuộc "thế hệ nhân kẹp" (sandwich generation). Khái niệm này được dùng cho một nhóm các bậc cha mẹ tuổi trung niên, đang ngày một gia tăng, vừa phải chăm sóc con cái vừa phụng dưỡng cha mẹ đau yếu.

Nếu cha mẹ bạn vẫn còn sống, dù ốm đau hay mạnh khỏe, bạn vẫn cần thông hiểu ước muốn và dự định tương lai của họ. Bạn có thể phải có trách nhiệm thực hiện chúng, và/hoặc có thể có những hậu quả tài chính trực tiếp ảnh hưởng tới gia đình bạn.

Nhìn chung, không phải đi vào chi tiết cụ thể, câu hỏi chính bạn cần đặt cho cha mẹ mình là: "Ước muốn của cha mẹ khi khuất núi là gì?" và "Cha/mẹ muốn thấy người bạn đời ở lại được chăm sóc ra sao?".

Bạn cần biết những thông tin về di nguyện, bảo hiểm, và tài sản của cha mẹ bạn cũng như con bạn biết tình hình này của bạn vậy. Hãy hỏi cha mẹ bạn về chỗ họ cất các bản di nguyện và các tài liệu quan trọng khác (chứng từ, tờ khai thuế, đăng ký xe, vân vân).

Một câu "Nếu… thì sao?" quan trọng khác bạn cần trao đổi với cha mẹ mình đó là nếu họ bị tàn tật hay không thể tự sống một mình được thì thế nào. Họ có muốn vào viện dưỡng lão không? Họ muốn ở với bạn hay một người họ hàng khác không? Biết đâu họ sẽ muốn bán nhà, và xây một phòng riêng ở sát nhà bạn chẳng hạn.

Nhiều người, nhất là những cặp cha mẹ già, có những ý tưởng cụ thể về cách họ muốn đám tang của mình được tổ chức và nơi mình được chôn cất. Hãy nói chuyện với cha mẹ bạn về những ước muốn này, và nắm lấy những thông tin bạn cần.

Khi nêu ra vấn đề này với tất cả những khả năng có thể xảy ra – trong đó rất nhiều điều ảnh hưởng đến tài chính và lối sống của bạn – tốt hơn hết hãy thảo luận chúng với cha mẹ bạn trước khi cần đến.

CHƯƠNG 10
THỎA THUẬN VẤN ĐỀ SINH HOẠT KHI CON ĐÃ LỚN

Tin nóng: Số lượng các bậc cha mẹ hứng chịu Hội chứng trống vắng đang giảm đáng kể trong thế kỷ 21.

Đó là tin tốt. Còn phần không-tốt-lắm với rất nhiều bậc cha mẹ là lí do nhiều đấng sinh thành không phải hứng chịu Hội chứng trống vắng vì họ chưa bao giờ có cơ hội. Các thống kê mới đây của Cục điều tra Dân số Mỹ cho thấy hai thực tế đáng chú ý: nhiều người con trưởng thành tiếp tục sống ở nhà cha mẹ lâu hơn trước khi dọn ra riêng, và nhiều người con trưởng thành quay lại nhà mẹ đẻ sau một thời gian sống tự lập. Thực tế, hiện tượng này trở nên phổ biến đến nỗi nó đã có một cái tên: Thế hệ Boomerang.

Theo những thống kê dân số gần đây, ngày nay 56% nam giới và 43% nữ giới ở độ tuổi từ 18 đến 24 sống với cha mẹ mình. Trong số những người mới tốt nghiệp đại học, con số này mới thật đáng kinh ngạc: 65% trở lại sống với cha mẹ.

Nguyên nhân của cả hai xu hướng trên gần như hoàn toàn là vấn đề kinh

tế; những người con trưởng thành đơn giản không đủ khả năng tài chính để sống tự lập.

Nhưng không chỉ những tân cử nhân mới phải chịu khó khăn này. Tôi biết một người đồng nghiệp cũ vừa đưa cả gia đình sáu người của mình về ở cùng cha mẹ già vì anh bị thất nghiệp và suốt một năm trời không tài nào tìm được việc mới. Thật đáng buồn cho những ai rơi vào tình cảnh này.

Nếu đứa con đã lớn của bạn (tạm thời) thất bại trong việc tìm kiếm một cuộc sống tự lập ổn định, bạn sẽ làm gì?

Gần như chẳng người nào tôi biết có thể nói không với một đứa con cần trở về nhà, tuy vậy xin đưa ra một vài chỉ dẫn đã được chứng minh có thể khiến tình thế boomerang trở nên dễ dàng hơn.

Đừng cho rằng mọi thứ sẽ giống như khi con bạn còn đang ở năm cuối trung học. Mọi thứ đã thay đổi. Con bạn đã đổi khác, bạn đã đổi khác, thế giới cũng đã thay đổi Hãy trao đổi các quy tắc trong gia đình với con bạn, nhưng sau chót, bạn phải tạo ra quy tắc. Đó là nhà bạn mà. Hãy viết chúng ra. Làm thành một hợp đồng. Thực ra, hãy làm nó thành một hợp đồng thuê nhà. Không nhất thiết hợp đồng này phải được lập bởi một luật sư; các bạn vẫn là người một nhà, gắn với nhau bằng tình yêu thương và lòng tin tưởng. Nhưng chuyện này cần phải nghiêm túc mới được.

TẠI SAO PHẢI LẬP HỢP ĐỒNG THUÊ NHÀ GIỮA CHA MẸ VÀ CON CÁI LỚN?

Mục đích của hợp đồng thuê nhà là tạo ra các quy tắc cả hai bên cùng đồng thuận để giảm thiểu những mâu thuẫn hay hiểu lầm về sau này. (Nó cũng có nhiều điểm tương tự như hợp đồng trước hôn nhân.)

Với những đứa con lựa chọn ở lại nhà bạn sau khi tốt nghiệp đại học, hợp đồng này giúp khẳng định con là một người lớn trong mắt bạn. Bản hợp đồng cho thấy trong mắt bạn con là một người trưởng thành. Hợp đồng ghi nhận con là một người lớn với những sự tự do và trách nhiệm nhất định. (Có thể bạn sẽ phải tháo bỏ lệnh giới nghiêm 11 giờ đêm, song bạn cũng sẽ thôi không giặt đồ cho con nữa.)

Với đứa con lớn về lại nhà, bản hợp đồng sẽ làm tắt đi mọi ảo tưởng rằng bạn là một nhà nghỉ với dịch vụ phòng miễn phí. Con bạn cũng có thể thực sự đón nhận một hợp đồng chỉ ra các bổn phận của mình bởi lẽ như thế sẽ làm giảm bớt cảm giác lệ thuộc và vô dụng. Cho dù một người con không thể san sẻ hoàn toàn gánh nặng tài chính cho cả gia đình, người đó vẫn có thể giúp trong các công việc nhà.

Dưới đây là một vài chỉ dẫn về những điều cần đề cập trong hợp đồng. Trừ một vài ngoại lệ, hầu hết những điều trong hợp đồng này không có một đáp án đúng hay sai. Những điều như là giới hạn thời gian người con sống dưới mái nhà của cha mẹ và ai trả tiền cho cái gì là rất khác nhau giữa nhà này và nhà khác.

LÀM SAO ĐỂ LẬP MỘT HỢP ĐỒNG VỚI CON ĐÃ TRƯỞNG THÀNH CỦA BẠN

Hợp đồng này cần được lập tại thời điểm người con bắt đầu làm việc và quyết định đợi một thời gian trước khi rời nhà, hay trước khi người con lớn quay trở về nhà bạn. Sẽ khó hơn nhiều để phá bỏ các lề thói cũ sau khi người con đã ổn định chỗ ở.

Nên nhớ trong trường hợp này bạn là chủ nhà và con bạn là khách thuê. Cho dù bạn coi con mình là người lớn, bạn vẫn có những đặc quyền nhất định mà con không có.

Dưới đây là một danh sách những câu hỏi mà vợ chồng bạn, những người chủ nhà, cần phải tự đặt cho mình để xác nhận những điều bạn cho là hợp lẽ trước khi trao đổi với con mình. Những câu hỏi này tập trung vào những rắc rối thường xảy ra trong một gia đình. Rất nhiều trong số đó thực sự được đặt ra trong một hợp đồng thuê căn hộ, vậy nên không phải là vô lí khi bạn, với tư cách chủ nhà, tập trung vào đó.

BÀI TẬP CHO CHA MẸ SẮP LÀM CHỦ NHÀ

1. Con bạn có phải trả tiền nhà hay không?
2. Tiền nhà nên là bao nhiêu?

.... nếu đi làm, ... nếu thất nghiệp

3. Con bạn có phải trả tiền đặt cọc thuê nhà không?

Có và khoản đó trị giá .... tháng thuê nhà

Không

4. Hợp đồng này có thời hạn cụ thể không?

Có trong .... năm, rồi làm mới, nếu cần

Không

5. Bạn sẽ chia các chi phí thế nào?

Điện ....–........ (phần trăm, chẳng hạn như 50-50, 60-40)

Nước ....–........ (phần trăm)

Điện thoại ....–........ (phần trăm cước phí)

Các khoản khác ....

6. Con bạn sẽ phải chịu trách nhiệm những việc nhà nào?

Trong nhà .... (đổ rác, quét nhà, hút bụi, vân vân)

Ngoài trời .... (gom lá, dọn dẹp, sơn tường, vân vân)

7. Con có được phép đi xe của bạn không?

Nếu có, ai sẽ trả tiền xăng và phí sửa chữa, bảo hiểm?

8. Con bạn sẽ đỗ xe riêng ở đâu?

Trong gara/ngõ vào/trên phố/chỗ khác ....

9. Con bạn có được phép nuôi (thêm) vật nuôi không?

10. Khách của con có được ở lại qua đêm không?

11. Con bạn có thể ăn đồ bạn mua chứ?

Có và con góp số tiền .... vào ngân quỹ

Không

12. Ai sẽ đảm trách chuyện nấu ăn?

Đây không phải bài kiểm tra, nên cũng sẽ không có đáp án đúng hay sai. Đó là một danh sách sẽ giúp bạn bắt đầu quyết định những điều có trong hợp đồng với con bạn.

Mọi gia đình đều có những vấn đề cần được bổ sung thêm trong hợp đồng, như chuyện người hút thuốc với người không, tiếp khách khi nào và ở đâu... Hãy nghĩ về những điều đó và cả những vấn đề khác có liên quan.

Bước kế tiếp là phải viết ra bản hợp đồng với các quyết định được coi là hợp lí của vợ chồng bạn, rồi thảo luận về nó với con/khách trọ của bạn. Vẫn

như mọi khi, hãy sẵn sàng thương lượng. Biết đâu con bạn lại muốn giữ trách nhiệm kiểm tra xem xe bạn có được bảo dưỡng đầy đủ không để bù vào việc bạn cho nó dùng chung xe.

Hợp đồng này có thể cũng là một mẫu phù hợp dành cho những người trẻ ở cùng một căn hộ. Họ sẽ phải đặt những câu hỏi tương tự cần giải quyết trước khi dọn đến ở cùng nhau.

VÀ MỘT VÀI GỢI Ý KHÁC

• Đặt ra một hạn dọn đi, đó có thể là 3 tuần, 3 tháng hay 3 năm.

• Viết ra một thủ tục xử lý những vi phạm hợp đồng. Theo bạn thì có những điều vi phạm hợp đồng không? Sẽ đặc biệt nghiêm trọng nếu đời sống tài chính của con bạn tan nát vì rượu hay thuốc phiện. Nhưng còn có thể có những vấn đề khác, từ hành vi tình dục hay "mượn" đồ của bạn, cho đến một mức độ bừa bãi mà không thể chấp nhận được. Đó là những vi phạm "hết chịu nổi", hay sẽ có những mức cảnh cáo? Nếu có thì bao nhiêu lần?

• Giúp các con bạn sắp xếp lại các khoản nợ, nếu chúng đang mắc phải. Đừng chỉ đơn thuần cứu con mình khỏi cái hố sâu tài chính. Vì như thế chẳng khác nào cho chúng con cá thay vì dạy chúng cách câu, như tục ngữ đã dạy. Cùng con xây dựng ngân sách và phá bỏ các thói quen chi tiêu cũ, để con có thể tránh các món nợ sau này.

• Và – điều này cực kì quan trọng – đừng hi sinh tương lai kinh tế của chính bạn. Hãy ấn định một mức thực tế bạn có thể giúp và không vượt quá số đó. Hãy nhớ, con bạn có nhiều thời gian hơn bạn rất nhiều để khắc phục vấn đề tài chính.

Tôi biết một câu chuyện về các bậc phụ huynh buộc phải cương quyết đuổi con trai mình, vợ anh ta và bốn đứa con ra khỏi nhà vì những căng thẳng cao độ họ tạo ra cho sức khỏe của đôi vợ chồng già này. Tôi cũng biết một đôi vợ chồng sau cùng đã quyết định để ngôi nhà của họ cho ba người con trai lớn và dọn ra một căn hộ gần đó.

Tuy nhiên, tôi thường xuyên nghe những chuyện về những người cha mẹ cho các con lớn của mình một chốn nương náu tương đối an toàn khỏi thế giới khắc nghiệt trong khi người con định hình lại cuộc sống sau khi ly hôn hoặc là thay đổi công việc. Việc này thường rất có hiệu quả. (Đương nhiên sẽ tốt hơn nếu cha mẹ có một căn nhà rất lớn!)

PHẦN KẾT
MỘT LỜI CUỐI – "TIẾN TỚI VÀ NHÂN RỘNG"

Xét trên nhiều mặt, tôi cảm thấy mình mới chỉ gãi nhẹ trên bề mặt của lĩnh vực dạy trẻ về tiền bạc. Tài chính không phải một môn học đơn giản; không một cuốn sách nào có thể chứa đựng mọi điều cần biết. Quản lý tiền bạc là một chủ đề mà bạn và con cần tiếp tục nghiên cứu chừng nào cả hai vẫn còn phải dùng đến – có thể tới tận ngày bạn qua đời ở cái tuổi 108 viên mãn! Tôi hy vọng cuốn sách này đã chỉ cho bạn nên bắt đầu khi nào và ra sao.

Hãy kiên nhẫn với những trẻ nhỏ (và thậm chí phải kiên nhẫn hơn nữa với nhóc teen nhà bạn). Quan trọng hơn cả là hãy cố gắng hết sức để giữ cho việc học này nhẹ nhàng và vui vẻ ! Xử lý tiền bạc là một thử thách hầu hết chúng ta phải đối mặt trong suốt cuộc đời, và bạn, với tư cách là những bậc làm cha mẹ, có thể có tác động lớn đến cách con mình làm quen với tài chính. Chúng sẽ tự tin hay sợ hãi? Câu trả lời phụ thuộc phần lớn vào bạn, người vừa là giáo viên vừa là tấm gương cho trẻ.

Liệu điều đó có nghĩa rằng bước "nhập môn tài chính", theo cách gọi của tôi, của trẻ sẽ xoay quanh chính bạn? Phải, chính thế. Điều đó phụ thuộc

nhiều vào độ kiên trì của bạn trong việc nói đi nói lại một ngàn lẻ một những chuyện nhỏ nhặt – từ việc tại sao bạn để tiền típ cho cô phục vụ bàn cho đến sự dao động lãi suất ảnh hưởng đến bạn thế nào – cho con bạn ngày này qua ngày khác. Đừng biến quản lý tiền bạc thành một mối quan tâm nhất thời trong gia đình bạn mà hãy làm nó thành một phong cách sống.

Khi đang cùng học với con bạn, dù nó ở tuổi nào, hãy thường xuyên tự hỏi mình câu này: “Điều gì mình nói với con về tài chính mà mình ước có ai đó nói với mình ở tuổi nó?”. Kinh nghiệm của tôi cho thấy nhiều người trong số những giáo viên giỏi nhất về quản lý tài chính là những người đã trải qua những sai lầm trong quản lý tiền bạc. Hãy dùng chính những sai lầm quá khứ của bạn với tiền nong (và ai mà không có hàng đống những điều đó để rút kinh nghiệm chứ?) để cảnh báo con bạn về rất nhiều những hiểm họa chúng sẽ đối mặt và có thể tránh được.

Ngoài vấn đề sức khỏe, cá nhân tôi cho rằng có rất ít mối lo đáng ngại hơn là những gì dính đến tiền bạc. Rất nhiều người trong chúng ta sẽ trải qua cảm giác những thảm họa tài chính đe dọa một, hai lần trong đời. Những thứ như hóa đơn viện phí bất thình lình, những cơn bão trăm năm mới có một lần, và/hoặc một hóa đơn thuế tài sản bất ngờ có thể cuộn một ngân sách hợp lý, hiệu quả thành một cây quẩy xoắn. Dù thế nào đi chăng nữa, nền tảng bền vững mà bạn đã bồi đắp với những điều căn bản trong cuốn sách này có thể giúp rất nhiều cho con bạn thoát khỏi cuộc vật lộn thường tình với những ưu phiền tiền bạc.

Đây là một cách đơn giản để kiểm tra sự tiến triển với con bạn: Thỉnh thoảng, sau khi hướng dẫn những điều căn bản, hãy rà qua danh sách từ vựng trong phần Thuật ngữ để xem con bạn biết được bao nhiêu. Việc này cũng sẽ chỉ ra được mảng tài chính nào bạn cần giải thích kỹ hơn.

Sau cùng, tất cả chúng ta đều phải học “nói không” khi thôi thúc tiêu xài ập đến. Cho đến khi gây dựng được một lưng vốn vững chắc (điều này sẽ hữu ích trong việc bảo vệ ta khỏi những tình huống khẩn cấp liên miên trong cuộc đời), từ chối mọi chuyến đi mua sắm không cần thiết, hủy bỏ mọi chuyến xuống phố chơi đêm, thậm chí kiêng ngặt dù chỉ một gói kẹo cho đến khi hoàn thành mục tiêu tài chính. Với một lưng vốn khả quan, kỹ năng quản lý thuần thục, và khi khả năng tự kiểm soát đã kha khá, gần như ai cũng có

thể ứng phó được với hầu hết những bất ngờ tài chính một khi chúng tìm đến. Điều đó không phải quá khó. Bạn có thể làm được cho mình và cho con.

Đừng bao giờ lãng quên mục tiêu đích thực của mình: sự tự lực. Henry David Thoreau[23] phổ biến ý tưởng này từ gần 200 năm trước và lý thuyết này cứ thế ăn sâu vào lối tư duy của người Mỹ đến độ nó chưa bao giờ trở nên lỗi thời hay lạc điệu.

Nếu Thoreau liên hệ (một phần) sự tự lực với khả năng tự trồng lấy thức ăn cho mình, thì tôi lại liên hệ nó với khả năng tự "trồng" lấy tiền của mình. Tôi đảm bảo với bạn rằng quá trình gây dựng cũng sung sướng chẳng kém gì hưởng thụ.

THUẬT NGỮ

• **Bản sao kê ngân hàng:** Một bản lưu trữ các khoản tiền gửi, tiền rút, phí thu, và lãi thu được trên một tài khoản nhất định.

• **Bản lưu:** Phần lưu trữ các giao dịch trong một cuốn sổ séc.

• **Bản lưu séc:** Một cuốn sổ, sách, hay nhật ký để ghi lại mỗi tấm séc theo thứ tự.

• **Báo cáo thường niên:** Bản kê tài chính hợp thức được các công ty cổ phần gửi hằng năm.

• **Báo cáo tín dụng:** Một lưu trữ về tiền sử tín dụng của một người được các tổ chức vay nợ; nhà tuyển dụng và các tổ chức khác sử dụng để đánh giá xem người đó có đáng tin cậy về mặt tài chính hay không.

• **Cầu:** Mong muốn và khả năng chi trả cho hàng hóa và dịch vụ.

• **Chi phiếu bưu điện:** Một phiếu lệnh được cấp bởi bưu điện, ngân hàng, hay các cơ sở tài chính khác để trả một số tiền cụ thể cho một người hay doanh nghiệp nhất định.

• **Chứng chỉ tiền gửi (CD):** Một dạng tài khoản tiết kiệm trong đó tiền được ký gửi trong một khoảng thời gian định trước.

• **Cổ đông:** Người nắm giữ cổ phần (cổ phiếu) trong một công ty.

• **Cổ phần:** Cổ phiếu của một công ty được chào bán ra cộng đồng.

• **Cổ tức:** Phần lợi nhuận của công ty trả cho các cổ đông.

• **Cung:** Số lượng thứ gì đó được cung cấp với một mức giá đáp ứng cầu.

• **Cuống séc:** Một phần tấm séc để lưu lại thông tin của tấm séc đó.

• **Danh mục đầu tư:** Một nhóm các khoản đầu tư thuộc sở hữu của một người.

• **Di nguyện:** Văn bản hợp pháp về nguyện vọng của một người liên quan đến chuyển nhượng tài sản và sự chăm sóc những người phụ thuộc sau khi người đó qua đời.

• **Dịch vụ:** Mọi việc được làm để lấy tiền hay đổi hàng.

• **Đầu tư :** Chi tiền có rủi ro với hy vọng thu lại nhiều hơn về mặt tài chính.

• **Đề phòng lạm phát:** Một khoản đầu tư từ bây giờ để bảo vệ một người hay doanh nghiệp khỏi nguy cơ vật giá leo thang trong tương lai.

• **Giá:** Trị giá của một thứ được tính đổi với hàng hóa, dịch vụ, hay một phương tiện trao đổi.

• **Giá trị đối chiếu:** Giá của một sản phẩm khi so sánh với một sản phẩm khác tương tự.

• **Giá trị tương đối:** Giá trị một sản phẩm liên hệ với lượng công việc và thời gian cần thiết để kiếm ra số tiền cần thiết mua được sản phẩm đó.

• **Giám hộ:** Sự bảo hộ hay bao bọc, nhất là đối với một đứa trẻ.

• **Giáo dục có điều kiện:** Như được dùng trong sách này, nó nghĩa là những kiến thức thực tế, tại chỗ mà bạn truyền cho con khi cùng tham gia những hoạt động thường ngày.

• **Hàng hóa :** Tất cả những thứ có giá trị có thể mang ra trao đổi hay mua bán.

• **Hội tín dụng :** Một tổ chức tài chính thường có liên kết với một ngân hàng hay một đoàn thể chuyên môn cung cấp nhiều dịch vụ tài chính cho các hội viên.

• **Hợp đồng bảo hiểm :** Một hợp đồng đảm bảo những đền bù tài chính trong trường hợp hỏa hoạn, tai nạn, tử vong, hay các rủi ro khác.

• **Hợp đồng cho thuê:** Một hợp đồng trong đó một bên cho bên kia quyền sử dụng đất đai, nhà cửa, vật dụng, .v.v... trong một khoảng thời gian cụ thể và với một khoản phí cố định.

• **Khoản nợ:** Một khoản tiền được vay trong một khoảng thời gian xác định, thường kèm theo lãi người vay trả cho người cho vay.

• **Khoản vay:** Số tiền nợ khi thanh toán bằng tín dụng hay mượn của ai đó.

• **Khủng hoảng :** Một giai đoạn suy thoái nghiêm trọng được ghi nhận bằng thất nghiệp tăng cao và sự yếu kém trong kinh doanh và giá trị thị trường chứng khoán.

• **Kì hạn:** Kết thúc thời gian sinh lãi của trái phiếu hay ngày cuối trong hạn vay nợ.

• **Ký thay:** Ký một văn bản cho một người khác chỉ định trách nhiệm trả khoản tiền nợ nếu người vay không thể trả nợ.

• **Lãi suất ưu đãi:** Lãi suất ngân hàng dành cho những khách hàng lớn và thân thiết nhất.

• **Lạm phát :** Một tình trạng kinh tế đặc trưng là vật giá tăng cao, thường bị gây nên do có quá nhiều tiền lưu hành trong nền kinh tế.

• **Lợi nhuận:** Số tiền một doanh nghiệp thu được sau khi trừ hết chi phí sản xuất và bán sản phẩm.

• **Mã số xác nhận cá nhân (PIN) :** Dãy số bí mật được mã hóa vào bất kì loại thẻ ngân hàng nào, ta cần phải nhập nó vào máy rút tiền tự động (ATM) trước khi có thể rút hay gửi tiền.

• **Máy thanh toán tự động (ATM):** Một cỗ máy trong ngân hàng hay tại các địa điểm công cộng khác nơi người ta có thể rút hay gửi tiền qua hệ thống điện tử.

• **Mệnh giá:** Một loại giấy bạc hay bất kì loại tiền nào khác mang một giá trị nhất định.

• **Nền kinh tế:** Kết cấu dòng chảy tiền tệ trong một xã hội.

• **Ngân hàng:** Một cơ sở nơi tiền bạc được cất giữ an toàn và cho vay tiền cũng như cung cấp các dịch vụ tài chính khác.

• **Ngân hàng Dự trữ Liên bang Hoa Kỳ:** Được Quốc hội thành lập vào năm 1913 để ổn định nền kinh tế quốc gia, Ngân hàng Dự trữ Liên bang là ngân hàng trung tâm của nước Mỹ. Nó được chia thành mười hai ngân hàng địa phương trải rộng khắp nước Mỹ. Công việc chính của ngân hàng này là điều tiết nguồn cung tiền tệ. Nó nắm một phần trăm quỹ (phần dự trữ) của các ngân hàng thương mại và cho họ vay tiền khi cần thiết.

• **Ngân sách:** Một kế hoạch xác định số tiền mà một người, một doanh nghiệp, nhà nước được phép chi và chi như thế nào.

• **Người giám hộ:** Một người chịu trách nhiệm hợp pháp với các vấn đề

của trẻ nhỏ.

• **Người tiêu dùng :** Một người mua sản phẩm hay sử dụng dịch vụ cho chính mình.

• **Người thi hành di nguyện:** Người được chỉ định thực hiện các hướng dẫn trong một bản di nguyện.

• **Nhà môi giới chứng khoán:** Người mua và bán cổ phần trên thị trường chứng khoán cho những người khác.

• **Phí:** Một khoản thu cố định.

• **Phiếu mua hàng:** Một phiếu chứng nhận một người được hưởng triết khấu khi mua hàng hay sử dụng dịch vụ.

• **Phương tiện trao đổi:** Bất kì thứ gì một nhóm người thống nhất có một giá trị nhất định.

• **Quỹ tiết kiệm:** Tiền được giữ ở nơi an toàn để dùng sau này.

• **Quỹ tương hỗ:** Một công ty lập ra một quỹ tiền chung để đầu tư vào chứng khoán và trái phiếu.

• **Quỹ tín thác:** Tiền hay cổ phần được giữ vì quyền lợi của ai đó.

• **Séc:** Một phiếu lệnh gửi tới ngân hàng để trả một khoản tiền nhất định định cho một người hay đơn vị xác định trích từ tiền ký gửi vào ngân hàng đó.

• **Séc hủy bỏ:** Một tấm séc đã được thanh toán từ một tài khoản và được trả về cho chủ tài khoản.

• **Sinh hoạt phí:** Tổng chi phí các nhu yếu phẩm thiết yếu.

• **Suy thoái:** Một tình trạng suy sụp của nền kinh tế, khi nhu cầu hàng hóa giảm và nguồn tiền ít đi.

• **Tài khoản:** Tiền gửi trong ngân hàng có thể được rút ra theo yêu cầu của người ký gửi.

• **Tài khoản hưu trí cá nhân (IRA):** Một tài khoản được hoãn thuế dùng để tiết kiệm tiền đến khi về hưu.

• **Tài khoản Keogh:** Một tài khoản tiết kiệm hưu trí được hoãn thế dành cho người làm việc tại nhà.

• **Tài khoản sổ tiết kiệm:** Một tài khoản tiết kiệm trong đó các giao dịch được lưu vào một cuốn sổ đưa cho ngân hàng mỗi lần rút hay gửi tiền.

• **Tài khoản thị trường:** Một loại tài khoản chi phiếu trả lãi. Nó thường yêu cầu một số tiền ký gửi tối thiểu và giới hạn số séc được phép ký trong một khoảng thời gian cho trước.

• **Tài sản thừa kế:** Một thứ gì đó, thường là tiền, được chuyển cho một người sau khi một người khác (thường là người thân của người được thừa kế) qua đời.

• **Thị trường chứng khoán:** Nơi cổ phiếu của nhiều công ty khác nhau được mang ra mua bán.

• **Thẻ rút tiền mặt:** Một tấm thẻ thanh toán điện tử được cấp vốn trước.

• **Thẻ tín dụng:** Một tấm thẻ cho phép thanh toán bằng tín dụng.

• **Thu nhập:** Tiền nhận được do lao động hay phục vụ, hay được sở hữu, đầu tư, v.v.

• **Tỉ giá ngoại tệ:** Giá trị của đồng tiền nước này so với đồng tiền nước khác.

• **Tỉ lệ thất nghiệp:** Kết quả tính toán phần trăm số người trong xã hội muốn đi làm nhưng không tìm được việc.

• **Tiền:** Bất kì thứ gì được một nhóm người chấp nhận để trao đổi hàng

hóa hay dịch vụ.

• **Tiền gửi:** Gửi tiền vào ngân hàng. Đồng thời, “tiền gửi” là tổng số tiền đã được đưa vào.

• **Tiền thế chấp:** Khoản tiền vay của ngân hàng để mua nhà hay các bất động sản khác.

• **Tiền tệ:** Bất kỳ loại tiền nào đang được dùng làm phương tiện trao đổi.

• **Tiền tiêu vặt:** Một số tiền nhất định cha mẹ cho trẻ hằng tuần như một phần thưởng vì đã là một thành viên biết lao động trong gia đình.

• **Tiền trả góp định kỳ:** Một phần nợ được trả.

• **Tín dụng:** Khoản tiền vay nợ, thường kèm một mức phí, phải được trả lại về sau này.

• **Tín dụng điều khoản:** Một khoản tiền được thống nhất chờ ở ngân hàng có thể cho người ký gửi vay.

• **Tín dụng trả góp:** Một hợp đồng giữa cửa hàng và người tiêu dùng cho phép việc mua hàng được trả tiền thành từng phần.

• **Tờ khai thuế:** Một mẫu đơn thống kê tổng thu nhập hàng năm của một cá nhân, một cặp vợ chồng, hay một công ty để xác định số tiền thuế cần nộp.

• **Trừ nợ :** Trừ tiền trong ngân hàng hay các loại tài khoản khác của bạn.

• **Ủng hộ:** Tiền được quyên cho một hội từ thiện hay tổ chức xã hội.

• **Vật thế chấp:** Tài sản mà người vay cam kết sẽ trả cho người cho vay trong trường hợp không trả được nợ.

• **Việc vặt:** Việc nhà hay việc vặt không được làm thường xuyên.

- **Việc nhà:** Một công việc thường kì ở nhà.

- **Vỡ nợ:** Không đủ khả năng trả nợ.

PHỤ LỤC
DẠY TRẺ QUẢN LÝ TÀI CHÍNH

Quan điểm hiện đại về giáo dục tài chính cho trẻ

Tại Việt Nam hiện nay, các phương pháp giáo dục về tài chính hoặc truyền dạy cho con trẻ những khái niệm về đồng tiền đang rất được các gia đình quan tâm và chú trọng tìm hiểu. Tuy nhiên, dù đã được đưa vào giảng dạy từ rất lâu tại các môi trường sư phạm, nhưng đến nay, việc giáo dục tính tiết kiệm cho trẻ vẫn chỉ diễn ra khá âm thầm, lặng lẽ, chưa có cơ quan hoặc tổ chức nào có sự đầu tư tập trung triển khai giáo dục về những bài học này một cách độc lập. Việc tìm kiếm các tài liệu chính thống để giảng dạy cho trẻ tính tiết kiệm một cách tâm lý và bài bản dường như cũng khá khó khăn. Song song đó, một quan niệm tồn tại từ rất lâu rằng tiền bạc thường gây ảnh hưởng tiêu cực lên con trẻ đã góp một phần không nhỏ trong việc cản trở sự hình thành những mô hình giáo dục chuyên biệt về tính tiết kiệm cho trẻ nhỏ. Tuy nhiên, đứng trước những biến động nhanh chóng và không ngừng của xã hội hiện đại, mọi người cũng đã ý thức được rằng quản lý tài chính là một kỹ năng cần rèn luyện cho trẻ từ bé, nó quan trọng không kém bất kỳ kỹ năng sống nào khác.

Vậy, nên để con trẻ học hỏi các kỹ năng tài chính như thế nào là hợp lý nhất? Neale Godfrey - tác giả cuốn sách Tiền không mọc trên cây quan niệm rằng: cha mẹ là tấm gương cho con về quản lý tài chính. Nếu chúng ta là một tấm gương tốt, được trang bị đầy đủ những kiến thức tài chính, trẻ sẽ học được từ chúng ta những điều tốt; ngược lại, trẻ cũng có thể học cả những điểm không hay trong cách thức chi tiêu của chúng ta, dù chúng ta không muốn điều đó đi chăng nữa. Đó là lý do vì sao các bậc cha mẹ cần chủ động truyền dạy cho con mình những kiến thức đúng đắn về tài chính tùy theo độ tuổi và mức độ nhận thức.

Một số bí quyết giúp trẻ hình thành khả năng quản lý về tài chính

Điều cơ bản và đầu tiên trong giáo dục kỹ năng tài chính cho con trẻ là giúp trẻ hiểu được ý nghĩa và giá trị của đồng tiền liên quan tới sức lao động. Chúng ta cần phải giúp con mình xây dựng các kế hoạch về tài chính, sắp

xếp cho con các khoản chi tiêu cơ động, chi tiêu ngắn hạn, trung hạn và dài hạn để hình thành đức tính tiết kiệm thông qua một vài gợi ý về bí quyết dạy trẻ sau đây:

1. Khuyến khích trẻ tiết kiệm từ những việc nhỏ hằng ngày

Chúng ta hãy là những người bạn của trẻ, cùng trẻ thực hành những bài học về tiết kiệm thông qua các sinh hoạt hằng ngày. Khi những lý thuyết về tiết kiệm được lồng ghép vào nếp sống gia đình một cách thực tế, mặc nhiên sẽ hình thành cho trẻ những thói quen tiết kiệm tốt.

2. Dạy trẻ tận dụng đồ cũ

Trẻ con lớn rất nhanh, áo quần và vật dụng trẻ đã sử dụng chúng ta có thể giữ lại để dành cho các em, các cháu trong họ hàng hoặc các trẻ nhỏ ở những mái ấm... Khi thực hiện việc làm ý nghĩa này, chúng ta hãy cho trẻ cùng tham gia để trẻ cảm nhận được rằng đối với những đồ vật mình đã sử dụng vẫn sẽ có giá trị khi tái sử dụng hoặc sẽ trở thành món quà thân thương đối với những hoàn cảnh bất hạnh hơn.

3. Tập cho trẻ cách mua sắm khoa học

Mỗi lần đi mua sắm, chúng ta nên đưa trẻ theo để cả gia đình cùng lựa chọn những sản phẩm phù hợp và có sự thống nhất giữa các thành viên. Khi chọn một món hàng, chúng ta hãy cùng trẻ so sánh chúng với những món hàng có cùng tính năng và chất lượng, từ đó chọn mua món có giá thấp hơn để tiết kiệm chi phí.

4. Động viên trẻ lập một danh sách những vật yêu thích

Chúng ta hãy cùng trẻ lập một bảng danh mục những món đồ dùng mà trẻ mơ ước và khuyến khích trẻ dành dụm tiền để hoàn thành những mục tiêu, kế hoạch của mình. Những mục tiêu của trẻ có thể đơn giản chỉ là tiết kiệm tiền để mua một món đồ chơi, mua một bộ đồ mà trẻ yêu thích hay một bộ dụng cụ học tập phục vụ cho chính bản thân mình…

5. Giúp trẻ xác định sự khác nhau giữa những thứ trẻ cần và muốn

Đa số trẻ con thường không nhận biết được sự khác nhau giữa cái mà trẻ muốn và cái mà trẻ cần. Chúng ta hãy cùng trẻ lập ra 2 danh sách: một là những thứ cần thiết như quần áo, giày dép, bữa ăn trưa, dụng cụ học tập; hai là những thứ trẻ muốn như trang sức, thời trang, game, các thiết bị điện tử… Sau đó, chúng ta phân tích, so sánh và giải thích cho trẻ hiểu về sự khác biệt

giữa những thứ này với nhau để trẻ biết cái nào là quan trọng hơn.

6. Nói không với những đòi hỏi thái quá

Ngay từ khi còn rất nhỏ, trẻ đã biết đòi hỏi. Thông thường, trong những trường hợp này, chúng ta thường "đầu hàng" trước thái độ nài nỉ của trẻ. Đừng làm như vậy! Hãy cương quyết "nói không" với những mong muốn không thích đáng, đồng thời nên cổ súy cho những mong muốn thích đáng của trẻ.

7. Tự kiếm tiền

Trường hợp trẻ cương quyết muốn có một thứ gì đó, thay vì kịch liệt phản đối và lên án sự "vòi vĩnh" của trẻ, chúng ta hãy hướng trẻ đến việc tự kiếm tiền để mua nó. Chúng ta giúp trẻ bằng cách thiết lập một quy trình làm việc phù hợp với khả năng của trẻ và khuyến khích trẻ thực hiện. Mỗi lần trẻ nản chí, hãy nhắc lại mục tiêu đã đặt ra để trẻ cố gắng vươn lên. Khi nỗ lực để có được một thứ gì đó bằng chính sức lao động của mình, trẻ sẽ nhận thức được giá trị của đồng tiền là từ chính đôi tay và khối óc.

8. Làm gương cho trẻ

Bản năng của con người là học hỏi để định hình nhân cách, do đó, muốn hình thành tính tiết kiệm cho trẻ, trước tiên, bản thân chúng ta hãy cố gắng làm một tấm gương sáng. Ví dụ, chúng ta có thể lập cho mình các hạng mục chi tiêu hợp lý và thực hiện các kế hoạch đã đề ra một cách nghiêm túc để trẻ nhìn nhận, học tập và noi theo.

9. Khen ngợi, tán dương bé

Nếu trẻ có những hành động tiết kiệm tiền hoặc tiêu tiền hợp lý, chúng ta đừng quên dành tặng trẻ những lời khen ngợi, tán thưởng. Điều này rất quan trọng trong việc khích lệ tinh thần tiết kiệm của trẻ.

10. Khuyến khích trẻ "lập quỹ"

Tương tự người lớn, trẻ con cũng có nhu cầu mua sắm và thực hiện các kế hoạch cần sử dụng đến đồng tiền trong tương lai. Chúng ta có thể giúp trẻ sở hữu một chú heo đất đáng yêu và khuyến khích trẻ dành một khoản tiền nhỏ mỗi ngày để bỏ vào heo đất. Đồng thời giải thích cho trẻ hiểu rằng số tiền mà trẻ dành dụm là để giúp trẻ thực hiện kế hoạch mua sắm sách vở vào đầu năm học mới, giúp trẻ mua áo quần đẹp vào mỗi dịp tết về… Ngoài ra, chúng ta cũng có thể cách tân chú heo đất ở nhà thành một tài khoản tiết

khoản tiết kiệm hiện đại nho nhỏ tại ngân hàng cho trẻ.

Cũng theo tác giả Neal Godfrey, tiết kiệm bằng một tài khoản ngân hàng sẽ giúp trẻ thấy hứng thú hơn khi số tiền vừa được cất giữ an toàn, lại vừa có khả năng "sinh sôi nảy nở". Và điều quan trọng khác nữa, sở hữu một tài khoản ngân hàng là bước đầu để trẻ làm quen với thế giới ngân hàng rộng lớn vốn rất cần thiết khi trẻ lớn lên. Số tiền tiết kiệm được sau một thời gian trẻ có thể sử dụng để mua sắm học cụ, đồ chơi, quần áo hay thực hiện những ước mơ nho nhỏ của riêng trẻ. Bạn sẽ thấy trẻ hạnh phúc như thế nào khi làm được những điều đó bằng chính đồng tiền do mình dành dụm.

• Chú thích •

[1] Benjamin McLane Spock (1903 –1998) là một bác sĩ nhi khoa người Mỹ, người viết cuốn sách Baby and Child Care (Chăm sóc trẻ sơ sinh và trẻ nhỏ) xuất bản năm 1946, là một trong những cuốn sách bán chạy nhất mọi thời đại. (Mọi chú thích trong sách là của người dịch)

[2] Thomas Berry Brazelton (sinh ngày 10.5.1918) là một bác sĩ khoa nhi danh tiếng và một tác giả người Mỹ. Các bệnh viện lớn khắp thế giới sử dụng Thang đánh giá hành vi trẻ sơ sinh của ông (Neonatal Behavioral Assessment Scale - NBAS).

[3] Là một trong những cửa hàng đồ chơi nổi tiếng nhất New York và cũng có thể được coi là nổi tiếng nhất New York được thành lập vào năm 1862.

[4] Donna Reed (1921 – 1986) nữ diễn viên người Mỹ, được yêu thích với vai diễn Donna Stone, một người phụ nữ trong gia đình trung lưu, trong series truyền hình The Donna Reed Show.

[5] Scrooge McDuck: một nhân vật hoạt hình của Walt Disney, nổi tiếng vì sự giàu có và keo kiệt.

[6] Andrew Carnegie (1835 – 1919): doanh nhân Mỹ gốc Scotland, người sáng lập Đại học Carnegie và nhiều công trình giáo dục khác, đồng thời góp vốn thành lập nhiều thư viện, trường học ở nhiều quốc gia; ông thường được gọi là "người giàu có thứ hai trong lịch sử".

[7] John Davison Rockefeller (1839 – 1937) là nhà đầu tư Mỹ, người sáng lập Đại học Chicago và Đại học Rockefeller; được coi là "người giàu có nhất trong lịch sử". Ông dành 40 năm cuối đời dùng gần hết tài sản tập trung vào các hoạt động từ thiện, liên quan chủ yếu đến giáo dục và sức khỏe cộng đồng thông qua Quỹ Rockerfeller.

[8] Cornelius Vanderbilt (1794 – 1877): doanh nhân Mỹ, người góp tiền thành lập trường Đại học Vanderbilt.

[9] Statement savings account, hay còn gọi là trương mục tiết kiệm thông báo.

[10] 401 (K): Một hình thức tài khoản tiết kiệm hưu trí được áp dụng ở

Mỹ, lấy tên từ tiểu khu số hiệu 401 (K), người đóng tiền sẽ được bắt đầu rút tiền ở tuổi 59 như một khoản lương hưu.

[11] Joe Paterno (sinh năm 1926) là huấn luyện viên trưởng đội tuyển bóng bầu dục Penn State Nittany Lions từ năm 1966 đến năm 2011, giữ kỉ lục dẫn dắt đội bóng của mình giành được 409 trận thắng.

[12] Oprah Winfrey (sinh năm 1954) là người dẫn chương trình truyền hình, nhà sản xuất chương trình truyền hình người Mỹ, được biết đến nhiều nhất với chương trình talk show mang tên chính mình; bà được coi là người phụ nữ có sức ảnh hưởng số một thế giới.

[13] Là hình thức tiết kiệm hằng tháng, theo đó một số tiền nhất định sẽ được chuyển tự động theo định kỳ từ tài khoản tiền lương sang tài khoản tiết kiệm tự động của khách hàng.

[14] Quicken: Một chương trình quản lí tài chính cá nhân, được phát triển bởi Intuit, Inc.

[15] Marcus Welby, M.D: Một series phim truyền hình được công chiếu ở Mỹ từ năm 1969 đến năm 1976, xoay quanh một vị bác sĩ cùng tên - người rất tận tâm với bệnh nhân (do Robert Young thủ vai) và các đồng nghiệp của mình.

[16] Tại Việt Nam có Tổ chức Bảo hiểm Tiền gửi Việt Nam nhằm bảo vệ quyền và lợi ích hợp pháp của người gửi tiền, góp phần duy trì sự ổn định của các tổ chức tham gia bảo hiểm tiền gửi và sự phát triển an toàn lành mạnh hoạt động ngân hàng.

[17] Một số loại hình tài khoản trên chưa có hoặc chưa phổ biến ở Việt Nam.

[18] Hiện tại, chỉ có một vài ngân hàng ở Việt Nam có hòm ký gửi ban đêm.

[19] Hình thức nói trên cũng chưa có ở Việt Nam thời điểm này.

[20] Hình thức này chưa có ở Việt Nam.

[21] Chú ý: đây là quan niệm đưa tiền típ của người Mỹ, chứ không nhất thiết điều đó được áp dụng ở mọi quốc gia.

[22] Donald Trump (sinh năm 1946) là nhà tài phiệt người Mỹ, chủ tịch và sáng lập viên của nhiều tập đoàn lớn hoạt động ở nhiều lĩnh vực, với mức thu nhập 60 triệu đô la trong năm 2010 và 2011.

[23] Henry David Thoreau (1817 – 1862) nhà văn, nhà thơ, triết gia người Mỹ, có nhiều thành tựu trong nhiều lĩnh vực, tác giả cuốn sách Walden, nói về lối sống giản dị giữa thiên nhiên.